

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

3.1 การขยายตัวและการเชื่อมโยงของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลประกอบด้วย 6 จังหวัดได้แก่ กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นนทบุรี นครปฐม สมุทรสาคร และสมุทรปราการ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน และใน 5 จังหวัด ปริมณฑลที่อยู่รอบกรุงเทพมหานครล้วนได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ซึ่งสามารถแยกเป็นด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1.1 แผนและนโยบายของรัฐ

3.1.1.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ได้กำหนดให้ กรุงเทพมหานครและเมืองปริมณฑลมีประชากร 8.3 ล้านคน ทั้งนี้กำหนดให้กรุงเทพมหานครมีประชากรไม่เกิน 6 ล้านคน และเมืองปริมณฑลมีประชากรไม่เกิน 2.3 ล้านคนในปี พ.ศ.2529 ทั้งนี้โดยยึดหลักการกระจายกิจกรรมเศรษฐกิจออกไปสู่ชุมชนหลักในเขตปริมณฑลทั้ง 5 จังหวัด สำหรับมาตรการในการพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑลนั้นมีสาระสำคัญที่พอสรุปได้ดังนี้ คือ การเร่งโยกย้ายและกระจายกิจการบางประเภทออกไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยจำกัดการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมหลักในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เพื่อเป็นการกระจายแหล่งสร้างงานออกไปจากกรุงเทพมหานคร จัดระบบขนส่งมวลชนในบริเวณศูนย์กลางชุมชนหนาแน่น เพื่อให้มีการจราจรคล่องตัว ประหยัดพลังงาน และพิจารณาถึงระบบขนส่งมวลชนระหว่างเมืองรอบนอกอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ตลอดจนส่งเสริมการใช้ระบบขนส่งทางรถไฟและทางน้ำให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด รวมทั้งจัดตั้งสถานีขนส่งรถบรรทุกสินค้าและตลาดกลางบริเวณชานเมือง เพื่อไม่ให้บรรทุกสินค้าเข้าสู่เขตจราจรคับคั่งภายในบริเวณศูนย์กลางชุมชนกรุงเทพมหานคร

นอกจากมาตรการดังกล่าวข้างต้นแล้ว แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ยังระบุให้มีการเร่งรัดปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม การกำจัดขยะมูลฝอยและมลภาวะ ตลอดจนเน้นการปรับปรุงสาธารณูปโภคในกรุงเทพมหานคร การประสานงานระหว่างหน่วยงาน การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่ล้าหลัง การจัดให้มีการรณรงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนร่วมมือกับทางราชการในการปรับปรุงสาธารณูปโภค สาธารณูปการ สาธารณะสมบัติ และสิ่งแวดล้อมที่ดีของกรุงเทพมหานคร ตลอดจนสนับสนุนให้มีการวางผังเมืองเฉพาะให้แก่กรุงเทพมหานคร และชุมชนหลักในปริมณฑล ทั้งนี้เพื่อควบคุมการขยายตัวของเขตเมืองมิให้ขยายตัวไปในพื้นที่เกษตรกรรม โดยกำหนดให้มีพื้นที่สีเขียวซึ่งจะประกาศให้เป็นเขต

เกษตรกรรมและเขตป้องกันน้ำท่วม และจัดระบบการใช้ที่ดินเพื่อเป็นแนวทางในการจัดบริการด้าน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ ให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับการควบคุมการใช้ที่ดินในเขตกรุงเทพมหานครและเมืองปริมณฑล

โดยผลของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ได้วางมาตรการและกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองไว้อย่างชัดเจนใน 3 รูปแบบคือ การพัฒนาเมืองหลัก การพัฒนากรุงเทพมหานครและเมืองปริมณฑล และการพัฒนาเมืองรอง แต่การดำเนินการยังคงประสบปัญหา โดยในการพัฒนาเมืองหลักยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับขอบเขตของเมืองหลักแต่ละหน่วยงานไม่ตรงกัน การแบ่งสรรความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองหลัก ตลอดจนเป้าหมายของการพัฒนาในบางส่วนยังไม่ชัดเจน นอกจากนี้การพัฒนาเมืองหลักเป็นภาระหน้าที่ขององค์กรท้องถิ่น ซึ่งมีข้อจำกัดทางการเงินและการคลังจึงส่งผลให้การดำเนินงานตามแผนงานและโครงการที่กำหนดไว้เป็นไปอย่างล่าช้า

ในส่วนของการพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่เน้นการลดการขยายตัวของกรุงเทพมหานครมีการขยายกิจกรรมต่าง ๆ ออกสู่จังหวัดในปริมณฑลมากขึ้นเพื่อลดความแออัดของกรุงเทพมหานคร แต่อย่างไรก็ตามยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติเท่าใดนัก ทั้งนี้เพราะโครงการพัฒนาทั้งของหน่วยงานของรัฐและเอกชนมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีทิศทาง เนื่องจากขาดหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานนโยบายและแผนพัฒนาโครงการต่าง ๆ จึงยังคงก่อให้เกิดความเจริญและความแออัดคับคั่งในกรุงเทพมหานครมากขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ในด้านนโยบายการพัฒนาเมืองได้ระบุไว้ในส่วนของการพัฒนาเมืองและพื้นที่เฉพาะ ภายใต้กรอบนโยบายหลักที่กระจายความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง โดยการพัฒนาพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลซึ่งมีความสำคัญด้านเศรษฐกิจเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนแออัด

ในด้านการพัฒนาพื้นที่เฉพาะในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลประเด็นการพัฒนาอยู่ในรูปแบบและแนวทางที่จะก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และลดความแออัดคับคั่งเพื่อไม่ให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากความคับคั่งของการจราจรและระบบขนส่ง ตลอดจนปัญหาน้ำท่วม แผ่นดินทรุด นอกจากนี้ต้องพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑลให้เป็นพื้นที่เขตมหานครที่เชื่อมโยงกันภายใต้ระบบศูนย์ชุมชนที่มีความสมบูรณ์โดยเชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาที่สำคัญไว้ 5 ประการด้วยกันคือ

- 1) ประสานการใช้มาตรการด้านการลงทุนขยายโครงข่ายบริการพื้นฐาน และมาตรการทางด้านผังเมือง
- 2) กำหนดพื้นที่เป้าหมายที่จะทำให้การใช้มาตรการทางด้านผังเมือง และการวางแผนบริการพื้นฐานได้สอดคล้องกับอัตราความหนาแน่น และขนาดของประชากร เช่นในจังหวัดปทุมธานีพื้นที่

อำเภอเมือง อำเภอคลองหลวงและอำเภอธัญบุรีเป็นย่านอุตสาหกรรม และพื้นที่รอบนอกเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญ

3) สนับสนุนและเพิ่มบทบาทขององค์กรส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้มากขึ้น

4) กำหนดนโยบายการพัฒนากลุ่มผู้มีรายได้น้อย และชุมชนแออัดโดยการปรับปรุงความเป็นอยู่และส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตนเอง และให้มีการพัฒนาการศึกษาของคนในชุมชน

5) สนับสนุนการจัดตั้งองค์กรกลางพัฒนาเมืองระดับชาติและสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑลเฉพาะกิจ

ผลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 การเติบโตของเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็วกว่าช่วงแผนฯ 5 การขยายตัวของกรุงเทพมหานครขยายออกไปสู่พื้นที่ปริมณฑลมากขึ้น ทำให้พื้นที่เมืองมีรัศมีขยายออกไป การลงทุนด้านระบบบริการพื้นฐานตามแผนเดิมไม่เพียงพอที่จะสนองความต้องการของประชาชนได้ เกิดปัญหาการขาดแคลน และปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น อากาศเป็นพิษ ปัญหาขยะเป็นต้น ในแผนฯ 6 พื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลได้มีการจัดทำแผนการลงทุนโครงการพื้นฐานโดยมีโครงการการปรับปรุงถนน ขยาย ระบบขนส่งมวลชน และมีการสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนเช่น โครงการถนนยกระดับดอนเมืองโทลล์เวย์ เป็นต้น นอกจากนี้มีการปรับปรุงชุมชนแออัดพร้อมทั้งมีการสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น และมีการยกผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครและปริมณฑลให้สามารถใช้บังคับมีผล 5 ปี เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหายังคงเป็นที่ปลายเหตุ การขยายตัวของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลยังคงมีอย่างต่อเนื่อง และไร้ทิศทางพร้อมทั้งเกิดความแออัด และเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาภาคมหานคร ซึ่งปัจจุบันเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจขนาดใหญ่ครอบคลุมพื้นที่ 10,000 ตารางกิโลเมตร มีประชากร 12 ล้านคน และมีการผลิตร้อยละ 55 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ให้เชื่อมโยงกันเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและฐานการส่งออกที่สำคัญของประเทศที่จะต้องจัดโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานที่ได้มาตรฐานนานาชาติและให้เป็นระบบที่ประสานสอดคล้องเข้ากับมาตรฐานการใช้ที่ดิน สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตในพื้นที่ภาคมหานครโดยเป็นกลไกบริหารจัดการแผนงานโครงการลงทุน และบทบาทของภาครัฐบาลกลาง รัฐวิสาหกิจ เอกชน และส่วนท้องถิ่นให้ประสานกันอย่างมีเอกภาพ เพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยให้เปิดกว้างสู่นานาชาติเป็นเศรษฐกิจด้านหน้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสามารถเชื่อมโยง และกระจายความเจริญเข้าสู่พื้นที่ตอนในของประเทศได้อย่างเป็นขั้นตอนโดยมีแนวทางหลักการพัฒนาพื้นที่ภาคมหานครและปริมณฑลดังนี้

1) กำหนดแนวทางการพัฒนาขยายตัวของกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลโดยประสานการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานกับการจัดการด้านการใช้ที่ดินและสิ่งแวดล้อมให้เชื่อมต่อกับพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งใช้ผังโครงสร้างภาคมหานครและผังเมืองรวมของแต่ละชุมชนเป็นแผนชี้นำ ตลอดจนให้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ว่างเปล่าในเมือง การควบคุมการขยายตัวของอาคารสูง การส่งเสริมให้มีสถานพักผ่อนหย่อนใจให้ทั่วถึง การพัฒนาระบบบำบัดน้ำเสียและกำจัดขยะมูลฝอยในชุมชน ตลอดจนการออกกฎหมายบังคับใช้สำหรับน้ำทิ้งชุมชน

สำหรับในด้านแนวทางการพัฒนาโครงข่ายบริการพื้นฐาน โดยเร่งแก้ไขปัญหารถจักรยาน และการจัดระบบขนส่งในเมืองโดยการส่งเสริมระบบขนส่งมวลชนสาธารณะ การประสานทางด่วนให้สัมพันธ์กับโครงข่ายระบบถนนในท้องถิ่นและการเร่งรัดการก่อสร้างสถานีขนส่งสินค้าชานเมือง นอกจากนี้มีการพัฒนาระบบทางด่วนระหว่างเมือง การขยายระบบสื่อสาร การป้องกันน้ำท่วมและการเร่งขยายโครงข่ายการบริการประปาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล สำหรับในด้านการพัฒนาคนจนในเมืองโดยให้มีการปรับปรุง และจัดสร้างที่อยู่อาศัยโดยสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมตลอดจนการพัฒนาคนจนในเมืองให้มีโอกาสทางเศรษฐกิจ

2) การเพิ่มประสิทธิภาพโดยวิธีการระดมทุนในท้องถิ่นในการจัดบริการพื้นฐานของเมืองโดยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ของท้องถิ่น การส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการลงทุนและการใช้มาตรการเก็บค่าบริการให้คุ้มทุนจากผู้ใช้บริการโดยตรงหรือผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการลงทุนของรัฐ

3) การปรับปรุงการบริหารงานพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยจัดให้มีกลไกระดับนโยบายเพื่อการวางแผนและประสานแผน การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเมืองและการพิจารณาออกกฎหมายใหม่เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารการพัฒนาเมือง

จากผลของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 กรุงเทพมหานครและปริมณฑลยังคงมีการขยายตัวของประชากรสูงกว่าเมืองอื่น ๆ โดยมีประชากรประมาณ 12 ล้านคนกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่นี้ การขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการค้าการบริการ อุตสาหกรรม และการอยู่อาศัยเกิดความคับคั่งและเป็นไปอย่างสับสน ทั้งการใช้ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานที่ขยายตัวกว้างขวางออกไปสู่พื้นที่ปริมณฑลตามแนวถนนสายหลัก ๆ เช่นในพื้นที่ศึกษาโดยมีถนนพหลโยธินผ่าน ทำให้การใช้ที่ดินกระจุกกระจายเป็นหย่อม ๆ ขาดความต่อเนื่องเกิดพื้นที่ว่างไม่ได้พัฒนา และพื้นที่ที่ตาบอดมีการขยายตัวรุกเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้น จนเชื่อมต่อปริมณฑลเป็นพื้นที่เมืองเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากขาดแผนชี้นำการพัฒนาและมาตรการทางด้านผังเมืองที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ผลกระทบของปัญหาดังกล่าวทำให้การใช้ที่ดินในเมืองไม่เต็มประสิทธิภาพบางบริเวณถูกปล่อยทิ้งรกร้างว่างเปล่าเพื่อการเก็งกำไรจากราคาที่ดิน ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะย่านชานเมืองกำลังลดลง และเปลี่ยนไปประกอบอาชีพ

นอกภาคเกษตรมากขึ้นเพราะความต้องการใช้พื้นที่เกษตรที่มีราคาถูกกว่าพื้นที่ในเมืองเพื่อประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจเช่น จัดสรรที่ดิน ศูนย์การค้า เป็นต้น นอกจากนี้การให้บริการโครงสร้างพื้นฐานยังไม่เป็นระบบโดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ยังปรากฏพื้นที่ปิดล้อมขนาดใหญ่ ซึ่งขาดแคลนระบบโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้ประชาชนต้องพึ่งพาตนเองตามสภาพเศรษฐกิจเกิดการพัฒนาดังไร้ทิศทาง เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม และทำลายภูมิทัศน์เมือง เกิดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง และการพัฒนาทางกายภาพอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการดำรงชีวิตประจำวันเช่น จราจรติดขัดในช่วงชั่วโมงเร่งด่วน อากาศเป็นพิษจากยานพาหนะ เป็นต้น

ในด้านโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานไม่ทันกับการขยายตัวของเมือง บริการพื้นฐานต่าง ๆ ที่ลงทุนไว้ยังคงมุ่งแก้ไขปัญหาระยะสั้นเฉพาะหน้า ในช่วงแผนฯ 7 มีโครงการลงทุนด้านด้านจราจรทั้งสิ้น 274 โครงการ วงเงิน 316,000 ล้านบาท ใน 2 แผนงานคือแผนงานโครงการในเมืองซึ่งประกอบด้วยระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน การก่อสร้างทางด่วนขั้นที่ 2-3 การก่อสร้างวงแหวนรอบนอก การปรับปรุงและก่อสร้างโครงข่ายถนนสายต่าง ๆ ระบบการจราจร และบริการรถโดยสาร สำหรับแผนงานที่ 2 คือแผนงานระหว่างเมือง ประกอบด้วยการขยายถนน 4 ช่องจราจร การก่อสร้างทางแยกต่างระดับ โครงการรถไฟรางคู่ในเส้นทางรถไฟชานเมือง เป็นต้น ซึ่งโครงการต่าง ๆ เหล่านี้มีทั้งก่อสร้างเสร็จแล้ว อยู่ระหว่างการดำเนินการ รอการอนุมัติ และขั้นแนวคิด ซึ่งโครงการเหล่านี้ย่อมมีผลต่อพื้นที่ตั้งโครงการในอนาคต

ปัญหาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ยังมีการจัดการพัฒนาอย่างไม่ครบวงจรทั้งในพื้นที่ใจกลางเมืองและย่านชานเมืองโดยรอบ เนื่องจากมาตรการด้านผังเมืองไม่เกิดประสิทธิผลในทางปฏิบัติ และกฎหมายที่เอื้อต่อการเจรจาต่อรองและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและที่ดินร่วมกัน ระหว่างเจ้าของที่ดินและท้องถิ่นยังคงล่าช้าและไม่ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ทำให้การขยายตัวของเมืองขาดระบบโครงสร้างพื้นฐานรองรับอย่างพอเพียงทั้งในแง่คุณภาพและปริมาณ การใช้ที่ดินไม่คุ้มค่าและตรงกับศักยภาพของพื้นที่เช่น การรื้อล้างพื้นที่เกษตรกรรมที่สมบูรณ์เพื่อการพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัยชานเมืองกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นต้น ประชากรเมืองส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับปัญหาความขาดแคลนบริการพื้นฐานเช่น ระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ พื้นที่ถนนไม่เพียงพอรับปริมาณยานพาหนะที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าทำให้จราจรติดขัด สร้างปัญหามลภาวะและสิ่งแวดล้อม เกิดความเสื่อมโทรมด้านสุขภาพกายสุขภาพจิต เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและเวลา คุณภาพชีวิต

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ในส่วนของการพัฒนาพื้นที่ภาคมหานคร ซึ่งครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ชุมชนชายฝั่งตะวันออก ชุมชนอนุภาคกลางตอนบน และชุมชนอนุภาคตะวันตก เพื่อให้เป็นฐานเศรษฐกิจที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการประสานการจัดการใช้ประโยชน์ที่ดินและการลงทุนโครงข่ายโครงสร้างพื้น

ฐานที่สอดคล้องกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของฐานการผลิตหลักของประเทศและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในภาคมหานครโดย

1) จัดระเบียบการขยายตัวของชุมชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพื่อพัฒนาให้เป็นศูนย์ธุรกิจ การเงิน การค้า และศูนย์ข่าวข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในใจกลางเมืองมหานครให้รักษา และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมชุมชนที่ดีคงไว้ ในส่วนชุมชนชานมมหานครวางแผนพัฒนาระบบขนส่งมวลชนที่มีประสิทธิภาพเชื่อมโยงกับพื้นที่ชุมชนใจกลางมหานคร พร้อมทั้งจัดโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานที่ได้มาตรฐานสำหรับพัฒนาที่อยู่อาศัย ตลอดจนจัดระเบียบศูนย์ธุรกิจการค้าที่จะช่วยรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนมหานคร เพื่อบรรเทาความแออัดของใจกลางเมืองมหานครได้ ในชุมชนเมืองใหม่ในพื้นที่รอบนอกกรุงเทพมหานคร โดยเป็นชุมชนเมืองใหม่ที่มีศักยภาพ ที่เป็นแหล่งงานและรองรับกิจกรรมและการลงทุนจากกรุงเทพมหานคร โดยมีการจัดโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานที่ได้มาตรฐานสากล พร้อมทั้งด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดีควบคู่กันไป

2) การพัฒนาชุมชนพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกทั้งโครงสร้างพื้นฐาน การใช้ที่ดิน และโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมเพื่อบริการชุมชนเมืองต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง

3) พัฒนาชุมชนอนุภาคกลางตอนบนและชุมชนอนุภาคตะวันตก โดยแบ่งเขตการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรมและเกษตรกรรม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบและไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะจากโรงงานอุตสาหกรรม

4) แก้ไขปัญหาจราจรในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มและสังคมให้ดีขึ้น โดยให้ความสำคัญต่อระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนที่มีประสิทธิภาพในการเดินทาง และเป็นตัวช่วยสนับสนุนการพัฒนาชุมชนชานมมหานคร ชุมชนเมืองใหม่ และศูนย์ธุรกิจให้กระจายออกไปอย่างเป็นระบบ สนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนย้ายแหล่งกิจกรรมขนาดใหญ่ออกสู่พื้นที่จัดไว้นอกเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ให้มีการจัดระบบการจราจรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้รถใช้ถนน นอกจากนี้จัดให้มีโครงข่ายถนนเลียบเมืองรอบกรุงเทพมหานครให้เชื่อมโยงเป็นโครงข่ายกับถนนวงแหวน เพื่อช่วยลดความแออัดของการจราจรในเขตกรุงเทพมหานคร

5) กำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ โดยกำหนดพื้นที่เพื่อใช้ในการระบายน้ำในฤดูน้ำหลาก เพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมขังตั้งแต่อ่างทองถึงสมุทรปราการ กำหนดพื้นที่รอยต่อระหว่างชุมชนเมืองให้มีความหนาแน่นน้อยเพื่อรักษาไว้เป็นพื้นที่น้ำหลากเพื่อป้องกันน้ำท่วมในเขตเมือง และกำหนดให้มีพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และพื้นที่สีเขียวเพื่อพัฒนาแหล่งอนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพิ่มพื้นที่สวนสาธารณะขนาดต่าง ๆ และให้รัฐเป็นแกนนำการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง โดยการนำพื้นที่ของสวนราชการที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์เต็มที่มาพัฒนาเป็นสวนสาธารณะ และถนนเพื่อช่วยแก้ปัญหาจราจร

6) ประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และประชาชนในการจัดการด้านผังเมืองอย่างเป็นระบบและเกิดประสิทธิผลในทางปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมท้องถิ่นมีบทบาทหลักในการพัฒนาและการจัดทำงบประมาณอย่างมีขั้นตอน

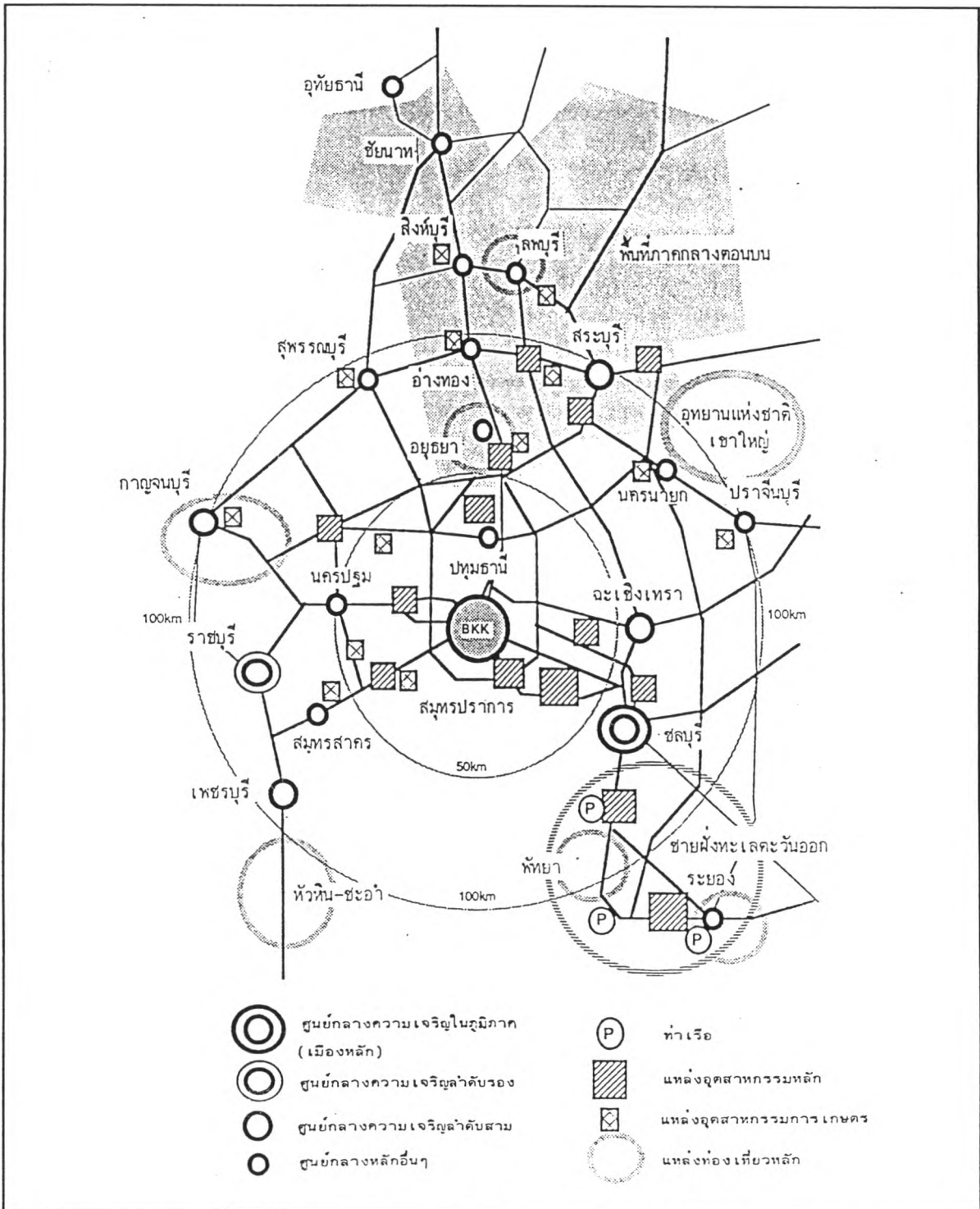
ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 นี้ยังคงเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต่อเนื่องมาจากอดีตที่จะช่วยลดความแออัดของกรุงเทพมหานครทำให้การขยายตัวออกสู่พื้นที่โดยรอบ โดยเฉพาะการจัดระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การสร้างเส้นทางคมนาคมที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่กรุงเทพมหานครและพื้นที่รอบนอกได้อย่างสะดวก ซึ่งส่งผลให้พื้นที่ศึกษาที่อยู่ทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานครได้รับผลดังกล่าวโดยตรง และจะส่งผลให้พื้นที่ที่มีการขยายตัวสูงขึ้นในอนาคต

3.1.1.2 โครงสร้างระบบเมืองตามข้อเสนอของ JICA

จากการศึกษาขององค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JICA) พบว่าจากการที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว การขยายตัวของเมืองของกรุงเทพมหานครจึงขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ ทุกปี เขตเมืองได้ขยายออกไปในแนวรัศมีวงแหวน 30 กิโลเมตรรอบ ๆ กรุงเทพมหานคร โดยมีการขยายตัวตามแกนหลัก 3 แกนคือ ตะวันออก ตะวันตก และทางด้านเหนือ ซึ่งแผนแม่บทในการพัฒนาภาคในด้านทิศเหนือ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่โดยให้จังหวัดปทุมธานีเป็นศูนย์กลางหลัก และเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างกรุงเทพมหานคร และภาคกลางตอนบนดังรูปที่ 3.1

3.1.1.3 ศูนย์กลางชุมชนในเขตมหานครตามข้อเสนอของ MIT

การศึกษาของ MIT พบว่ากรุงเทพมหานครมีการขยายตัวออกไปโดยรอบและมีชุมชนเกิดใหม่ในรัศมี 40 กิโลเมตร จากใจกลางเมืองเดิม ทำให้เกิดปัญหาในการจัดหาสาธารณูปโภคได้อย่างเพียงพอ ทำให้ต้องสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ จึงจำเป็นต้องมีการจัดระบบชุมชนเขตมหานครเพื่อให้การขยายตัวของกรุงเทพมหานครในรูปของการจัดตั้งศูนย์กลางชุมชนใหม่ที่สามารถสร้างความสมดุลระหว่างที่ทำงานและบ้าน การจัดระบบขนส่งมวลชน การพัฒนาแบบผสมผสาน การจัดให้มีบริการสาธารณูปโภคโดยการลงทุนของภาคเอกชนร่วมด้วย ซึ่งแผนดังกล่าวเกี่ยวเนื่องกับพื้นที่จังหวัดปริมณฑลด้วย โดยเสนอให้มีศูนย์ชุมชนชานเมืองเพื่อลดการขยายตัวของเมืองตามถนนสายหลักที่ไร้ทิศทาง และเพื่อสร้างคุณภาพของแหล่งที่พักอาศัยและแหล่งงาน ซึ่งจะเป็นการช่วยลดความจำเป็นในการเดินทาง โดยศูนย์กลางชุมชนจะตั้งอยู่ในบริเวณที่มีบริการขนส่งมวลชนสามารถขยายไปได้ง่าย จึงเสนอให้มีชุมชนทั้งหมด 11 แห่งกระจายตามแนวถนนวงแหวนรอบนอก ได้แก่ ศูนย์ธัญบุรี ศูนย์ลำลูกกา ศูนย์มีนบุรีส่วนขยาย ศูนย์ลาดกระบัง ศูนย์บางพลีส่วนขยาย ศูนย์บางขุนเทียน ศูนย์ตลิ่งชัน ศูนย์บางบัวทอง ศูนย์ลาดหลุมแก้ว ศูนย์บางไทร และศูนย์บางปะอินส่วนขยาย ดังรูปที่ 3.2



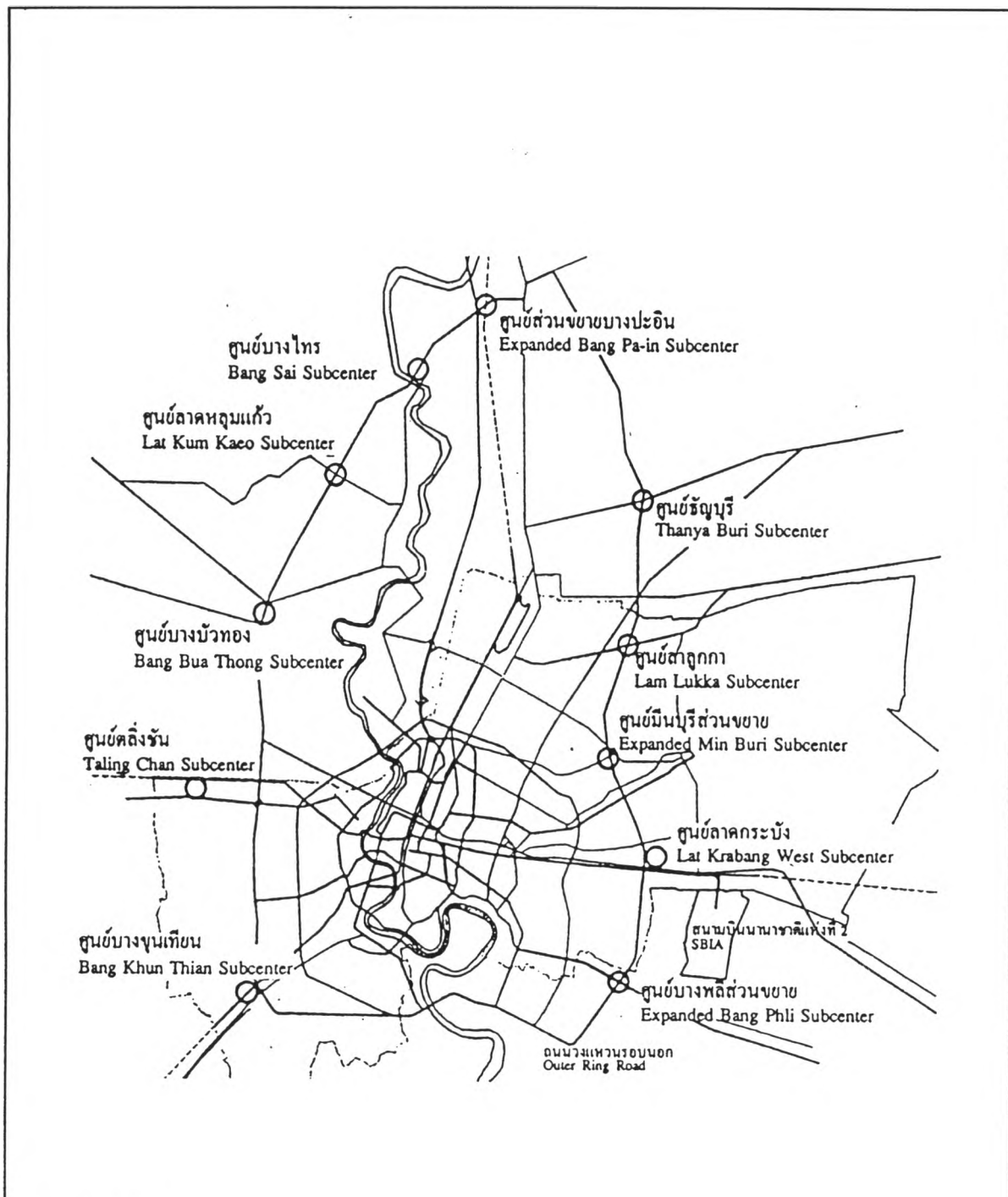
แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี

รูปที่ 3.1 โครงสร้างระบบเมืองเสนอโดย JICA

สัญลักษณ์:



ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี	
รูปที่ 3.2 ศูนย์กลางชุมชนในเขตมหานครตามข้อเสนอของ MIT	<p>มาตราส่วน 0 15 30 กิโลเมตร</p>
สัญลักษณ์:	
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	

โดยชุมชนชนเมืองเป็นการวางแผนศูนย์พาณิชย์กรรม และแหล่งงานย่อยในเขตที่มีการขยายตัวเร็ว มีการพัฒนาอาคารพาณิชย์ อาคารสำนักงาน และอุตสาหกรรมเบา ตลอดจนที่พักอาศัยแบบหนาแน่นสูงมารวมในบริเวณศูนย์กลางมากกว่าให้กระจายตามถนนสายหลัก ซึ่งทั้งนี้จะมีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็นมารับ

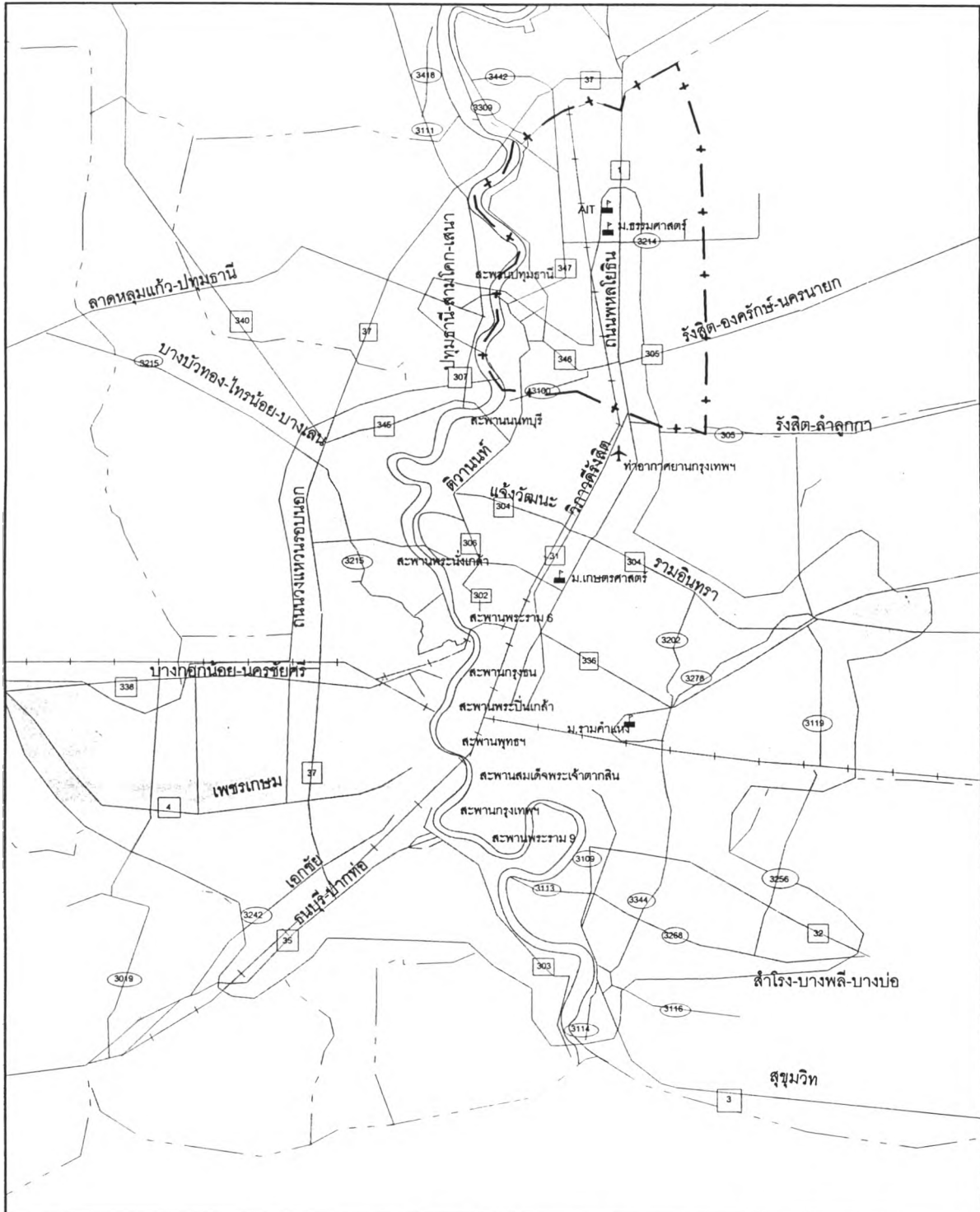
3.1.2 ด้านกายภาพ

1) ระบบคมนาคมขนส่ง


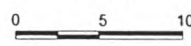

ในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีระบบโครงข่ายถนนที่ส่วนใหญ่จะมีจุดศูนย์กลางจากกรุงเทพมหานครกระจายตัวออกสู่จังหวัดในปริมณฑลดังรูปที่ 3.3 โดยในสายเหนือมีถนนสายหลักคือถนนพหลโยธิน จากกรุงเทพมหานครผ่านอำเภอลำลูกกา อำเภอธัญบุรีและอำเภอคลองหลวงในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งถนนสายนี้มีความหนาแน่นของปริมาณจราจรสูงเพราะเป็นเส้นทางที่ไปสู่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในด้านอื่น ๆ มีถนนสายหลัก ๆ เช่น ด้านใต้มีถนนเพชรเกษมผ่านไปยังภาคใต้ ในด้านตะวันออกของอ่าวไทยมีถนนสุขุมวิทไปสู่ภาคตะวันออก นอกจากนี้มีแนวถนนที่พาดผ่านจากตะวันออกไปยังตะวันตกโดยเป็นถนนที่เชื่อมต่อกับถนนสายหลักข้างต้นเช่น ถนนรังสิต-นครนายก ถนนลาดหลุมแก้วปทุมธานี ถนนรังสิต-ลำลูกกา ถนนบางกอกน้อยนครชัยศรีเป็นต้น สำหรับถนนที่มีความสำคัญในลำดับรองลงมา ส่วนใหญ่จะเป็นการเชื่อมถนนสายประธานโดยการตัดเป็นถนนแนวรัศมีออกจากกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังเป็นการเชื่อมต่อระหว่างชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างถนนสายประธาน

ในพื้นที่ของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีบริการรถโดยสารประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมหานคร (ขสมก.) ทั้งรถโดยสารปรับอากาศ และรถโดยสารธรรมดา ซึ่งให้บริการประชาชนในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครและพื้นที่รอบนอกดังรูปที่ 3.3 โดยเส้นทางรถให้บริการในพื้นที่รอบนอกอยู่ในถนนสายหลักเช่น ในด้านเหนือเส้นทางที่ให้บริการตามถนนพหลโยธิน และมีชุมทางเป็นที่จอดรถที่ตลาดรังสิต ซึ่งในปัจจุบันมีการขยายเส้นทางไปจนถึงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิตเพื่อบริการนักศึกษา และประชาชนที่จำเป็นต้องเดินทางติดต่อกับกรุงเทพมหานครและพื้นที่อื่น ๆ

จากการศึกษาของวิชัย เกตตะพันธ์ (2530) ในด้านโครงข่าย ปริมาณจราจร อัตราการขยายตัวของรถ และผู้โดยสารที่ให้บริการในพื้นที่ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลพบว่า พื้นที่ที่มีความสำคัญได้แก่ ทางด้านเหนือพื้นที่คืออำเภอคลองหลวง ประชาธิปัตย์ และบางส่วนของอำเภอเมืองปทุมธานี ในด้านตะวันออกเฉียงใต้ได้แก่ในอำเภอบางพลี บางบ่อ อำเภอเมืองสมุทรปราการ และพื้นที่ด้านตะวันตกคือในอำเภอสามพราน นครชัยศรี อำเภอเมืองนครปฐม เป็นแนวพื้นที่สำคัญเพราะเป็นแหล่งจ้างงาน ที่อยู่อาศัยที่สำคัญทั้งส่วนที่อยู่ต่อเนื่องจากกรุงเทพมหานครและส่วนที่อยู่ห่างออกไป และเป็นเส้นทางที่เป็นทางผ่านไปยังส่วนอื่น ๆ ของประเทศ โดยลักษณะดังกล่าวยังคงดำเนินมาถึงในปัจจุบัน



แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี

รูปที่ 3.3 โครงข่ายคมนาคมและระบบขนส่งของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล		 มาตรฐาน  กิโลเมตร
สัญลักษณ์: - - - - - เส้นแบ่งเขตจังหวัด ——— ถนน + + + + + ทางรถไฟ — + — ขอบเขตพื้นที่ศึกษา	 พื้นที่บริการของ ขสมก.	
		ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ซึ่งจากการศึกษาปริมาณจราจรของถนนสายหลักกรอบนอกของกรุงเทพมหานครในปี 2537 พบว่าถนนที่มีปริมาณจราจรหนาแน่นมากคือถนนสายหลักที่จะไปสู่ภาคต่าง ๆ (ดังรูปที่ 3.4) ได้แก่ ถนนพหลโยธิน ถนนวิภาวดีรังสิต ถนนรังสิต-บางพูนเป็นต้น ในทางด้านตะวันตกได้แก่ ถนนนครชัยศรี ทางด้านตะวันออกเจียงใต้ได้แก่ ถนนสุขุมวิทและถนนสำโรง-บางพลี-บางบ่อ ซึ่งความหนาแน่นดังกล่าวเป็นมาต่อเนื่องมาจากอดีตเพราะเส้นทางเหล่านี้เป็นทางเชื่อมโยงออกไปสู่ภาคต่าง ๆ ของประเทศ

ในการเชื่อมโยงทางรถไฟ มีโครงข่ายทางรถไฟในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีแนวรัศมีออกจากกรุงเทพมหานครเช่นเดียวกับถนน โดยมีสายต่าง ๆ ดังนี้

- สายเหนือ จากกรุงเทพมหานครไปยังภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผ่านอำเภอลำลูกกา ธัญบุรี และอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
- สายใต้จากกรุงเทพมหานครไปยังภาคใต้ และจากกรุงเทพมหานครไปยังอำเภอ นครชัยศรี กำแพงแสนจังหวัดนครปฐม
- รถไฟสายแม่กลอง เป็นสายสั้น ๆ จากกรุงเทพมหานครไปยังจังหวัดสมุทรสงคราม โดยผ่านจังหวัดสมุทรสาคร

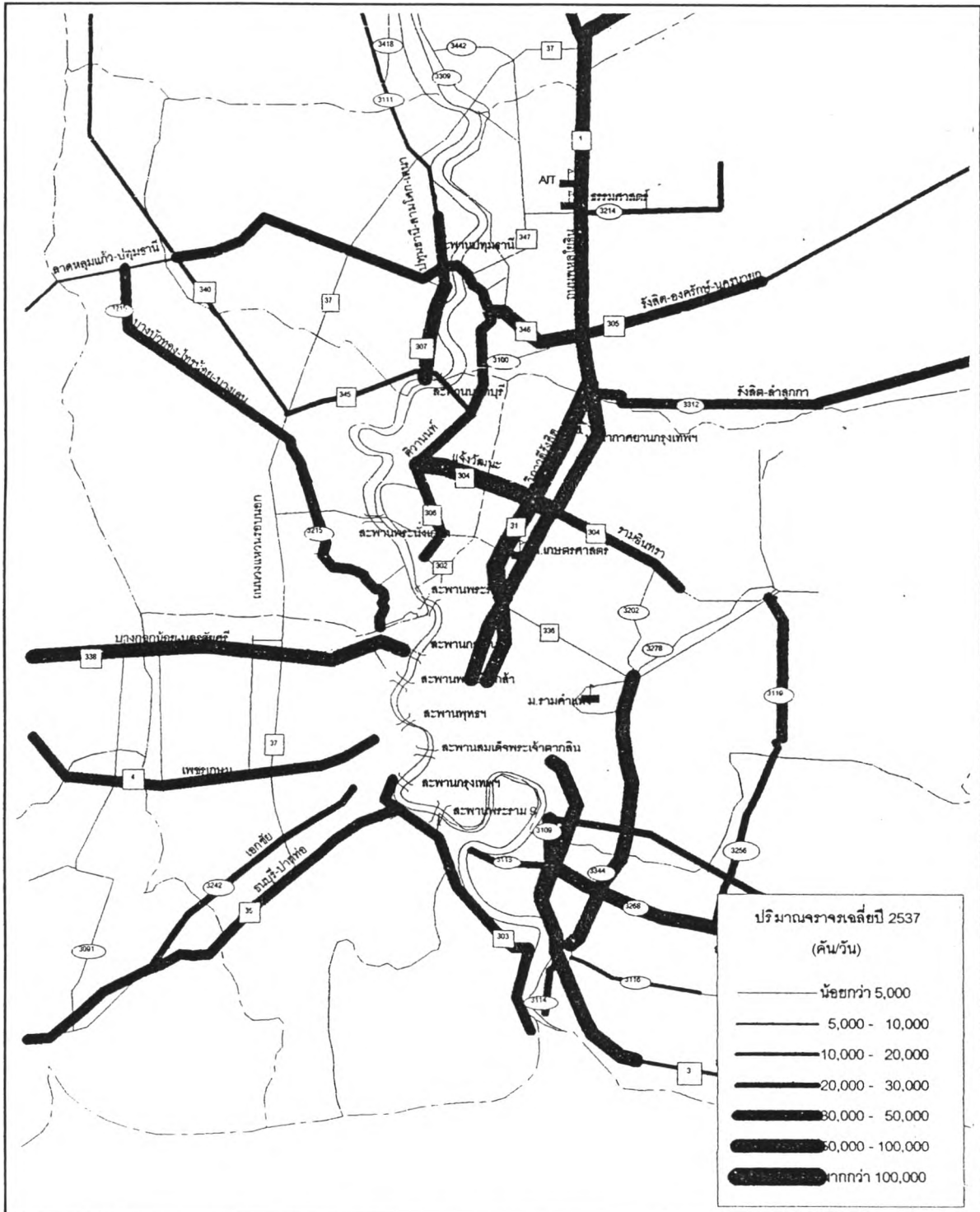
เส้นทางขนส่งทางน้ำของภาคเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องเนื่องกับเส้นทางทางขนส่งทางน้ำในประเทศ โดยในทางเหนือจากกรุงเทพมหานคร-นนทบุรี-ปทุมธานี-สุพรรณบุรี ในด้านตะวันออกจากกรุงเทพมหานคร-ปากเกร็ด-นนทบุรี-คลองรังสิตปทุมธานี ไปยังจังหวัดนครนายก และด้านตะวันตก มีแม่น้ำท่าจีนและคลองต่าง ๆ เป็นเส้นทางขนส่งทางน้ำ

ในด้านการขนส่งทางอากาศนั้น ในจังหวัดปริมณฑลมีสนามบินที่ใช้ในกิจการทหารที่อำเภอกำแพงแสนจังหวัดนครปฐม และมีสนามบินพาณิชย์แห่งเดียวคือ สนามบินดอนเมือง ซึ่งเป็นสนามบินนานาชาติ และเป็นศูนย์กลางการเดินทางทางอากาศทั้งภายในและภายนอกประเทศ

จะเห็นได้ว่าพื้นที่ศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานครมีความสะดวกในด้านการคมนาคมทั้งการคมนาคมระหว่างจังหวัดอื่น ๆ และกับกรุงเทพมหานครเป็นอย่างมาก ทั้งทางรถยนต์ รถไฟ ทางน้ำ และยังอยู่ใกล้กับสนามบินดอนเมืองอันเป็นสนามบินที่สำคัญของประเทศอีกด้วย

นอกจากนี้การเชื่อมโยงระหว่างกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ในปริมณฑลในอนาคตจะมีความสะดวกยิ่งขึ้นเนื่องจากมีโครงการต่าง ๆ ในด้านการคมนาคมขนส่งดังนี้ (รูปที่ 3.5)

- โครงการถนนวงแหวนรอบนอก ที่เชื่อมโยงการคมนาคมระหว่างภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยไม่ต้องผ่านใจกลางกรุงเทพมหานครประกอบด้วย วงแหวนรอบนอกตะวันออกจากบางปะอิน-บางพลี ระยะทาง 34 กิโลเมตร วงแหวนรอบนอกด้านตะวันตกจากบางปะอิน-บางบัวทอง-บางขุนเทียนซึ่งปัจจุบันสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วขณะนี้อยู่ในระหว่างการขยายช่องจราจรเพิ่มเติม



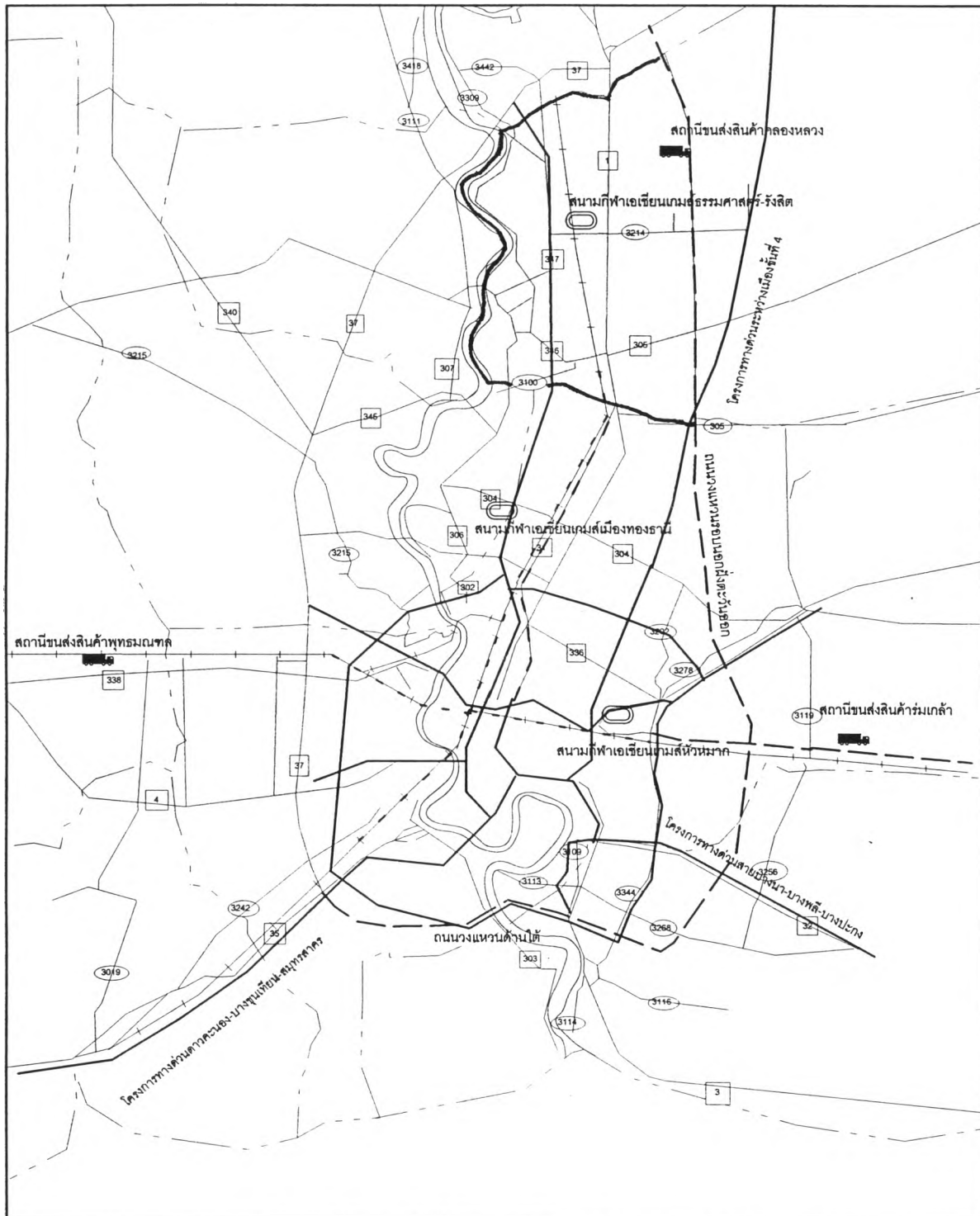
แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี

รูปที่ 3.4 ปริมาณจราจรของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลปี 2537

- สัญลักษณ์:
- เส้นแบ่งเขตจังหวัด
 - ถนน
 - + — ขอบเขตพื้นที่ศึกษา



ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี

รูปที่ 3.5 โครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

สัญลักษณ์:

- | | | | |
|---------|--------------------|-------|-----------|
| — — — | เส้นแบ่งเขตจังหวัด | — — — | ทางด่วน |
| — — — | ถนน | — — — | ไฮโปเวลล์ |
| — + — + | ทางรถไฟ | — — — | โพลล์เวย์ |
| □ | ขอบเขตพื้นที่ศึกษา | — — — | ถนนวงแหวน |



ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็น 12 ช่องจราจร และแนวนอนวงแหวนด้านใต้มีระยะทาง 32.5 กิโลเมตร (รวมอุโมงค์ลอดแม่น้ำเจ้าพระยาระยะทาง 1 กิโลเมตร)

- การพัฒนารถไฟรางคู่ 234 กิโลเมตรในเส้นทางรถไฟสายชานเมือง เพื่อเพิ่มความสามารถในการรองรับปริมาณเดินรถและการขนส่ง ขณะนี้ได้ดำเนินการก่อสร้างในช่วงชุมทางบางซื่อ-ตลิ่งชันและชุมทางรังสิต-ชุมทางบางพลี
- ทางยกระดับดินแดง-ดอนเมืองมีระยะทาง 15.4 กิโลเมตรคร่อมถนนวิภาวดีรังสิตเดิมจากดินแดงถึงหลักสี่ และจะขยายไปจนถึงอนุสรณ์สถาน และมีโครงการที่จะเชื่อมต่อกับทางด่วนชั้นที่ 1 และ 2 อีกด้วย
- โครงการสถานีขนส่งสินค้าสาธารณะชานเมืองกรุงเทพมหานคร เป็นสถานีขนถ่ายสินค้าเพื่อลดปริมาณรถบรรทุกที่จะเข้าสู่กรุงเทพมหานครโดยมี 3 แห่ง คือ สถานีขนส่งสินค้าคลองหลวง ตั้งอยู่ทางด้านเหนือ สถานีขนส่งสินค้าพุทธมณฑลตั้งอยู่ด้านตะวันตก และสถานีขนส่งสินค้าร่มเกล้าอยู่ทางด้านตะวันออก
- โครงการระบบขนส่งทางรถไฟและถนนยกระดับในเขตกรุงเทพมหานคร (โฮปเวลล์) เป็นถนนยกระดับประกอบด้วยถนน ทางรถไฟ และรถไฟฟ้าโดยมีเส้นทางตามแนวทางรถไฟ โดยมีสถานีจอดตามจุดต่าง ๆ โดยมีจุดเริ่มต้นจากสถานีหัวลำโพงไปทางทิศเหนือถึงรังสิต ในด้านทิศตะวันออกถึงสถานีหัวหมาก และทิศตะวันตกถึงตลิ่งชัน และทิศใต้ไปยังสถานีแม่น้ำ
- โครงการทางด่วน ซึ่งมีทั้งโครงการทางด่วนในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร และโครงการทางด่วนระหว่างเมืองที่เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการเชื่อมต่อกับพื้นที่อื่น ๆ โดยโครงการทางด่วนในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครที่ดำเนินการแล้วคือ ทางด่วนชั้นที่ 1 ชั้นที่ 2 และทางด่วนรามอินทรา-อาจณรงค์ และโครงการทางด่วนภายในเขตกรุงเทพมหานครอีกหลายโครงการดังรูปที่ 3.5 และมีโครงการที่มีการเชื่อมต่อไปยังพื้นที่รอบนอกได้แก่ โครงการทางด่วนปากเกร็ด-บางปะอิน ระยะทาง 34 กิโลเมตรเริ่มที่ทางด่วนชั้นที่ 2 ที่แจ้งวัฒนะถึงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต และสิ้นสุดแนวทางที่วงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันตกของกรมทางหลวงที่อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และโครงการทางด่วนไปสู่จังหวัดอื่น ๆ โดยรอบที่ได้รับการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีแล้วเช่น โครงการทางด่วนสายรามอินทรา-วงแหวนรอบนอกที่มีระยะทาง 6.1 กิโลเมตรซึ่งเป็นส่วนต่อขยายจากทางด่วนสายรามอินทรา-อาจณรงค์ นอกจากนี้มีโครงการทางด่วนบางนา-บางปะกง โครงการทางด่วนดาวคะนอง-บางขุนเทียน-สมุทรสาคร โครงการทางด่วนสายพญาไท-พุทธมณฑล-นครปฐม โครงการทางด่วนสายศรีนครินทร์-บางนา-สมุทรปราการ และโครงการทางด่วนระหว่างเมืองที่มุ่งการเดินทางระหว่างจังหวัดมากยิ่งขึ้นในอนาคตเช่น ทางด่วนระหว่างเมืองชั้นที่ 4 จากวงแหวนรอบนอกผ่านอำเภอรัญมิไปยังอำเภอปากช่องจังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

จากโครงการต่าง ๆ ข้างต้นส่งผลให้ระบบคมนาคมขนส่งในพื้นที่ของจังหวัดในปริมาณสามารถเดินทางติดต่อกับกรุงเทพมหานครได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะพื้นที่ศึกษาซึ่งเป็นพื้นที่ตอนบนของกรุงเทพมหานครที่มีโครงการขนาดใหญ่ต่าง ๆ ขยายตัวเข้าสู่พื้นที่ และระบบดังกล่าวสามารถดึงดูดให้เกิดการขยายตัวของกิจกรรมในพื้นที่ และเป็นส่วนส่งเสริมการขยายตัวของกรุงเทพมหานครเข้าสู่พื้นที่ปริมาณทางตอนเหนือมากขึ้น นอกจากนี้ทำให้พื้นที่ศึกษาสามารถติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้นด้วย

2) ไฟฟ้า

เขตปริมาณและกรุงเทพมหานครได้รับการไฟฟ้าอย่างเพียงพอโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบ 2 หน่วยงานคือการไฟฟ้านครหลวงรับผิดชอบ พื้นที่ในกรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการ และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาครับผิดชอบพื้นที่ในจังหวัดปทุมธานี นครปฐม และจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีพื้นที่รับผิดชอบทั้งสิ้น 4, 464 ตารางกิโลเมตร

3) ประปา

การประปานครหลวงให้บริการครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี และสมุทรปราการ รวมพื้นที่ให้บริการ 625 ตารางกิโลเมตร และในจังหวัดอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับการประปาส่วนภูมิภาคของจังหวัดนั้น ๆ แต่อย่างไรก็ตามแหล่งน้ำดิบของการประปานครหลวงส่วนหนึ่งมาจากแหล่งสูบน้ำดิบจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่โรงสูบน้ำสำแล อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางเหนือประมาณ 32 กิโลเมตรโดยมีคลองประปาเชื่อมต่อมายังแหล่งผลิตที่สามเสน สมทบด้วยการสูบน้ำจากบ่อบาดาลอีกประมาณ 110 บ่อและส่งต่อไปยังพื้นที่ที่ให้บริการต่าง ๆ ต่อไป ด้วยเหตุนี้พื้นที่ศึกษาจึงมีส่วนสำคัญในการเป็นแหล่งน้ำดิบสำคัญที่ป้อนเข้าสู่กรุงเทพมหานคร และพื้นที่บางส่วนในพื้นที่ศึกษาจึงเป็นเขตอนุรักษ์พื้นที่เพื่อการผลิตน้ำประปาด้วย

4) โทรศัพท์

ในปี 2537 กรุงเทพมหานครมีจำนวนชุมสาย 173 ชุมสาย มีเลขหมายทั้งหมด 1,328,887 เลขหมายรวมเลขหมายที่ดำเนินตามโครงการโทรศัพท์ที่เพิ่มขึ้นใหม่แล้ว ในขณะที่ปริมาณมี 93 ชุมสาย มีเลขหมาย 312,510 เลขหมาย โดยกรุงเทพมหานคร จังหวัดปทุมธานี สมุทรปราการ นนทบุรี ใช้รหัสทางไกลเดียวกันคือ 02 ในจังหวัดนครปฐมและจังหวัดสมุทรสาครใช้รหัส 034

5) สถานศึกษา

ปัจจุบันในกรุงเทพมหานครมีสถานศึกษาทั้งหมด 1,465 แห่ง เป็นการศึกษาทุกระดับ ซึ่งส่วนใหญ่กระจุกตัวในเขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร ในปัจจุบันจังหวัดปริมาณมีสถานการศึกษาทุกระดับเช่นกัน โดยมีสถานศึกษาทั้งหมด 1,227 แห่ง ประกอบด้วยโรงเรียนสายสามัญ อาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาลัยครู วิทยาลัยพลศึกษาของทางราชการ มหาวิทยาลัยของรัฐ และเอกชน นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษาชั้นสูงของกระทรวงมหาดไทยเช่น โรงเรียนนายอำเภอเป็น

ต้น สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชียที่จังหวัดปทุมธานี และโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน โรงเรียนการบินกำแพงแสน และโรงเรียนตำรวจภูธร 7 ที่จังหวัดนครปฐมเป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่าปัจจุบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาเริ่มกระจายตัวมายังเขตปริมณฑลมากขึ้นเช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน นอกจากนี้มีมหาวิทยาลัยของเอกชนย้ายออกสู่พื้นที่เขตปริมณฑลโดยเฉพาะพื้นที่ทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร จึงนับว่าจังหวัดปทุมธานีและนครปฐมได้กลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาของภาคในอนาคต

6) สาธารณสุข

กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของการบริการสาธารณสุขของประเทศทุกระดับ โดยเฉพาะระดับสูงและมีคุณภาพดี พื้นที่ปริมณฑลที่มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานครจึงมีความได้เปรียบกว่าพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ของประเทศ ซึ่งในกรุงเทพมหานครมีสถานบริการด้านสาธารณสุขได้แก่ โรงพยาบาลทั้งของรัฐบาลและเอกชนรวม 146 แห่ง คลินิก 2,310 แห่ง โดยในปี 2536 มีสัดส่วนระหว่างแพทย์ต่อประชากรคือ 1:939 และมีสัดส่วนเตียงต่อประชากร 1:314 และปริมณฑล 5 จังหวัดมีโรงพยาบาลที่เป็นของรัฐบาลและเอกชนรวม 41 แห่ง สถานิอนามัย 377 แห่ง คลินิก 543 แห่ง ซึ่งจะเห็นว่าในจังหวัดปริมณฑลมีความแตกต่างด้านสาธารณสุขจากกรุงเทพมหานครมาก อย่างเช่นในจังหวัดปทุมธานี มีสัดส่วนระหว่างแพทย์ต่อประชากรคือ 1:4,875 และมีสัดส่วนเตียงต่อประชากร 1:1,182 แต่อย่างไรก็ตามประชาชนในจังหวัดปริมณฑลสามารถเดินทางเข้าไปใช้บริการสาธารณสุขของกรุงเทพมหานครได้อย่างสะดวกเพราะมีพื้นที่ติดต่อกัน

ในปัจจุบันพื้นที่ปริมณฑลเป็นแหล่งรองรับการขยายตัวของกิจกรรมสาธารณสุข โดยเฉพาะโรงพยาบาลเฉพาะโรคมากขึ้นเช่น โรงพยาบาลธัญรักษ์ จังหวัดปทุมธานี โรงพยาบาลบาราศณราดูร โรงพยาบาลศรีวิัญญา และโรงพยาบาลทรวงอกในจังหวัดนนทบุรี โรงพยาบาลโรคเรื้อน โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์จังหวัดสมุทรปราการเป็นต้น

3.1.3 การใช้ที่ดิน การเปลี่ยนแปลง และทิศทางการขยายตัวในอนาคต

จากรูปที่ 3.6 แสดงการพื้นที่ปลูกสร้างอาคารในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลปี 2525 ของกรมการผังเมือง แสดงให้เห็นว่าพื้นที่เมืองหนาแน่นอยู่ในส่วนของกรุงเทพมหานครชั้นในและชั้นกลาง ในด้านตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาได้มีการพัฒนาเป็นเมืองไม่มากนัก พื้นที่เมืองส่วนใหญ่กระจุกตัวตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และถนนสายหลักที่ต่อเนื่องกับสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาได้แก่ สะพานพระรามหก สะพานกรุงธนบุรี สะพานปิ่นเกล้า สะพานพุทธยอดฟ้า สะพานกรุงเทพ และสะพานสาทร

ในปี 2529 พบว่าลักษณะการกระจายตัวของอาคารมีอยู่เป็นบริเวณกว้างในเขตกรุงเทพมหานครและขยายตัวอย่างต่อเนื่องออกไปในบริเวณชุมชนในจังหวัดใกล้เคียงในเขตปริมณฑลได้แก่ จังหวัด



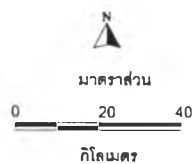
ที่มา : กรมการผังเมือง

แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี

รูปที่ 3.6 พื้นที่ปลูกสร้างอาคารของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลปี 2525 และ 2529

สัญลักษณ์:

■ พื้นที่ปลูกสร้างอาคาร



ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 500 ตารางกิโลเมตร ส่วนจังหวัดที่อยู่ห่างไกลออกไปเช่น จังหวัดสมุทรสาครและนครปฐม แนวเชื่อมของบริเวณที่มีอาคารจะเชื่อมโยงตามแนวเส้นทางสายหลักซึ่งได้แก่ ถนนเพชรเกษม ถนนธนบุรี-ปากท่อ ถนนเอกชัย เป็นต้น และคลองสายหลักซึ่งเป็นแนวเส้นทางคมนาคมแต่เดิมได้แก่ คลองภาษีเจริญ คลองบางกอกน้อย คลองบางกอกใหญ่ เป็นต้น ซึ่งการศึกษาของกองผังเมืองกรุงเทพมหานครในปี 2530 มีลักษณะเช่นเดียวกัน โดยทิศทางการขยายตัวในแนวสูงของกรุงเทพมหานครกระจุกตัวอยู่ในเขตชั้นใน ขณะที่การขยายตัวในแนวราบกระจายออกสู่พื้นที่รอบนอกโดยมีทิศทางการขยายตัวในด้านเหนือไปยังดอนเมืองตามถนนพหลโยธิน แจ่งวัฒนะ งามวงศ์วาน ด้านตะวันตกขยายไปในด้านถนนบางกอกน้อย-นครชัยศรี ถนนเอกชัย ด้านใต้ในแขวงทุ่งครุ พระประแดง ถนนสายบางนา-ตราด และทางตะวันออกทางเขตชั้นนอกคือเขตบางกะปิ และถนนรามอินทรา

จากการศึกษาการปกคลุมของสิ่งปลูกสร้างของสถาบัน TDRi ในปี 2533 ดังรูปที่ 3.7 ซึ่งมีลักษณะต่อเนื่องจากในอดีตโดยบริเวณที่มีอาคารหนาแน่นพบในบริเวณสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณที่เป็นศูนย์กลางการค้าในอดีตเช่น ยาวราช เจริญกรุง บางกอกน้อย คลองสาน บริเวณศูนย์กลางคมนาคมและท่าเรือซึ่งได้แก่ ท่าเรือคลองเตย บริเวณที่เป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักออกไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ สถานีรถไฟ และสถานีขนส่งต่าง ๆ ถนนสายหลักออกสู่ภูมิภาคและถนนตัดใหม่ที่เป็นเส้นทางคมนาคมหลักของกรุงเทพมหานครเช่น ถนนพหลโยธิน ถนนวิภาวดีรังสิต ถนนสุขุมวิท ถนนเพชรเกษม ถนนบางนา-ตราด ถนนธนบุรี-ปากท่อ ถนนกรุงเทพ-นครชัยศรี ถนนรัชดาภิเษก และบริเวณศูนย์กลางการค้าที่สร้างขึ้นใหม่ และที่ดินจัดสรรเพื่อการอยู่อาศัยเช่น ศูนย์การค้ารังสิต เป็นต้น

ในเขตจังหวัดปริมณฑลแหล่งชุมชนที่มีอาคารหนาแน่นจะอยู่รอบบริเวณที่ตั้งศาลากลางจังหวัด และที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ สถานที่ราชการ สถานศึกษา และนิคมอุตสาหกรรม และการศึกษาของสถาบัน TDRi ในด้านทิศทางการขยายตัวของเมืองพบว่าทางด้านเหนือการขยายตัวจะเกาะตัวตามแนวถนนพหลโยธินในจังหวัดปทุมธานีกระจายไปตามย่านอุตสาหกรรม และแนวคลองต่าง ๆ ซึ่งมีการเกาะกลุ่มอยู่ในบริเวณอำเภอลำลูกกา อำเภอธัญบุรี และอำเภอคลองหลวงในส่วนที่มีถนนพหลโยธินตัดผ่าน และทิศทางการขยายตัวของพื้นที่ในปี 2536 ศึกษาโดยกองผังเมืองกรุงเทพมหานคร การขยายตัวในแนวสูงยังคงเกาะกลุ่มอยู่ในเขตชั้นใน และกระจายออกสู่พื้นที่ชั้นกลาง ส่วนการขยายตัวในแนวราบกระจายออกสู่พื้นที่ชั้นนอกและอำเภอในเขตจังหวัดปริมณฑลที่มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานครโดยทางด้านเหนือขยายออกสู่รังสิต จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดนนทบุรี ด้านตะวันตกในบริเวณตลิ่งชัน ภาษีเจริญ หนองแขม บางบอน ในด้านใต้ขยายออกสู่ ประชาอุทิศ บางพลี ในด้านตะวันตกเข้าสู่ลาดกระบัง มีนบุรี ดังรูปที่ 3.8



จากอดีตที่ผ่านมากรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็วการควบคุม การใช้ที่ดินจึงผสมกันปนเปกันในแต่ละพื้นที่ ซึ่งการใช้ที่ดินของกรุงเทพมหานครในด้านพาณิชยกรรมมักกระจุกตัวใน

I 17614727



แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการ
พัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี

สัญลักษณ์:

-  พื้นที่ปลูกสร้างอาคาร
-  ทิศทางการขยายตัว

ที่มา :TDRI

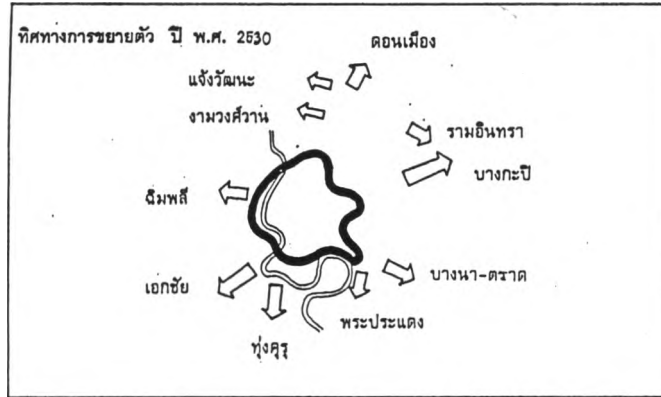
รูปที่ 3.7

แสดง: การขยายตัวของกรุงเทพมหานคร
และปริมณฑลปี 2533

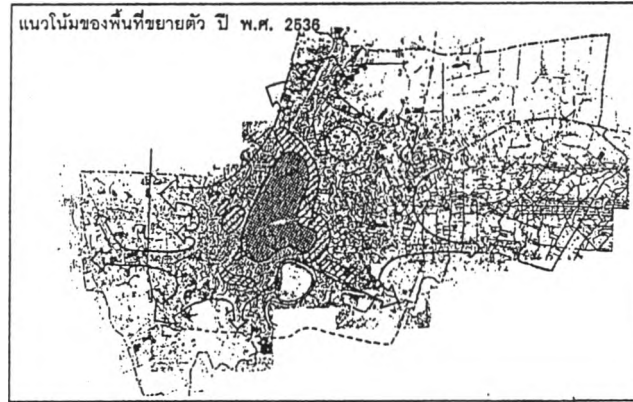
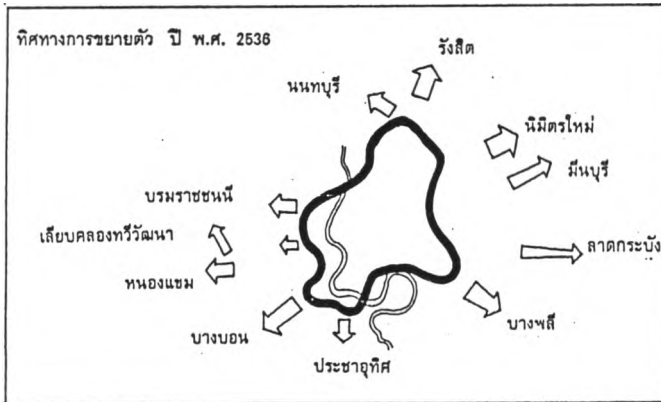


ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี



แสดง : ทิศทางและแนวโน้มการขยายตัวของเมือง เปรียบเทียบ ปี พ.ศ. 2530 กับ พ.ศ. 2536



สัญลักษณ์:

- ทิศทางการขยายตัวแนวสูง
- ทิศทางการขยายตัวแนวราบ

ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

รูปที่ 3.8

แสดง:ทิศทางและแนวโน้มการขยายตัวของกรุงเทพมหานครปี 2530 และ 2536



ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนของใจกลางเมือง โดยอาศัยความสะดวกในการคมนาคม และความได้เปรียบในเชิงที่ตั้งซึ่งเป็นแหล่งรวมของสินค้าหลายชนิด อาคารพาณิชย์กรรมอยู่ในรูปแบบของตึกแถว ห้างแถว ซึ่งพัฒนามานานแล้ว โดยย่านการค้าในเมืองแยกออกเป็น 2 ประเภทคือ ย่านค้าส่งซึ่งจะอยู่ในเขตเมืองเก่าหรือเมืองชั้นในเช่น ย่านการค้าคลองถม ย่านการค้าอะไหล่รถยนต์ที่วัดตึก ย่านการค้าผ้าที่สำเพ็ง พาหุรัดเป็นต้น ส่วนย่านค้าปลีกมักมีตลาดสดเป็นองค์ประกอบสำคัญได้แก่ เยาวราช บางรัก สะพานควาย สะพานใหม่ ตลาดรังสิต บางกะปิ เป็นต้น สำหรับย่านธุรกิจซึ่งมักเป็นตึกสูงได้แก่ย่านสีลม และเมื่อมีความอึดตัว ราคาที่ดินสูงขึ้นทำให้การขยายตัวของย่านธุรกิจไปสู่ถนนสุขุมวิท พระรามสี่ ถนนวิฑูรย์เป็นต้น และเมื่อธุรกิจการค้าในประเทศและต่างประเทศขยายตัวทำให้ต้องการสำนักงานเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดย่านธุรกิจใหม่ในบริเวณเมืองชั้นกลางได้แก่ ถนนพหลโยธิน ถนนวิภาวดีรังสิต ถนนรัชดาภิเษก ถนนลาดพร้าว ถนนรามคำแหง เป็นต้น

ในด้านที่อยู่อาศัยของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในระยะ 15 ปีที่ผ่านมาการพัฒนาที่อยู่อาศัยในรูปที่ดินจัดสรรและบ้านจัดสรรเริ่มพัฒนามากขึ้น โดยการพัฒนาบ้านจัดสรรมีมากในบริเวณกรุงเทพมหานครชั้นนอกและบริเวณชานเมือง ได้แก่ ถนนสุขุมวิท ถนนพหลโยธิน ถนนรามคำแหง เป็นต้น ในปัจจุบันราคาที่อยู่อาศัยเพิ่มสูงขึ้น ความสามารถในการซื้อบ้านเดี่ยวจึงอยู่ในกลุ่มของผู้มีรายได้สูง รูปแบบอาศัยจึงเปลี่ยนเป็นบ้านแถวและอาคารชุดของผู้มีรายได้น้อยอยู่บริเวณชานเมืองได้แก่ ถนนสุขุมวิทตอนปลาย ถนนรามอินทรา บางนา รังสิต สุขสวัสดิ์ เทพารักษ์ เพชรเกษม ซึ่งเป็นแหล่งอุตสาหกรรม จากการศึกษาการขยายตัวของที่อยู่อาศัยของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลประกอบจากตารางที่ 3.1 แสดงให้เห็นถึงที่อยู่อาศัยที่จดทะเบียนเพิ่มขึ้นโดยในปี 2536-2538 มีทั้งสิ้น 507,950 หน่วย โดยกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนการเพิ่มขึ้น 56.31% ในขณะที่จังหวัดปทุมธานีมีสัดส่วน 14.48% ตามด้วยจังหวัดนนทบุรี 13.49% จากรูปที่ 3.9 พบว่าการขยายตัวของที่อยู่อาศัยสัมพันธ์กับการขยายตัวของประชากรโดยในเขตกรุงเทพมหานครโดยชั้นกลางมีจำนวนที่อยู่อาศัยที่เพิ่มขึ้นน้อย ในขณะที่การขยายตัวของที่อยู่อาศัยกระจายออกสู่พื้นที่โดยรอบอันได้แก่ เขตรอบนอกของกรุงเทพมหานครเช่น ประเวศ บางกะปิ มีนบุรี บางเขนเป็นต้น และเชื่อมต่อไปยังจังหวัดปริมณฑลโดยรอบได้แก่ อำเภอบางบัวทอง ปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม อำเภอลำลูกกาและอำเภอธัญบุรีของจังหวัดปทุมธานี โดยการเพิ่มขึ้นของที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นแฟลตและอาคารชุด ในขณะที่พื้นที่ในปริมณฑลเช่น ในอำเภอลำลูกกา ธัญบุรี การเพิ่มขึ้นของที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่อยู่ในรูปของบ้านแถวและอาคารพาณิชย์ ซึ่งการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในปริมณฑลมักกระจุกตัวอยู่บริเวณถนนสายหลัก ที่สามารถเดินทางติดต่อกับกรุงเทพมหานครได้อย่างสะดวก

ในด้านอุตสาหกรรมในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการขยายตัวในอัตราสูง และมีบทบาทสำคัญต่อการเจริญเติบโตของประเทศแต่การผลิต การจ้างงาน และที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมยังกระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ถึงแม้ว่าในระยะ 6-7 ปี ที่ผ่านมาอุตสาหกรรมเริ่มมีแนวโน้มที่

ตารางที่ 3.1 จำนวนหน่วยที่อยู่อาศัยที่จดทะเบียนเพิ่มขึ้นจำแนกตามพื้นที่ปี 2536-2538

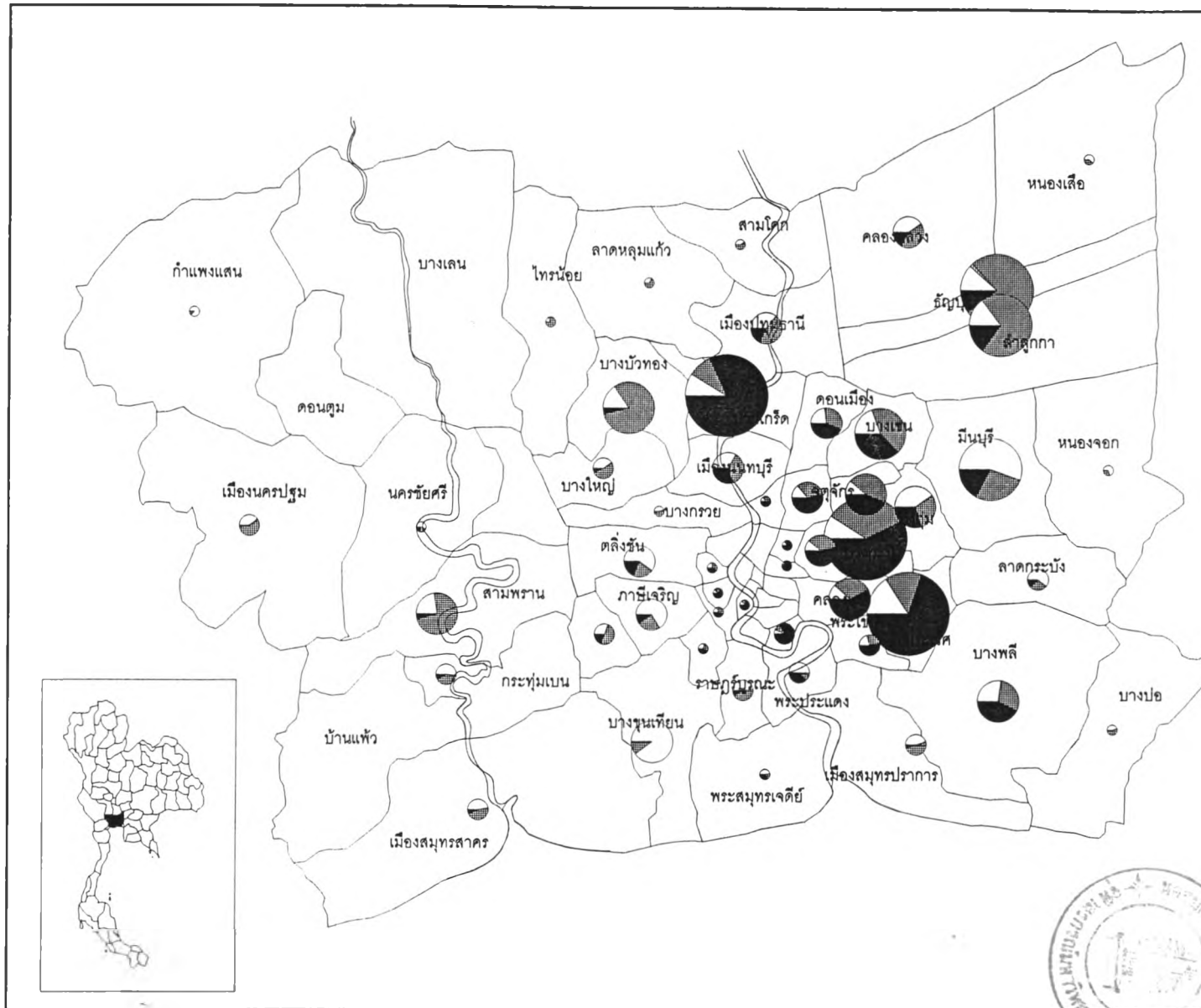
ลำดับที่	เขตการปกครอง	บ้านเดี่ยว	บ้านแฝด	บ้านแถวและ และอาคารพาณิชย์	แฟลตและ อาคารชุด	รวม	
						จำนวน	สัดส่วน(%)
1	กรุงเทพมหานคร	81,787	446	82,466	121,306	286,005	56.31
	พระนคร	140	-	31	20	191	0.04
	ดุสิต	308	-	87	-	395	0.08
	หนองจอก	2,421	-	946	56	3,423	0.67
	บางรัก	41	-	436	844	1,321	0.26
	บางเขน	3,019	6	6,724	5,819	15,568	3.06
	บางกะปิ	2,364	23	8,819	14,949	26,155	5.15
	ปทุมวัน	41	-	257	359	657	0.13
	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	90	-	50	186	326	0.06
	พระโขนง	1,490	2	1,889	3,924	7,305	1.44
	มีนบุรี	11,147	-	5,469	3,445	20,061	3.95
	ลาดกระบัง	4,929	-	2,171	997	8,097	1.59
	ยานนาวา	383	9	602	4,958	5,952	1.17
	สัมพันธวงศ์	22	-	9	185	216	0.04
	พญาไท	345	-	99	1,934	2,378	0.47
	ธนบุรี	568	-	1,089	1,261	2,918	0.57
	บางกอกใหญ่	448	6	813	2,385	3,652	0.72
	ห้วยขวาง	1,164	2	3,835	5,785	10,786	2.12
	คลองสาน	251	-	274	1,187	1,712	0.34
	ตลิ่งชัน	5,585	54	1,937	1,721	9,297	1.83
	บางกอกน้อย	815	3	1,087	1,370	3,275	0.64
	บางขุนเทียน	12,769	3	1,408	-	14,180	2.79
	ภาษีเจริญ	6,441	6	2,297	1,006	9,750	1.92
	หนองแขม	2,177	51	3,538	1,413	7,179	1.41
	ราษฎร์บูรณะ	3,148	-	2,730	563	6,441	1.27
	บางพลัด	762	2	272	-	1,036	0.20
	บึงกุ่ม	5,095	82	3,676	3,802	12,655	2.49
	สาทร	373	-	395	935	1,703	0.34
	บางซื่อ	679	2	1,271	2,075	4,027	0.79
	จตุจักร	1,550	-	3,652	6,073	11,275	2.22
	บางคอแหลม	308	-	93	757	1,158	0.23
	ประเวศ	4,466	16	4,087	19,843	28,412	5.59
	คลองเตย	1,770	-	4,561	8,633	14,964	2.95
	จอมทอง	1,432	-	1,500	2,052	4,984	0.98
	ดอนเมือง	2,657	134	3,712	5,117	11,620	2.29
	ราชเทวี	90	-	282	2,139	2,511	0.49
	ดินแดง	282	17	1,302	1,870	3,471	0.68
	สวนหลวง	687	8	4,796	7,609	13,100	2.58
	ลาดพร้าว	1,530	20	6,270	6,034	13,854	2.73

ที่มา :ธนาคารอาคารสงเคราะห์

ตารางที่ 3.1 (ต่อ) จำนวนหน่วยที่อยู่อาศัยที่จดทะเบียนเพิ่มขึ้นจำนวนตามพื้นที่ปี 2536-2538

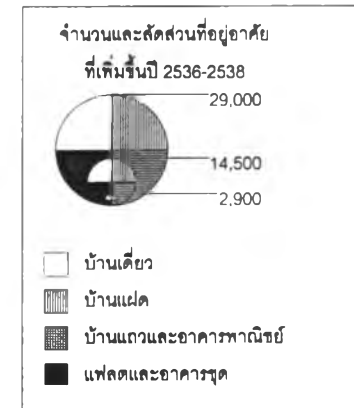
ลำดับที่	เขตการปกครอง	บ้านเดี่ยว	บ้านแฝด	บ้านแถวและ อาคารพาณิชย์	แฟลตและ อาคารชุด	รวม	
						จำนวน	สัดส่วน(%)
2	ปทุมธานี	15,680	438	46,529	10,882	73,529	14.48
	เมืองปทุมธานี	3,037	-	3,938	1,570	8,545	1.68
	คลองหลวง	3,799	34	7,247	4,017	15,097	2.97
	ธัญบุรี	2,616	329	17,096	2,279	22,320	4.39
	หนองเสือ	1,074	27	654	-	1,755	0.35
	ลาดหลุมแก้ว	878	-	1,767	-	2,645	0.52
	ลำลูกกา	2,955	6	13,934	3,016	19,911	3.92
	สามโคก	1,321	42	1,893	-	3,256	0.64
3	นครปฐม	12,145	178	16,705	1,496	30,524	6.01
	เมืองนครปฐม	3,278	157	4,644	241	8,320	1.64
	กำแพงแสน	1,530	8	223	-	1,761	0.35
	นครชัยศรี	2,251	2	1,091	714	4,058	0.80
	ดอนตูม	779	-	299	-	1,078	0.21
	บางเลน	1,153	-	450	-	1,603	0.32
	สามพราน	2,874	9	9,209	541	12,633	2.49
	พุทธมณฑล	280	2	789	-	1,071	0.21
4	นนทบุรี	13,282	93	29,463	25,698	68,536	13.49
	เมืองนนทบุรี	3,745	6	4,268	3,415	11,434	2.25
	บางกรวย	1,154	45	1,311	108	2,618	0.52
	ปากเกร็ด	2,194	25	2,427	20,954	25,600	5.04
	บางใหญ่	2,777	15	3,652	500	6,944	1.37
	บางบัวทอง	2,844	2	14,807	721	18,374	3.62
	ไทรน้อย	568	-	2,998	-	3,566	0.70
5	สมุทรสาคร	8,522	12	6,386	1,096	16,016	3.15
	เมืองสมุทรสาคร	3,096	6	2,956	449	6,507	1.28
	กระทุ่มแบน	4,247	6	3,295	647	8,195	1.61
	บ้านแพ้ว	1,179	-	135	-	1,314	0.26
6	สมุทรปราการ	13,240	678	9,581	9,841	33,340	6.56
	เมืองสมุทรปราการ	3,242	339	3,212	338	7,131	1.40
	พระประแดง	4,155	210	787	3,008	8,160	1.61
	บางพลี	3,519	60	3,909	5,569	13,057	2.57
	บางบ่อ	964	60	1,111	-	2,135	0.42
	พระสมุทรเจดีย์	1,360	9	562	926	2,857	0.56
	รวม	144,656	1,845	191,130	170,319	507,950	100.00

ที่มา :ธนาคารอาคารสงเคราะห์



แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการ
พัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี

สัญลักษณ์:



ที่มา: ธอส.

รูปที่ 3.9

แสดง: จำนวนและสัดส่วนของที่อยู่อาศัย
ประเภทต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้นในช่วง 2536-2538



ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จะกระจายออกสู่จังหวัดต่าง ๆ มากขึ้นก็ตาม ความพยายามของรัฐที่จะกระจายอุตสาหกรรมจากเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร สาเหตุและปัจจัยที่สำคัญคือความได้เปรียบของเขตมหานครในด้านแหล่งที่ตั้ง ซึ่งพร้อมทั้งโครงข่ายคมนาคม บริการพื้นฐานต่าง ๆ รวมทั้งการบริการทางด้านสังคม การเงิน การตลาด ผู้ลงทุนจึงเลือกที่จะลงทุนในกรุงเทพมหานครเนื่องจากมีต้นทุนในการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมที่ได้เปรียบมากกว่าการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในภูมิภาค โดยย่านอุตสาหกรรมการผลิตที่สำคัญในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลอยู่ที่จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ส่วนในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีย่านอุตสาหกรรมที่สำคัญในเขตราชบุรีบูรณะ ซึ่งต่อเนื่องกับย่านอุตสาหกรรมในอำเภอพระประแดง ประเภทของอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งจำเป็นต้องอยู่ใกล้ตลาด และอุตสาหกรรมบริการซึ่งใช้เนื้อที่น้อย ส่วนใหญ่จึงอยู่ในตึกแถวและใช้เป็นที่อยู่อาศัยไปในตัวด้วย

ในด้านอุตสาหกรรมในพื้นที่ปริมณฑลเช่นที่จังหวัดปทุมธานี เป็นอุตสาหกรรมการผลิตที่มีการใช้แรงงานสูง และส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใกล้กับพื้นที่ที่มีการคมนาคมสะดวก ซึ่งในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีมีนิคมอุตสาหกรรม 2 แห่งคือ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร และสวนอุตสาหกรรมบางกะดี โดยทั้ง 2 แห่งล้วนตั้งอยู่ในพื้นที่ศึกษาและเป็นแหล่งรวมโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายประเภท

สำหรับพื้นที่เกษตรกรรมในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ได้ถูกเปลี่ยนกิจกรรมเป็นอย่างอื่น ๆ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย สนามกอล์ฟ เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมดังตารางที่ 3.2 โดยเฉพาะจังหวัดปทุมธานีที่มีสัดส่วนพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรในช่วง 10 ปี ลดลงถึง ร้อยละ 26.74

ตารางที่ 3.2 สัดส่วนเนื้อที่ถือครองเพื่อการเกษตรกรรมในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (ร้อยละ)

จังหวัด	พ.ศ.2528	พ.ศ. 2538
กรุงเทพมหานคร	39.52	-
ปทุมธานี	78.74	52.00
นนทบุรี	68.35	50.00
นครปฐม	59.93	49.00
สมุทรสาคร	37.19	28.00
สมุทรปราการ	32.19	21.22

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

3.1.4 ประชากร

จากการศึกษาประชากรของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลปี 2513-2538 พบว่าช่วงปี 2513-2523 ซึ่งใช้ข้อมูลจากการสำมะโนประชากร มีประชากรกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่เขตชั้นในโดยในเขตชั้นในนี้มีความหนาแน่นประชากรสูงมากเกิน 10,000 คนต่อตารางเมตรทั้งสิ้น ซึ่งความหนาแน่นค่อย ๆ ลดลงในถึงพื้นที่เขตชั้นนอก ในขณะที่พื้นที่ในจังหวัดปริมณฑลมีความหนาแน่นต่ำกว่า 500 คนต่อตารางกิโลเมตร ดังรูปที่ และในปี 2523 การขยายตัวของเขตชั้นในยังคงมีความต่อเนื่องและความหนาแน่นได้ขยายพื้นที่ออกไปยังเขตชั้นกลาง และชั้นนอกตามลำดับ โดยในช่วงนี้กรุงเทพมหานครมีอัตราการขยายตัวประชากรสูงมากเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 5.31 ในขณะที่พื้นที่ 5 จังหวัดปริมณฑลซึ่งมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีเพียงร้อยละ 3.33 ทั้งนี้การขยายตัวของประชากรในปริมณฑลเป็นไปไม่สม่ำเสมอโดยมีจังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม และสมุทรสาคร มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 4.72 , 3.74 , 3.41 2.48 และ 2.23 ตามลำดับ โดยการขยายตัวของประชากรในพื้นที่รอบนอกนั้น เกิดจากการย้ายถิ่นฐานของประชากรในใจกลางกรุงเทพมหานครออกไป โดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของประชากรในจังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี และปทุมธานี ซึ่งการที่ประชากรขยายตัวมากที่สุดในพื้นที่กรุงเทพมหานครในเวลานั้นเนื่องจากยังมีพื้นที่ว่างในเขตชั้นกลางของกรุงเทพมหานครอยู่มากสามารถที่จะพัฒนาเป็นที่พักอาศัยได้

ในปี 2533 ความหนาแน่นในเขตชั้นกลางยังคงอยู่ และกระจายออกไปสู่พื้นที่ชั้นกลาง ชั้นนอก และในพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดในปริมณฑล การเปลี่ยนแปลงประชากรในปี 2523-2533 โครงสร้างได้เปลี่ยนจากช่วง 10 ปีก่อนหน้าโดยเฉพาะการขยายตัวของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครโดยรวมได้ชลดตัวลง ในขณะที่รูปแบบการขยายตัวของประชากรค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยรวมคือ 2.62 ในขณะที่เดียวกันพบว่าอัตราการขยายตัวของประชากรในจังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี และปทุมธานีมีประชากรเพิ่มขึ้นจากเดิมคือเพิ่มด้วยอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5.88 5.54 และ 3.15 ต่อปี ตามลำดับดังตารางที่ 3.3 ซึ่งทิศทางการขยายตัวของประชากรออกไปยังจังหวัดนนทบุรี และปทุมธานีทางด้านเหนือ และจังหวัดสมุทรปราการด้านตะวันออกเฉียงใต้มีความชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากแรงดึงดูดของพื้นที่ดังกล่าวมีมากกว่าด้านตะวันตกคือจังหวัดสมุทรสาคร และนครปฐม ซึ่งมีการเพิ่มประชากรด้วยอัตราเฉลี่ยร้อยละ 2.99 และ 2.76 ต่อปี

ในปี 2538 จากข้อมูลของสำนักงานทะเบียนราษฎรพบว่าการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากรของกรุงเทพมหานครพบว่าประชากรกระจายตัวออกห่างจากศูนย์กลางมากกว่าในช่วงปี 2513-2533 โดยส่วนใหญ่เป็นเขตชั้นกลางและชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร และอำเภอที่ต่อเนื่องไปในปริมณฑลได้แก่ เขตบางกะปิ บางเขน มีนบุรี อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลำลูกกา และอำเภอธัญบุรี อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอบางบัวทอง และอำเภอปากเกร็ด

ตารางที่ 3.3 จำนวน ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงประชากรกรุงเทพมหานครและจังหวัดในบริเวณทศรายอำเภอปี 2513-2533

ลำดับที่	เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ.2513		พ.ศ.2523		พ.ศ. 2533		อัตราการขยายตัวเฉลี่ย/ปี (ร้อยละ/ปี)	
			ประชากร	ความหนาแน่น	ประชากร	ความหนาแน่น	ประชากร	ความหนาแน่น	2513-2523	2523-2533
			(คน)	(คน/ตร.กม.)	(คน)	(คน/ตร.กม.)	(คน)	(คน/ตร.กม.)		
1	กรุงเทพมหานคร	1,568.76	3,068,336	1,956	4,697,498	2,994	5,627,204	3,587	5.31	1.98
	พระนคร	5.54	119,992	21,659	111,199	20,072	103,835	18,743	(0.73)	(0.66)
	ดุสิต	22.21	283,108	12,747	431,939	19,448	574,076	25,848	5.26	3.29
	หนองจอก	237.26	40,428	170	46,585	196	56,461	238	1.52	2.12
	บางรัก	5.54	91,753	16,562	117,845	21,272	79,567	14,362	2.84	(3.25)
	บางเขน	169.26	186,407	1,101	355,639	2,101	607,880	3,591	9.08	7.09
	บางกะปิ	149.14	87,879	589	236,141	1,583	599,270	4,018	16.87	15.38
	ปทุมวัน	8.37	133,364	15,934	208,620	24,925	150,218	17,947	5.64	(2.80)
	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	1.93	105,350	54,585	171,961	89,099	82,350	42,668	6.32	(5.21)
	พระโขนง	143.46	382,471	2,666	482,349	3,362	701,898	4,893	2.61	4.55
	มีนบุรี	171.33	36,671	214	51,753	302	103,403	604	4.11	9.98
	ลาดกระบัง	122.86	29,459	240	39,563	322	77,358	630	3.43	9.55
	ยานนาวา	39.91	256,923	6,438	350,686	8,787	362,852	9,092	3.65	0.35
	สัมพันธวงศ์	1.42	67,268	47,372	70,154	49,404	39,781	28,015	0.43	(4.33)
	พญาไท	40.41	336,230	8,320	651,996	16,135	320,439	7,930	9.39	(5.09)
	ธนบุรี	8.63	200,636	23,249	240,590	27,878	272,344	31,558	1.99	1.32
	คลองจั่น	79.70	42,740	536	61,956	777	110,004	1,380	4.50	7.76
	บางกอกน้อย	23.30	178,193	7,648	342,967	14,720	328,927	14,117	9.25	(0.41)
	บางขุนเทียน	181.16	93,667	517	187,541	1,035	311,861	1,721	10.02	6.63
	ภาษีเจริญ	53.95	110,421	2,047	171,044	3,170	256,450	4,753	5.49	4.99
	หนองแขม	48.28	22,886	474	39,165	811	84,396	1,748	7.11	11.55
	ราษฎร์บูรณะ	42.87	61,297	1,430	105,354	2,458	183,069	4,270	7.19	7.38
	คลองสาน	6.05	126,687	20,940	129,407	21,390	124,523	20,582	0.21	(0.38)
	บางกอกใหญ่	6.18	74,506	12,056	93,044	15,056	96,242	15,573	2.49	0.34

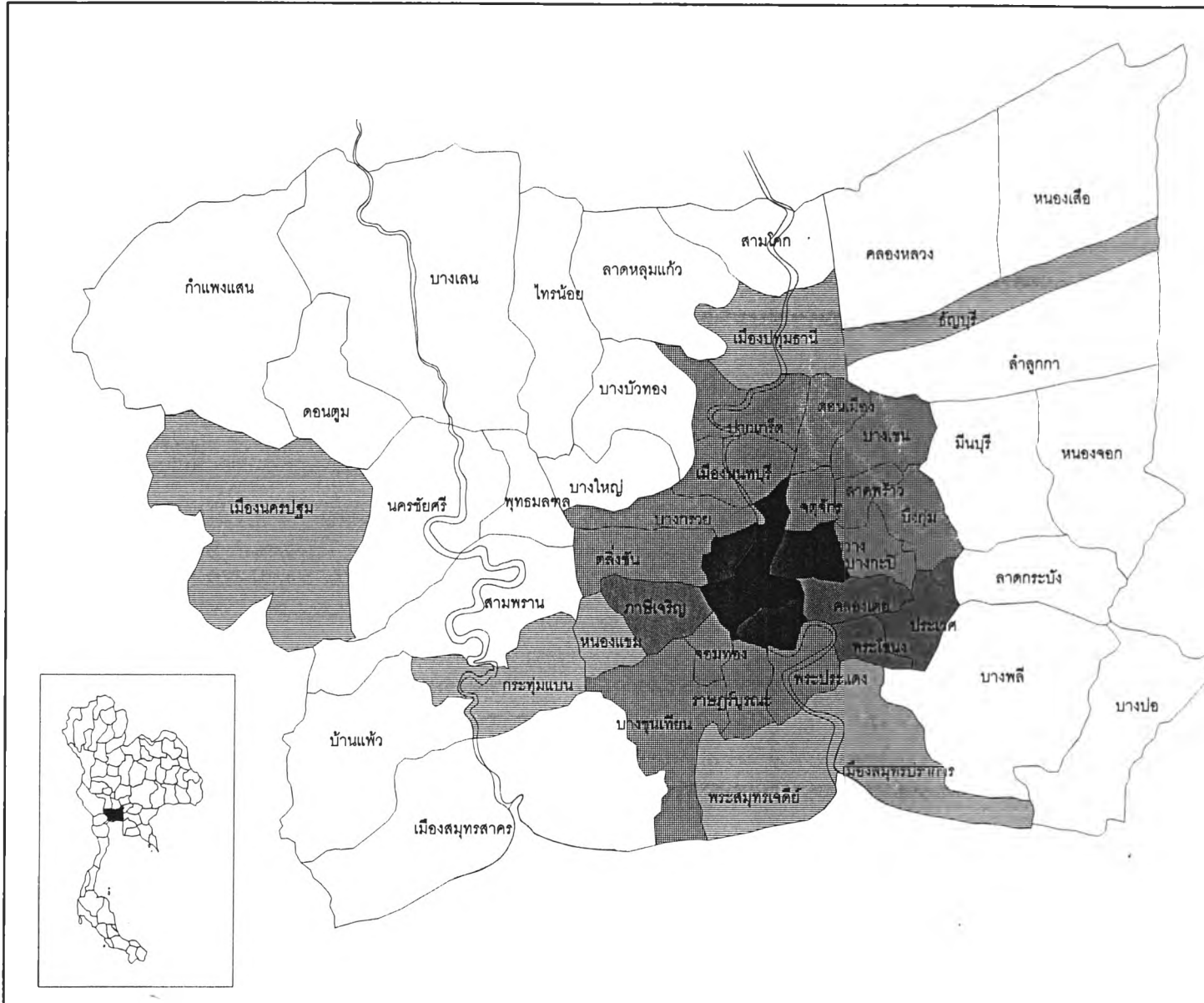
ที่มา : การสำมะโนประชากร

หมายเหตุ : เขตที่ตั้งขึ้นใหม่ได้รวมตัวเลขกลับเข้าสู่เขตเดิม

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)จำนวน ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงประชากรกรุงเทพมหานครและจังหวัดในปริมณฑลรายอำเภอปี 2513-2533

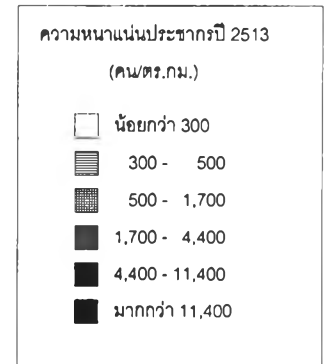
ลำดับที่	เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ.2513		พ.ศ.2523		พ.ศ. 2533		อัตราการขยายตัวเฉลี่ย/ปี	
			ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	(ร้อยละ/ปี)	
									2513-2523	2523-2533
2	ปทุมธานี	1,596.26	233,861	147	313,674	197	412,407	258	3.41	3.15
	เมืองปทุมธานี	128.45	46,104	359	59,238	461	80,016	623	2.85	3.51
	คลองหลวง	298.40	37,271	125	60,849	204	86,375	289	6.33	4.19
	ธัญบุรี	111.88	38,358	343	57,657	515	76,219	681	5.03	3.22
	หนองเสือ	400.23	25,252	63	30,967	77	33,353	83	2.26	0.77
	ลาดหลุมแก้ว	187.71	23,500	125	27,672	147	30,089	160	1.78	0.87
	ลำลูกกา	374.83	37,141	99	48,381	129	75,604	202	3.03	5.63
	สามโคก	94.76	26,235	277	28,910	305	30,751	325	1.02	0.64
3	นครปฐม	2,150.71	395,062	184	493,226	229	629,573	293	2.48	2.76
	เมืองนครปฐม	401.97	137,883	343	185,605	462	216,885	540	3.46	1.69
	กำแพงแสน	275.00	65,093	237	72,569	264	99,786	363	1.15	3.75
	นครชัยศรี	325.10	67,296	207	79,853	246	94,625	291	1.87	1.85
	ดอนตูม	165.00	22,870	139	31,050	188	36,257	220	3.58	1.68
	บางเลน	743.58	64,779	87	75,768	102	78,705	106	1.70	0.39
	สามพราน	240.06	37,141	155	48,381	202	103,315	430	3.03	11.35
4	นนทบุรี	624.38	269,067	431	369,777	592	574,702	920	3.74	5.54
	เมืองนนทบุรี	77.87	99,359	1,276	164,038	2,107	256,588	3,295	6.51	5.64
	บางกรวย	61.27	39,092	638	43,331	707	66,200	1,080	1.08	5.28
	ปากเกร็ด	88.84	50,650	570	75,337	848	133,481	1,502	4.87	7.72
	บางใหญ่	96.18	26,052	271	27,828	289	34,953	363	0.68	2.56
	บางบัวทอง	114.59	30,550	267	34,530	301	54,057	472	1.30	5.66
	ไทรน้อย	185.63	23,364	126	24,713	133	29,423	159	0.58	1.91
5	สมุทรสาคร	851.23	200,460	235	247,168	290	320,959	377	2.33	2.99
	เมืองสมุทรสาคร	480.13	98,644	205	121,266	253	155,029	323	2.29	2.78
	กระทุ่มแบน	132.00	40,925	310	56,921	431	98,942	750	3.91	7.38
	บ้านแพ้ว	239.10	60,891	255	68,981	289	66,988	280	1.33	(0.29)
6	สมุทรปราการ	890.24	329,404	370	484,829	545	769,822	865	4.72	5.88
	เมืองสมุทรปราการ	281.82	137,104	486	227,590	808	376,372	1,336	6.60	6.54
	พระประแดง	65.54	87,240	1,331	143,239	2,186	181,586	2,771	6.42	2.68
	บางพลี	323.88	57,149	176	69,294	214	132,271	408	2.13	9.09
	บางบ่อ	219.00	47,911	219	44,706	204	79,593	363	(0.67)	7.80
	รวม	7,681.58	4,496,190	585	6,606,172	860	8,334,667	1,085	4.69	2.62

ที่มา : สำนักทะเบียนราษฎร



แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดเพชรบุรี

สัญลักษณ์:



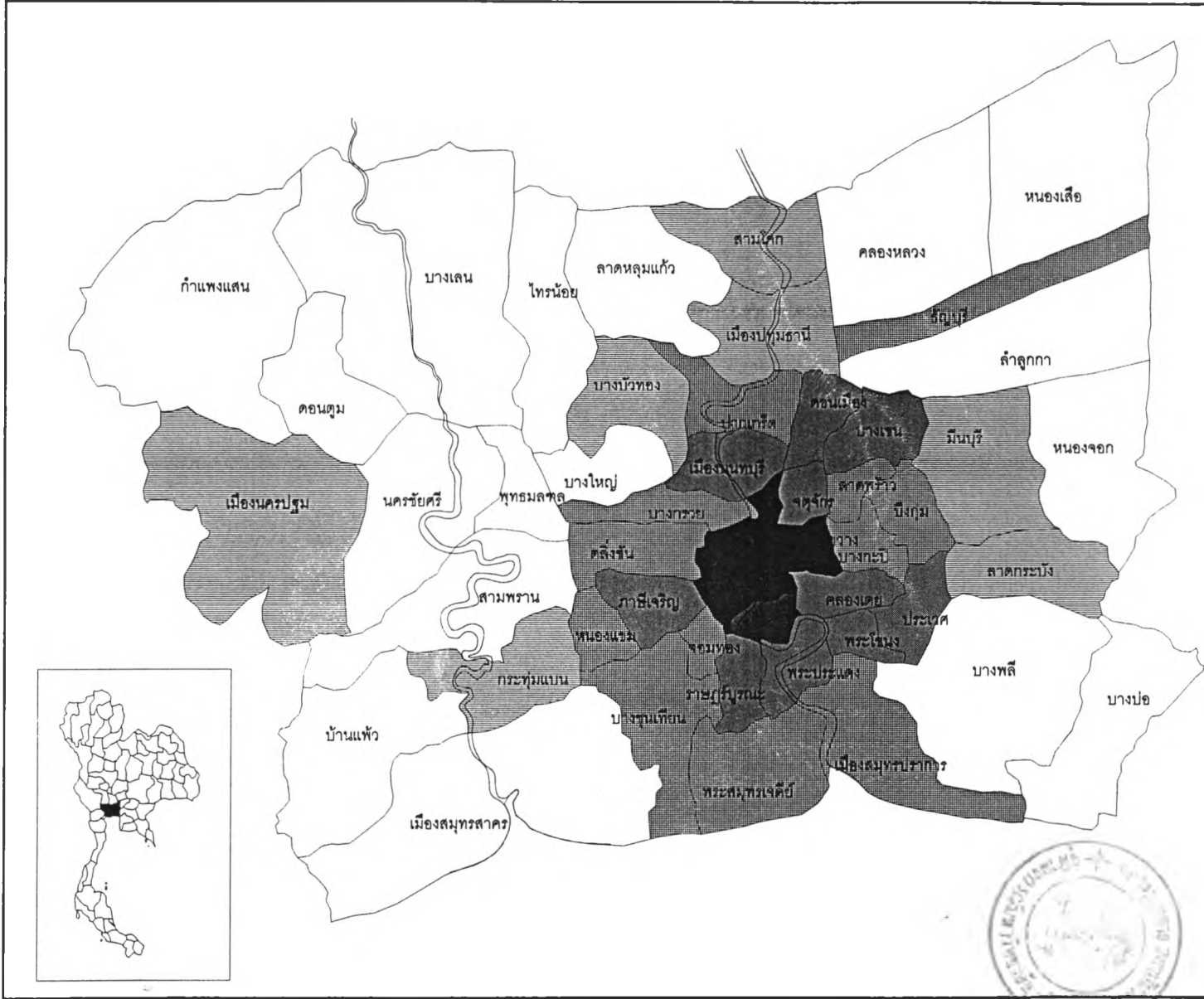
ที่มา: สำมะโนประชากรปี 2513

รูปที่ 3.10

แสดง: ความหนาแน่นประชากรปี 2513 ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

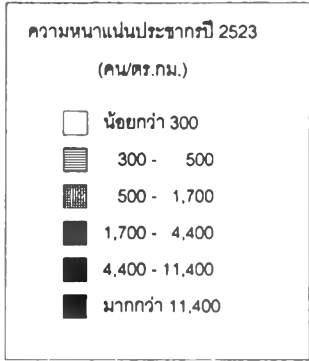


ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี

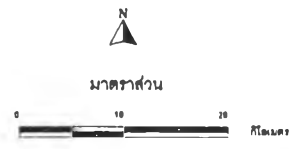
สัญลักษณ์:



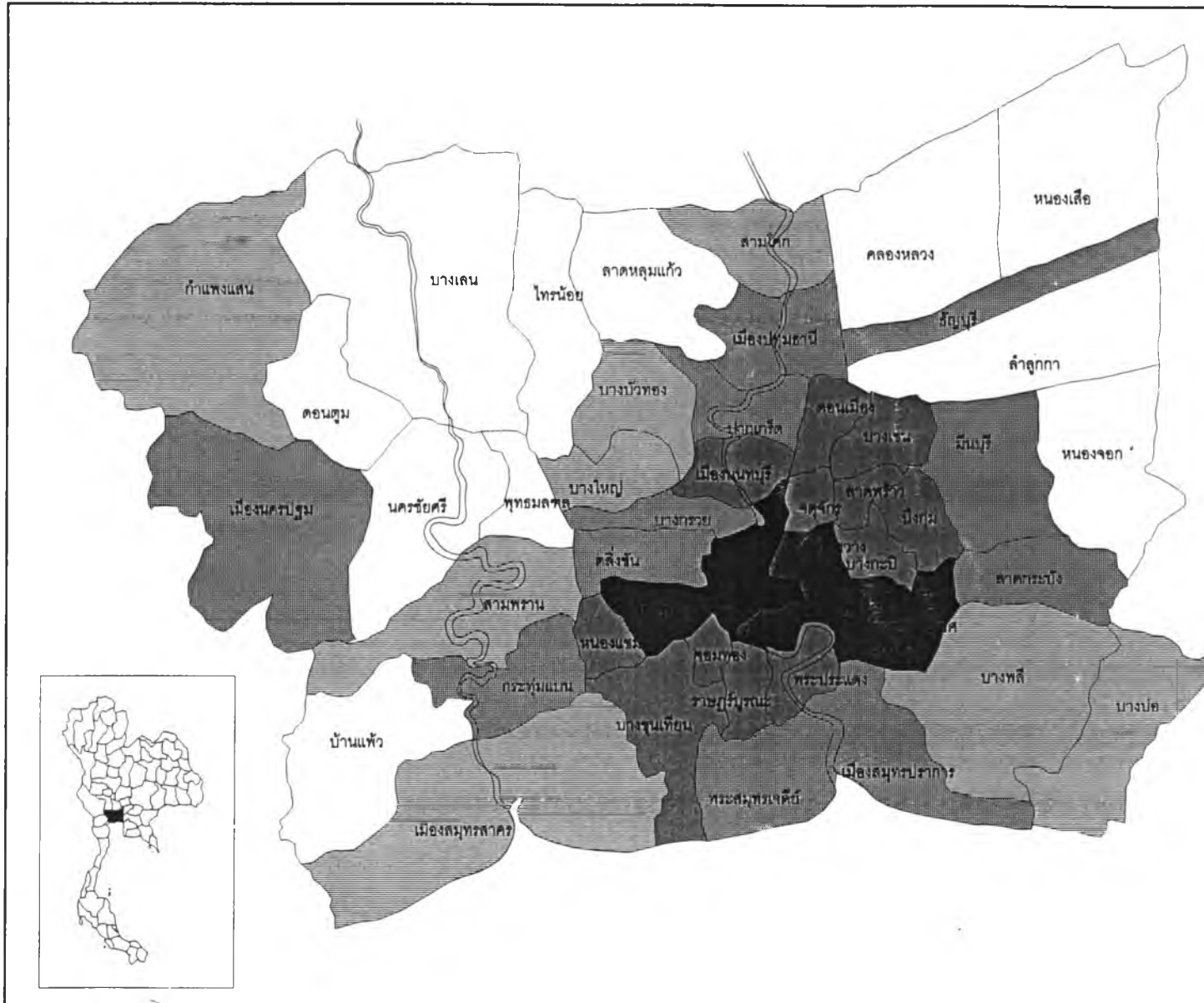
ที่มา: สำมะโนประชากรปี 2523

รูปที่ 3.11

แสดง: ความหนาแน่นประชากรปี 2523 ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

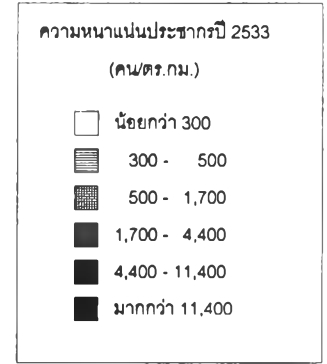


ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี

สัญลักษณ์:



ที่มา: สำมะโนประชากรปี 2533

รูปที่ 3.12

แสดง: ความหนาแน่นประชากรปี 2533 ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล



ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.4 จำนวน ความหนาแน่นและการเปลี่ยนแปลงประชากรกรุงเทพมหานครและจังหวัดในปริมณฑลรายอำเภอปี 2533-2538

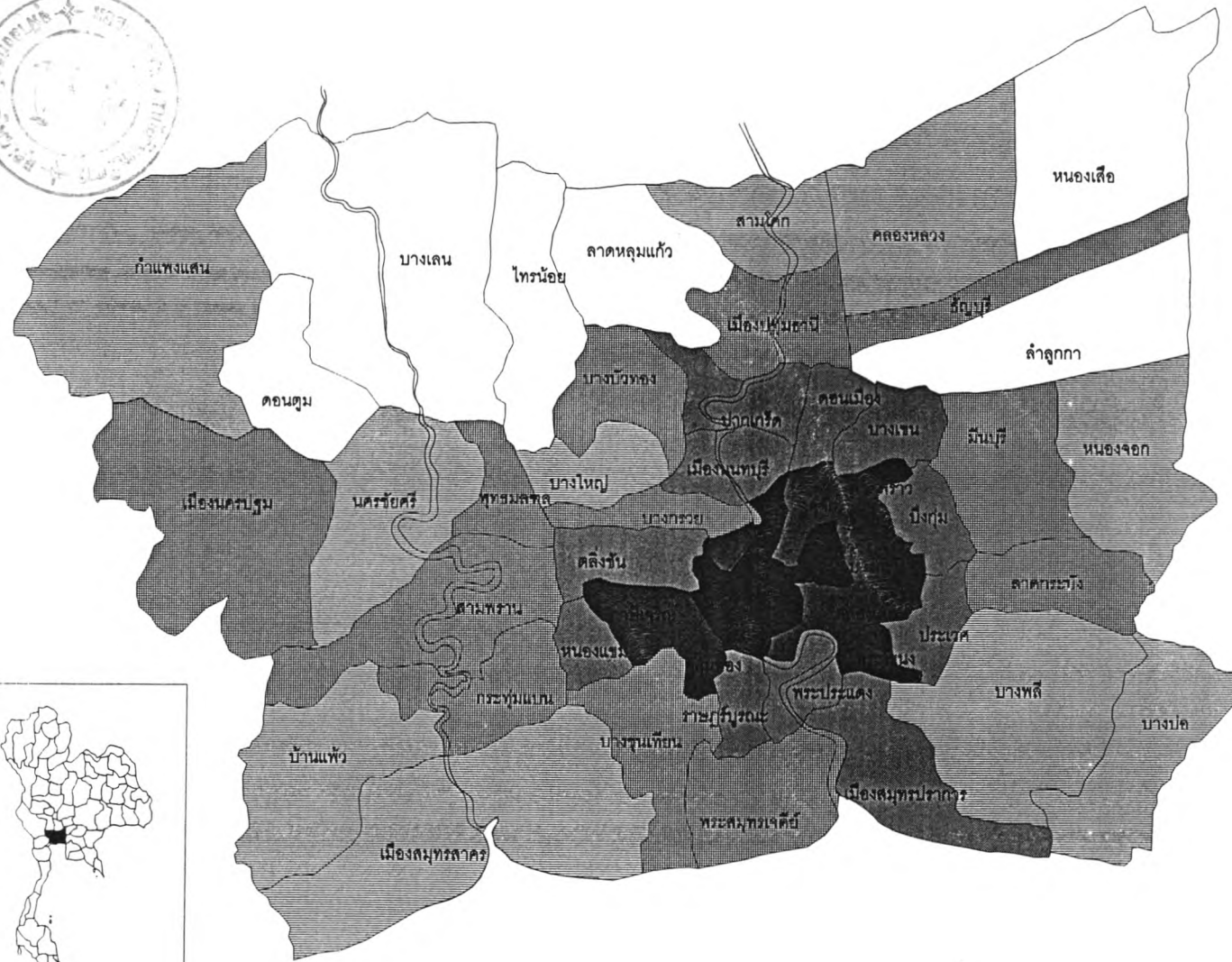
ลำดับที่	เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ.2533		พ.ศ.2538		อัตราการ ขยายตัวเฉลี่ย/ปี (ร้อยละปี)
			ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	
1	กรุงเทพมหานคร	1,568.76	5,546,937	3,536	5,570,743	3,551	0.09
	พระนคร	5.54	92,701	16,733	83,671	15,103	(1.95)
	ดุสิต	10.67	177,502	16,636	166,617	15,615	(1.23)
	หนองจอก	236.26	60,821	257	70,801	300	3.28
	บางรัก	5.54	86,653	15,641	68,081	12,289	(4.29)
	บางเขน	76.61	208,567	2,722	256,759	3,352	4.62
	บางกะปิ	48.90	231,707	4,738	234,598	4,798	0.25
	ปทุมวัน	8.37	139,592	16,678	116,195	13,882	(3.35)
	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	1.93	85,260	44,176	80,932	41,934	(1.02)
	พระโขนง	33.89	204,333	6,029	200,447	5,915	(0.38)
	มีนบุรี	174.33	94,232	541	132,957	763	8.22
	ลาดกระบัง	123.86	65,685	530	89,145	720	7.14
	ยานนาวา	16.66	110,797	6,650	96,395	5,786	(2.60)
	สัมพันธวงศ์	1.42	47,035	33,123	40,412	28,459	(2.82)
	พญาไท	10.27	204,967	19,958	108,728	10,587	(9.39)
	ธนบุรี	8.63	262,384	30,404	208,061	24,109	(4.14)
	บางกอกใหญ่	6.18	103,885	16,810	96,364	15,593	(1.45)
	ห้วยขวาง	22.68	266,407	11,746	258,659	11,405	(0.58)
	คลองสาน	6.05	122,409	20,233	125,216	20,697	0.46
	ตลิ่งชัน	79.70	119,649	1,501	137,827	1,729	3.04
	บางกอกน้อย	10.52	143,355	13,627	171,012	16,256	3.86
	บางขุนเทียน	155.43	124,346	800	147,646	950	3.75
	ภาษีเจริญ	53.95	255,345	4,733	274,552	5,089	1.50
	หนองแขม	48.28	80,834	1,674	116,891	2,421	8.92
	ราษฎร์บูรณะ	42.87	165,818	3,868	174,330	4,066	1.03
	บางพลัด	12.79	161,309	12,612	130,759	10,224	(3.79)
	ปิ่นเกล้า	69.90	178,143	2,549	226,652	3,243	5.45
	สาทร	9.33	143,526	15,383	119,913	12,852	(3.29)
	บางซื่อ	11.55	189,246	16,385	169,148	14,645	(2.12)
	จตุจักร	32.91	205,324	6,239	173,677	5,277	(3.08)
	บางคอแหลม	10.92	150,985	13,826	129,356	11,846	(2.87)
	ประเวศ	82.48	200,826	2,435	228,144	2,766	2.72
	คลองเตย	27.19	252,300	9,279	232,935	8,567	(1.54)
	จอมทอง	25.72	171,043	6,650	169,382	6,586	(0.19)
	ดอนเมือง	59.79	226,813	3,793	236,143	3,950	0.82
	ราชเทวี	7.16	97,380	13,601	163,210	22,795	13.52
	ลาดพร้าว	30.48	115,758	3,798	135,128	4,433	3.35

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร์

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)จำนวน ความหนาแน่นและการเปลี่ยนแปลงประชากรกรุงเทพมหานครและจังหวัดในบริเวณทลรายอำเภอปี 2533-2538

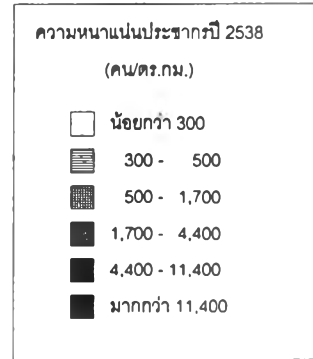
ลำดับที่	เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	พ.ศ.2533		พ.ศ.2538		อัตราการ ขยายตัวเฉลี่ยปี (ร้อยละ/ปี)
			ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	
2	ปทุมธานี	1,596.26	452,633	284	524,251	328	3.16
	เมืองปทุมธานี	128.45	91,449	712	97,612	760	1.35
	คลองหลวง	298.40	79,788	267	95,371	320	3.91
	ธัญบุรี	111.88	83,029	742	97,988	876	3.60
	หนองเสือ	400.23	39,987	100	43,031	108	1.52
	ลาดหลุมแก้ว	187.71	35,201	188	38,458	205	1.85
	ลำลูกกา	374.83	84,311	225	111,158	297	6.37
	สามโคก	94.76	38,868	410	40,633	429	0.91
3	นครปฐม	2,150.71	640,524	298	710,290	330	2.18
	เมืองนครปฐม	401.97	221,887	552	245,138	610	2.10
	กำแพงแสน	275.00	102,030	371	111,624	406	1.88
	นครชัยศรี	325.10	96,201	296	106,547	328	2.15
	ดอนตูม	165.00	37,156	225	41,720	253	2.46
	บางเลน	743.58	81,825	110	84,497	114	0.65
	สามพราน	240.06	101,425	422	120,764	503	3.81
4	นนทบุรี	624.38	620,680	994	717,405	1,149	3.12
	เมืองนนทบุรี	77.87	269,986	3,467	316,923	4,070	3.48
	บางกรวย	61.27	74,844	1,222	78,933	1,288	1.09
	ปากเกร็ด	88.84	145,722	1,640	161,502	1,818	2.17
	บางใหญ่	96.18	39,630	412	42,516	442	1.46
	บางบัวทอง	114.59	57,124	499	82,048	716	8.73
	ไทรม้าย	185.63	33,374	180	35,483	191	1.26
5	สมุทรสาคร	851.23	346,236	407	373,464	439	1.57
	เมืองสมุทรสาคร	480.13	174,355	363	185,064	385	1.23
	กระทุ่มแบน	132.00	87,274	661	100,054	758	2.93
	บ้านแพ้ว	239.10	84,607	354	88,346	369	0.88
6	สมุทรปราการ	923.82	822,259	890	895,384	969	1.78
	เมืองสมุทรปราการ	161.56	326,768	2,023	388,619	2,405	3.79
	พระประแดง	73.37	195,484	2,664	197,568	2,693	0.21
	บางพลี	323.88	140,558	434	156,808	484	2.31
	บางบ่อ	245.01	84,969	347	78,202	319	(1.59)
	พระสมุทรเจดีย์	120.00	74,480	621	74,187	618	(0.08)
	รวม	7,715.16	8,429,269	1,093	8,791,537	1,140	0.86

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร



แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี

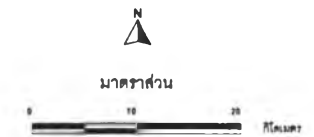
สัญลักษณ์:



ที่มา: สำนักงานทะเบียนราษฎร

รูปที่ 3.13

แสดง: ความหนาแน่นประชากรปี 2538 ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล



ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเปลี่ยนแปลงในช่วงปี 2533-2538 จากข้อมูลของสำนักงานทะเบียนราษฎรพบว่า การขยายตัวประชากรยังคงต่อเนื่องจากช่วง 2523-2533 คือกรุงเทพมหานครยังคงมีการขยายตัวค่อนข้างน้อยโดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 0.09 ในขณะที่จังหวัดในปริมณฑลมีการขยายตัวในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 2.36 โดยมีจังหวัดปทุมธานีมีอัตราการขยายตัวสูงสุดคือร้อยละ 3.16 ตามด้วยนนทบุรีร้อยละ 3.12 นครปฐมร้อยละ 2.18 สมุทรปราการร้อยละ 1.78 และสมุทรสาครร้อยละ 1.57 จากรูปที่ 3.14 จะเห็นว่าการขยายตัวของประชากรในเขตชั้นกลางของกรุงเทพมหานครยังคงลดลงในขณะที่อัตราการขยายตัวมีมากในเขตชั้นนอก และเข้าสู่จังหวัดปริมณฑลในอำเภอที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ซึ่งพื้นที่ที่มีการขยายตัวของประชากรค่อนข้างมากได้แก่ เขตบางเขน บึงกุ่ม ลาดกระบัง มีนบุรี หนองแขม ลำลูกกา บางบัวทอง โดยมีอัตราการขยายตัว 4.62 ,5.45, 7.14 ,8.22, 8.92, 6.37 และ 8.73 ตามลำดับ ซึ่งการขยายตัวดังกล่าวมีระยะห่างจากเขตชั้นในของกรุงเทพมหานครมากยิ่งขึ้น และแนวโน้มการขยายตัวในพื้นที่ต่อเนื่องเหล่านี้ยังคงดำเนินไปเพราะราคาที่ดินในใจกลางเมืองสูง ความแออัด ประกอบกับมีการพัฒนาบริการพื้นฐานในพื้นที่รอบนอกและปริมณฑล รวมถึงนโยบายของรัฐทำให้การกระจายตัวของประชากรออกสู่พื้นที่รอบนอกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ทางตอนเหนือที่มีปัจจัยด้านการเดินทางที่สะดวกเป็นตัวสนับสนุน

ประชากรในกรุงเทพมหานครจากข้อมูลสำนักงานทะเบียนราษฎรจะแตกต่างจากประชากรที่อยู่จริงทั้งนี้เป็นเพราะมีการอพยพเข้ามาทำงานทำและไม่ได้มีการย้ายทะเบียนบ้าน ทำให้ประชากรที่แท้จริงของกรุงเทพมหานครมีสูง ซึ่งในด้านแรงงานนี้ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลซึ่งเป็นแหล่งงานที่สำคัญ ในปี 2537 กรุงเทพมหานครมีสถานประกอบการทั้งหมด 139,758 แห่งคิดเป็น 87.70% และมีลูกจ้างถึง 5,736,941 คน หรือ คิดเป็น 81.07% ของภาค ซึ่งจะเห็นว่ากรุงเทพมหานครเป็นแหล่งจ้างงานขนาดใหญ่ ในขณะที่ปริมณฑลมีจังหวัดสมุทรปราการมีสถานประกอบการรองจากกรุงเทพมหานครโดยมีสถานประกอบการ 6,383 แห่ง และมีลูกจ้าง 558,278 คน และเมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนของสถานประกอบการและลูกจ้างพบว่าจังหวัดปทุมธานีมีสัดส่วนมากที่สุดคือ 111.93 ตามด้วยจังหวัดสมุทรปราการมีสัดส่วน 87.46 ดังตารางที่ 3.5 ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองจังหวัดเป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

3.1.5 ระบบชุมชน

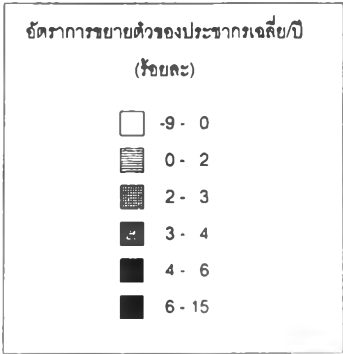
จากการศึกษาระบบชุมชนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดระบบชุมชนในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลออกเป็น 4 ระดับคือ เมืองหลวง ชุมชนหลัก ชุมชนรอง และชุมชนขนาดเล็ก ดังรูปที่ 3.15 โดยแต่ละชุมชนมีบทบาทและหน้าที่ดังนี้

- เมืองหลวงกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางทุกด้านในพื้นที่และของประเทศ



แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการ
พัฒนามาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี

สัญลักษณ์:



รูปที่ 3.14

แสดง: อัตราการขยายตัวของประชากร
โดยเฉลี่ยปี 2533-2538



ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.5 จำนวนสถานประกอบการและลูกจ้างของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลปี 2537

จังหวัด	สถานประกอบการ		ลูกจ้าง		ลูกจ้าง:สถานประกอบการ
	(แห่ง)	(%)	(คน)	(%)	
กรุงเทพฯ	139,758	87.70	5,736,941	81.07	41.05
ปทุมธานี	2,313	1.45	258,893	3.66	111.93
นครปฐม	4,362	2.74	131,650	1.86	30.18
นนทบุรี	2,712	1.70	183,770	2.60	67.76
สมุทรสาคร	3,837	2.41	206,787	2.92	53.88
สมุทรปราการ	6,383	4.00	558,278	7.89	87.46
รวม	159,365	100	7,076,259	100	44.40

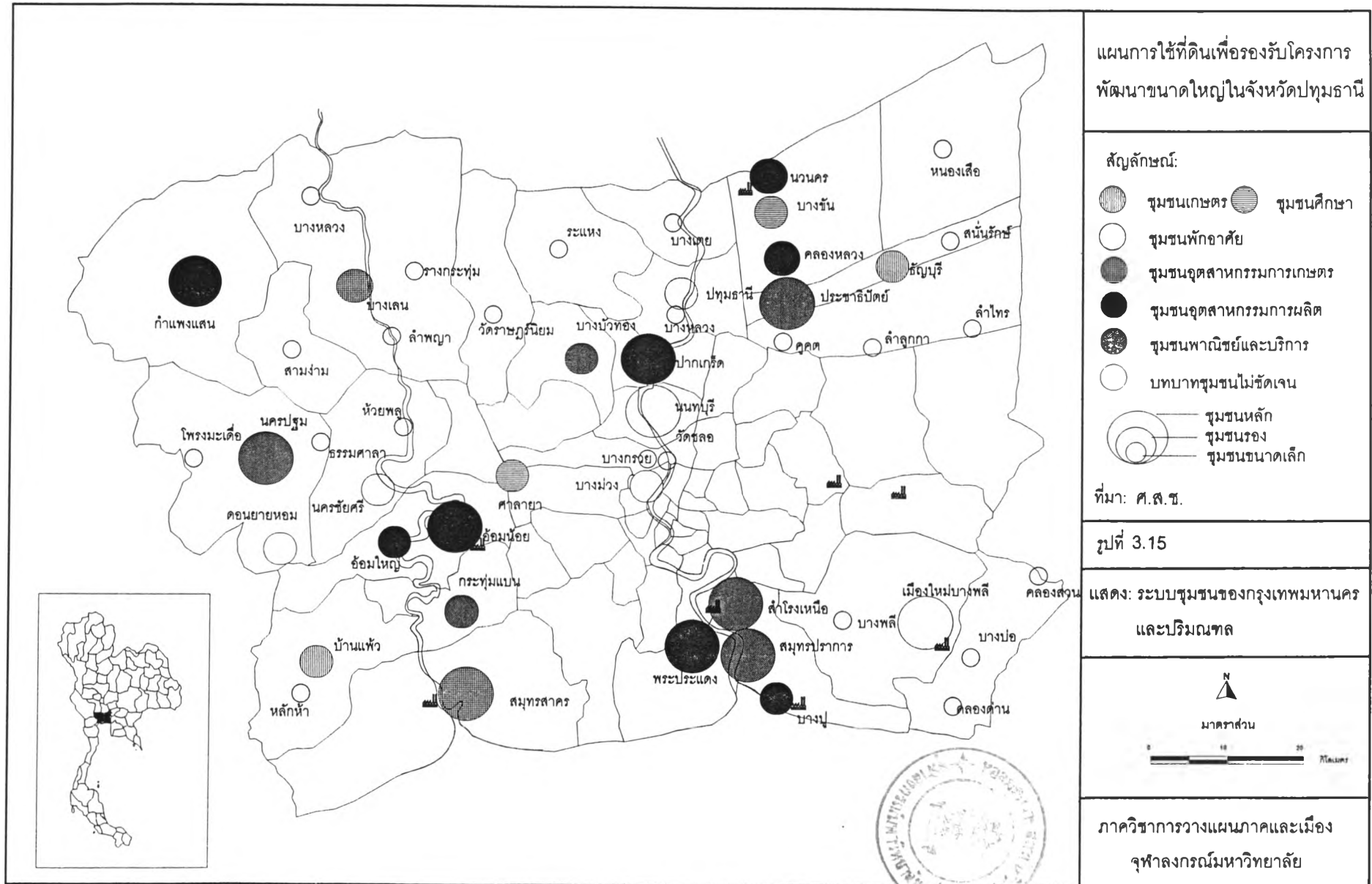
ที่มา : กองวิชาการและแผนงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงมหาดไทย

- ชุมชนหลัก เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีประชากร 100,000 คนขึ้นไปเป็นศูนย์กลางการบริหารอุตสาหกรรม ย่านพักอาศัยหนาแน่น มีการบริการทางเศรษฐกิจและสังคมระดับสูง และมีเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งมีหน้าที่รับภาระจากกรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนที่มีการคมนาคมสะดวก และสาธารณูปโภคครบถ้วน โดยแต่ละชุมชนมีหน้าที่ดังตารางที่ 3.6 โดยจังหวัดปทุมธานีมีเพียงชุมชนเดียวคือชุมชนประชาธิปไตยซึ่งเป็นชุมชนพาณิชย์และการบริการ

ตารางที่ 3.6 บทบาทและหน้าที่ของชุมชนหลักของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ระดับ	ชุมชน	หน้าที่
ชุมชนหลัก	สมุทรปราการ	ชุมชนพาณิชย์และบริการ
	พระประแดง	ชุมชนอุตสาหกรรมการผลิต
	ลำโรงเหนือ	ชุมชนพาณิชย์และบริการ
	เมืองใหม่บางพลี	ชุมชนพักอาศัย
	นนทบุรี	ชุมชนพักอาศัย
	ปากเกร็ด	ชุมชนอุตสาหกรรมการผลิต
	ประชาธิปไตย	ชุมชนพาณิชย์และบริการ
	นครปฐม	ชุมชนพาณิชย์และบริการ
	กำแพงแสน	ชุมชนอุตสาหกรรมการผลิต
	สมุทรสาคร	ชุมชนอุตสาหกรรมเกษตร
	อ้อมน้อย	ชุมชนอุตสาหกรรมการผลิต

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ



- ชุมชนรอง เป็นชุมชนขนาดกลางมีประชากร 20,000-50,000 คน ทำหน้าที่เป็นย่านพักอาศัย ศูนย์กลางพาณิชยกรรม และการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร ตลอดจนการบริการ ซึ่งในจังหวัดปทุมธานีมีชุมชนเมืองปทุมธานีเป็นศูนย์กลางที่พักอาศัย ชุมชนคลองหลวง นวนครเป็นชุมชนอุตสาหกรรมการผลิต ธัญบุรีเป็นชุมชนเกษตร และชุมชนบางชันเป็นชุมชนศึกษา

ตารางที่ 3.7 บทบาทและหน้าที่ของชุมชนรองของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ระดับ	ชุมชน	หน้าที่
ชุมชนขนาดกลาง	บางปู	ชุมชนอุตสาหกรรมการผลิต
	บางบัวทอง	ชุมชนพาณิชยกรรมและบริการ
	บางม่วง	ชุมชนพักอาศัย
	ปทุมธานี	ชุมชนพักอาศัย
	คลองหลวง	ชุมชนอุตสาหกรรมการผลิต
	ธัญบุรี	ชุมชนเกษตร
	นวนคร	ชุมชนอุตสาหกรรมการผลิต
	บางชัน	ชุมชนศึกษา
	อ้อมใหญ่	ชุมชนอุตสาหกรรมการผลิต
	สามพราน	ชุมชนเกษตร
	นครชัยศรี	ชุมชนพักอาศัย
	ดอนยายหอม	กำหนดหน้าที่ไม่ชัดเจน
	บางเลน	ชุมชนอุตสาหกรรมเกษตร
	ศาลายา	ชุมชนศึกษา
	กระทุ่มแบน	ชุมชนพาณิชยกรรมและบริการ
	บ้านแพ้ว	ชุมชนเกษตร

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- ชุมชนขนาดเล็ก ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเกษตร มีการให้บริการและเป็นที่พักอาศัยในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นชุมชนนอกเหนือจากข้างต้นได้แก่ ชุมชนบางพลี บางบ่อ คลองด่าน คลองสวน วัดชลอ บางกรวย ราษฎร์นิยม บางเตย ระแหง สนั่นรักษ์ ลำลูกกา ลำไทร คูคต หนองเสือ บางหลวง(ปทุมธานี) โพรงมะเดื่อ ห้วยพลู บางหลวง(นครปฐม) รางกระทุ่ม ลำพญา สามง่าม ธรรมศาลา และหลักห้า โดยชุมชนเหล่านี้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของชุมชนไม่ชัดเจน

ดังจะเห็นว่าระบบชุมชนในพื้นที่ศึกษาที่อยู่ทางตอนเหนือของกรุงเทพมหานคร ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี มีชุมชนเกาะตัวอยู่ตามแนวถนนพหลโยธินหลายชุมชน ต่อเนื่องกันไปทางด้านเหนือ ซึ่งชุมชนเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อจังหวัดปทุมธานี โดยมีบทบาททั้งทางด้านพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และการศึกษา และมีความสำคัญต่อภาคด้วย โดยลักษณะของชุมชนมีทั้งชุมชนหลักและชุมชนรองของภาค

3.1.6 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

1) สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวม

ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2533 เศรษฐกิจประเทศไทยโดยรวมมีการขยายตัวโดยเฉลี่ยสูงถึงสิบกว่าเปอร์เซ็นต์ติดต่อกัน และมีการชะลอตัวลงในปีต่อมา (ตารางที่ 3.8) ซึ่งในช่วงเวลาเดียวกันนี้ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีการขยายตัวในอัตราที่สูงเช่นเดียวกับของประเทศ จากการศึกษาของสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพบว่าพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีความหนาแน่นสูงขึ้นไป ด้วยความเป็นศูนย์กลางการผลิตและความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้ธุรกิจของเอกชนในปัจจุบันประสบปัญหาทางด้านต้นทุนการใช้ที่ดินเป็นอย่างมาก ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลที่เน้นการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคโดยมีนโยบายสนับสนุนหลายประการ และในปี 2535 รัฐบาลได้ประกาศพระราชบัญญัติผังเมือง ในปี 2537 ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อมมีสาระสำคัญในการห้ามก่อสร้างใหม่หรือต่อเติมขยายโรงงานทุกชนิดในเขตกรุงเทพมหานครและสมุทรปราการทุกสาเหตุดังกล่าวล้วนมีผลกระทบต่อผู้ผลิตรายใหม่ ที่จำเป็นต้องกระจายตัวไปยังแหล่งผลิตอื่น ๆ ส่วนผู้ผลิตเดิมบางส่วนยังคงอยู่ในพื้นที่ บางส่วนกระจายไปในจังหวัดอื่นเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามจังหวัดปริมณฑลอื่นคือ จังหวัดปทุมธานี นครปฐม และสมุทรสาครไม่ได้รับผลกระทบในเรื่องนี้มากนัก อุตสาหกรรมยังคงเติบโตได้ดี และมีผลต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงภายในภาคเองอย่างชัดเจน นั่นคือจังหวัดสมุทรสาคร ปทุมธานี และนครปฐมยกระดับเป็นจังหวัดที่สำคัญทางด้านการผลิต ของภาคในทันที ซึ่งจะมีผลต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้ต่อหัวตามมา โดยที่กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางด้านการค้า การเงินและการธนาคาร และการขยายตัวด้านเศรษฐกิจของจังหวัดในปริมณฑลมีภาคอุตสาหกรรมเป็นส่วนสำคัญซึ่งการขยายตัวทางเศรษฐกิจในช่วง 2530-2533 ของภาคมีค่า 13.05-16.77% และในปี 2534-2537 มีอัตราการขยายตัวลดลงจากช่วงก่อนคืออยู่ในช่วง 7.65-9.54%

สำหรับอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดปทุมธานีมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับของภาค และของประเทศ การขยายตัวในปี 2534-2535 สูงถึง 23.40% และ 24.14% ตามลำดับ ซึ่งตั้งแต่ปี 2532 เป็นต้นมาอัตราการขยายตัวส่วนใหญ่สูงกว่าของภาคและของประเทศ โดยการขยายตัวดังกล่าวยังคงดำเนินต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันจึงส่งผลให้สัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมของทั้งประเทศ และของภาคสูงขึ้นตามลำดับ ซึ่งดูจากสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดปทุมธานีต่อทั้ง

ตารางที่ 3.8 การเปรียบเทียบมูลค่าและอัตราเพิ่มของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และจังหวัดปทุมธานี ปี 2528-2537

ณ ระดับราคาคงที่ปี 2531

ปี พ.ศ.	ผลิตภัณฑ์มวลรวมของทั้งประเทศ		ผลิตภัณฑ์มวลรวมของ กทม. และปริมณฑล		ผลิตภัณฑ์มวลรวมของ จ.ปทุมธานี		สัดส่วนของผลิตภัณฑ์ มวลรวมของ จ.ปทุมธานี ต่อทั้งประเทศ (%)	สัดส่วนของผลิตภัณฑ์ มวลรวมของ จ.ปทุมธานี ต่อภาค (%)
	มูลค่า (พันล้านบาท)	อัตราการขยายตัว (%)	มูลค่า (พันล้านบาท)	อัตราการขยายตัว (%)	มูลค่า (พันล้านบาท)	อัตราการขยายตัว (%)		
2528	1,191	-	538	-	28	-	2.35	5.20
2529	1,257	5.54	576	7.06	32	14.29	2.55	5.56
2530	1,377	9.55	656	13.89	34	6.25	2.47	5.18
2531	1,559	13.22	766	16.77	35	2.94	2.25	4.57
2532	1,750	12.25	866	13.05	41	17.14	2.34	4.73
2533	1,953	11.60	1,007	16.28	47	14.63	2.41	4.67
2534	2,110	8.04	1,084	7.65	58	23.40	2.75	5.35
2535	2,281	8.10	1,185	9.32	72	24.14	3.16	6.08
2536	2,470	8.29	1,298	9.54	82	13.89	3.32	6.32
2537	2,686	8.74	1,399	7.78	94	14.63	3.50	6.72

ที่มา : กองบัญชีรายได้ประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ประเทศมีเพิ่มสูงขึ้นโดยในปี 2537 มีสัดส่วน 3.50% ในขณะที่สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดต่อภาคในปี 2537 คือ 6.72%

เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดแยกตามรายสาขาการผลิตในช่วงปี 2528 เป็นต้นมาจนถึงปี 2537 พบว่าสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัดมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัดจากร้อยละ 6.50 ในปี 2528 เหลือร้อยละ 2.24 ในปี 2537 ดังตารางที่ 3.10 ในขณะที่ภาคก่อสร้าง การค้าส่งและค้าปลีก คมนาคมและขนส่ง การธนาคาร ประกันภัยและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ต่างก็มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเพิ่มสูงขึ้น และมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีในภาคก่อสร้างสูงถึง 241.55% ตามด้วยด้านคมนาคมและขนส่ง 124.57% และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ 38.67% ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมก่อให้เกิดความต้องการที่อยู่อาศัยของแรงงาน และอิทธิพลการขยายตัวของกรุงเทพมหานครที่แผ่ขยายเข้าสู่จังหวัดปทุมธานี ทำให้เกิดความต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น ภาคบริการดังกล่าวข้างต้นซึ่งมีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกับแหล่งที่ตั้งชุมชนเมืองจึงมีขยายตัวค่อนข้างรวดเร็ว สำหรับภาคอุตสาหกรรมซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดในจังหวัดปทุมธานีไม่มีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมอย่างเด่นชัด โดยสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมอยู่ระหว่าง 67-75 % เมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคอุตสาหกรรมยังคงสูงสุดโดยมีค่า 69,822 ล้านบาท เพราะฉะนั้นภาคอุตสาหกรรมก็ยังถือว่าเป็นภาคเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดปทุมธานีต่อไป และในอนาคตภาคก่อสร้าง ธนาคารและประกันภัยมีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากขึ้นดังแผนภูมิที่ 3.1

2) รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล

จากปี 2533-2537 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของจังหวัดในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพิ่มสูงขึ้นโดยในปี 2537 มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล 186,167 บาท ซึ่งสูงกว่าภาคอื่น ๆ ในประเทศ โดยในภาคเดียวกันนี้จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงสุดคือ 248,216 บาท และรองลงมาคือจังหวัดปทุมธานีคือ 245,555 บาท และกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นครปฐม นนทบุรี ตามลำดับดังตารางที่ 3.11 ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวของภาคการผลิตต่าง ๆ จากกรุงเทพมหานครสู่พื้นที่จังหวัดปริมณฑลรอบนอกมากขึ้น

สำหรับจังหวัดปทุมธานีในปี 2535 พบว่ามีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงสุดเป็นอันดับ 1 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวมีการขยายตัวของภาคการผลิตต่าง ๆ สูงโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้พบว่าอัตราการขยายตัวของจังหวัดยังคงอยู่อยู่ในระดับสูง โดยในปี 2535-2537 มีอัตราการขยายตัว ถึง 11.07%

ตารางที่ 3.9 ผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาปี พ.ศ.2528-2537 ณ ราคาคงที่ปี 2531 ของจังหวัดปทุมธานี

x 1,000 บาท

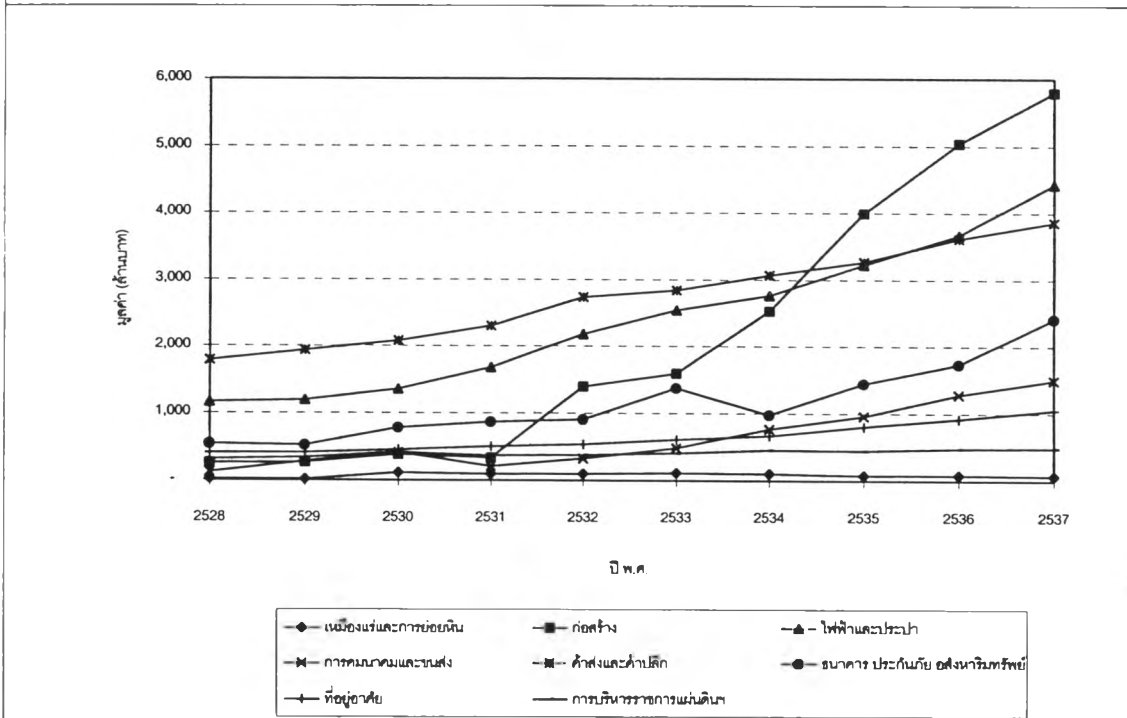
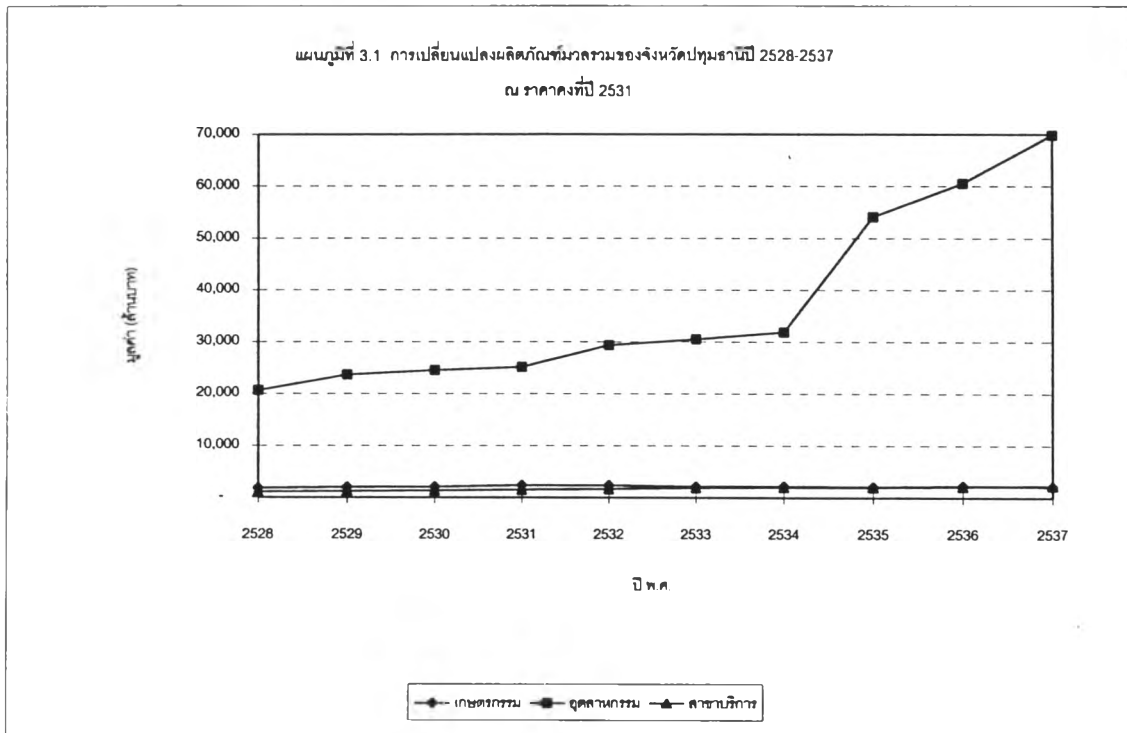
สาขา	ปี										อัตราการขยายตัว เฉลี่ยปี(%)
	2528	2529	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536	2537	
เกษตรกรรม	1,827,646	1,955,601	2,074,599	2,342,023	2,351,003	2,124,883	2,170,301	2,048,519	2,210,249	2,104,439	1.68
กลีกรวม	1,352,185	1,331,050	1,393,287	1,601,602	1,614,480	1,264,200	1,268,154	1,448,478	1,572,679	1,465,888	0.93
ปศุสัตว์	244,880	391,071	415,559	434,088	422,492	559,815	591,542	328,646	372,741	377,226	6.01
ประมง	60,057	61,308	88,612	119,904	110,085	88,065	107,600	74,546	61,773	53,262	(1.26)
ป่าไม้	130	225	38	48	-	-	-	56	1	6	(10.60)
บริการทางการเกษตร	48,707	46,991	48,332	48,964	49,679	42,583	44,182	51,175	55,249	51,489	0.63
การปรับปรุงผลผลิตผลการเกษตร	121,687	124,956	128,771	137,417	154,267	170,220	158,823	145,618	147,806	156,568	3.18
เหมืองแร่และการขุดหิน	20,501	15,093	110,919	93,553	98,054	109,232	103,219	77,781	80,505	69,773	26.70
อุตสาหกรรม	20,622,949	23,593,669	24,471,600	25,076,071	29,264,611	30,468,006	31,843,036	54,122,256	60,508,108	69,822,691	26.51
ก่อสร้าง	254,786	266,265	380,828	333,082	1,395,007	1,592,766	2,527,029	3,988,613	5,038,585	5,793,670	241.55
ไฟฟ้าและประปา	1,164,721	1,191,509	1,358,945	1,677,245	2,178,647	2,538,568	2,763,322	3,216,941	3,661,447	4,428,991	31.14
การคมนาคมและขนส่ง	122,527	278,145	406,962	206,835	323,872	479,675	763,439	957,213	1,278,866	1,496,189	124.57
ค้าส่งและค้าปลีก	1,786,275	1,932,746	2,077,603	2,300,348	2,733,779	2,837,757	3,064,278	3,262,999	3,607,880	3,855,755	12.87
ธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจสหกรณ์ทรัพย์	537,747	518,765	781,024	868,465	906,619	1,377,132	978,519	1,442,938	1,731,537	2,409,170	38.67
ที่อยู่อาศัย	402,046	410,249	454,617	500,854	532,255	607,229	664,924	804,850	917,501	1,053,908	18.02
การบริหารราชการแผ่นดินและป้องกันประเทศ	313,384	334,842	412,132	365,422	373,723	405,476	452,209	444,591	474,934	487,928	6.19
สาขาบริการ	1,055,149	1,187,671	1,331,229	1,479,508	1,599,833	1,887,860	1,993,249	1,959,467	2,135,503	2,311,445	13.23
รวม	28,107,731	31,684,555	33,860,458	35,243,406	41,757,403	44,428,584	47,323,525	72,326,168	81,645,115	93,833,959	25.98

ที่มา : กองบัญชีรายได้ประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 3.10 สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดปี พ.ศ.2528-2537 ณ ระดับราคาคงที่ปี 2531 ของจังหวัดปทุมธานี

สาขา	2528	2529	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536	2537
เกษตรกรรม	6.50	6.17	6.13	6.65	5.63	4.78	4.59	2.83	2.71	2.24
กสิกรรม	4.81	4.20	4.11	4.54	3.87	2.85	2.68	2.00	1.93	1.56
ปศุสัตว์	0.87	1.23	1.23	1.23	1.01	1.26	1.25	0.45	0.46	0.40
ประมง	0.21	0.19	0.26	0.34	0.26	0.20	0.23	0.10	0.08	0.06
ป่าไม้	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
บริการทางการเกษตร	0.17	0.15	0.14	0.14	0.12	0.10	0.09	0.07	0.07	0.05
การแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร	0.43	0.39	0.38	0.39	0.37	0.38	0.34	0.20	0.18	0.17
เหมืองแร่และการขุดหิน	0.07	0.05	0.33	0.27	0.23	0.25	0.22	0.11	0.10	0.07
อุตสาหกรรม	73.37	74.46	72.27	71.15	70.08	68.58	67.29	74.83	74.11	74.41
ก่อสร้าง	0.91	0.84	1.12	0.95	3.34	3.59	5.34	5.51	6.17	6.17
ไฟฟ้าและประปา	4.14	3.76	4.01	4.76	5.22	5.71	5.84	4.45	4.48	4.72
การคมนาคมและขนส่ง	0.44	0.88	1.20	0.59	0.78	1.08	1.61	1.32	1.57	1.59
ค้าส่งและค้าปลีก	6.36	6.10	6.14	6.53	6.55	6.39	6.48	4.51	4.42	4.11
ธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	1.91	1.64	2.31	2.46	2.17	3.10	2.07	2.00	2.12	2.57
ที่อยู่อาศัย	1.43	1.29	1.34	1.42	1.27	1.37	1.41	1.11	1.12	1.12
การบริหารราชการแผ่นดินและป้องกันประเทศ	1.11	1.06	1.22	1.04	0.89	0.91	0.96	0.61	0.58	0.52
สาขาบริการ	3.75	3.75	3.93	4.20	3.83	4.25	4.21	2.71	2.62	2.46
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : กองบัญชีรายได้ประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ



ตารางที่ 3.11 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล ปี 2535-2538

จังหวัด	รายได้เฉลี่ย /บุคคล (บาท)		อัตราการขยายตัว (%)		
	ปี 2533	ปี 2535	ปี 2538	ปี 2533-2535	ปี 2535-2537
สมุทรสาคร	80,878	170,037	248,216	55.12	22.99
ปทุมธานี	118,389	191,196	245,555	30.75	11.07
กรุงเทพมหานคร	139,978	167,549	203,650	9.85	10.77
สมุทรปราการ	162,275	161,815	173,006	0.14	3.46
นครปฐม	33,010	54,580	80,978	32.67	2.42
นนทบุรี	61,810	63,908	66,958	1.70	2.38

ที่มา : กองบัญชีรายได้ประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.1.7 สรุปบทบาทของพื้นที่ศึกษาต่อภาค

พื้นที่ศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ที่มีอาณาเขตติดต่อในทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร และมีความสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครอย่างต่อเนื่อง จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในอดีตได้มีนโยบายที่จะขยายกิจกรรมต่าง ๆ จากกรุงเทพมหานครออกสู่พื้นที่โดยรอบเพื่อลดความแออัดของกรุงเทพมหานครโดยเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรม และจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบันได้รวมพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลไว้ในส่วนเดียวกัน ในด้านการพัฒนาเมืองนั้นได้เน้นการสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานให้เพียงพอ การวางผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ในส่วนของระบบโครงสร้างเมืองระดับภาคนั้นเน้นให้จังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมที่เชื่อมต่อกับภาคกลางตอนบน และในส่วนผังเมืองของกรุงเทพมหานครก็ได้รวมพื้นที่ปริมณฑลไว้บางส่วน โดยกำหนดให้ชุมชนลำลูกกา และชุมชนธัญบุรีเป็นชุมชนชานเมืองของกรุงเทพมหานคร ที่จะมีการพัฒนาให้เป็นชุมชนที่มีความพร้อมทุกด้านเพื่อช่วยลดความแออัดและการเดินทางของประชาชนเข้าสู่กรุงเทพมหานคร

ในปัจจุบันการขยายตัวของกรุงเทพมหานครออกไปยังพื้นที่โดยรอบ ในพื้นที่ด้านเหนือการขยายตัวของกิจกรรมหลักต่าง ๆ เข้าสู่พื้นที่ อำเภอลำลูกกา ธัญบุรี และคลองหลวง อันเนื่องจากมีถนนพหลโยธินอันเป็นถนนสายสำคัญตัดผ่าน ทั้งยังเป็นศูนย์กลางการคมนาคมที่ติดต่อไปยังภาคอื่น ๆ ได้ ทำให้การขยายตัวในพื้นที่มีสูง ซึ่งเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงประชากร และการใช้ที่ดินที่เปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยกิจกรรมหลักที่ขยายตัวจะเกาะตัวตามแนวถนนพหลโยธินเป็นหลัก ส่งผลให้พื้นที่เดิมที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถูกแทนที่ด้วยอุตสาหกรรมที่มีผลอย่างมากต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัด โดยมีสัดส่วนมูลค่าการผลิตสูงรองจากจังหวัดสมุทรปราการ และเป็นภาคการผลิต เป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญของจังหวัดอีกด้วย ซึ่งเมื่อ

นโยบายของภาครัฐที่พยายามขยายภาคอุตสาหกรรมออกไปยังพื้นที่ในภูมิภาคอื่น ๆ ภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา และในปัจจุบันมีการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากเพราะราคาที่ดินที่ถูกกว่าในใจกลางเมือง การคมนาคมติดต่อกับกรุงเทพมหานครทำได้โดยสะดวก โดยเฉพาะในอนาคตที่มีการพัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคมต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชนมากขึ้น ซึ่งที่อยู่อาศัยเหล่านี้รองรับแรงงานในพื้นที่และแรงงานจากกรุงเทพมหานคร

เนื่องจากระบบโครงสร้างคมนาคมทำให้พื้นที่ศึกษาเป็นจุดขนถ่ายสินค้าที่สำคัญ ประกอบกับการขยายตัวของประชากร จึงทำให้มีการขยายตัวด้านการค้าและพาณิชย์ตามมา นอกจากนี้ในพื้นที่ศึกษาายังเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาระดับสูง และสถาบันราชการต่าง ๆ ที่ขยายตัวออกจากกรุงเทพมหานครอีกด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้วพื้นที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครในการเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครในด้านเหนือ จากภาคอุตสาหกรรมในอดีต ปัจจุบันเป็นที่พักอาศัยย่านชานเมือง และมีการขยายตัวด้านการค้า การบริการ ตลอดจนสถาบันการศึกษาระดับสูงซึ่งทำให้เกิดเป็นศูนย์กลางชุมชนชานเมืองที่มีบทบาทสำคัญแห่งหนึ่งของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

3.2 พื้นที่ศึกษา

3.2.1 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

1) ที่ตั้งและอาณาเขต

พื้นที่ศึกษาครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของจังหวัดปทุมธานี โดยมีเนื้อที่ทั้งหมด 228,842.5 ไร่ หรือ 366.148 ตารางกิโลเมตร ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 22.94 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด โดยเหนือสุดอยู่ที่เส้นรุ้ง 14° 08' เหนือ ได้สุดอยู่ที่เส้นรุ้ง 13° 55' เหนือ ตะวันออกอยู่ที่เส้นแวง 100° 43' ตะวันออก และตะวันตกอยู่ที่เส้นแวง 100° 32' ตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดสระบุรี

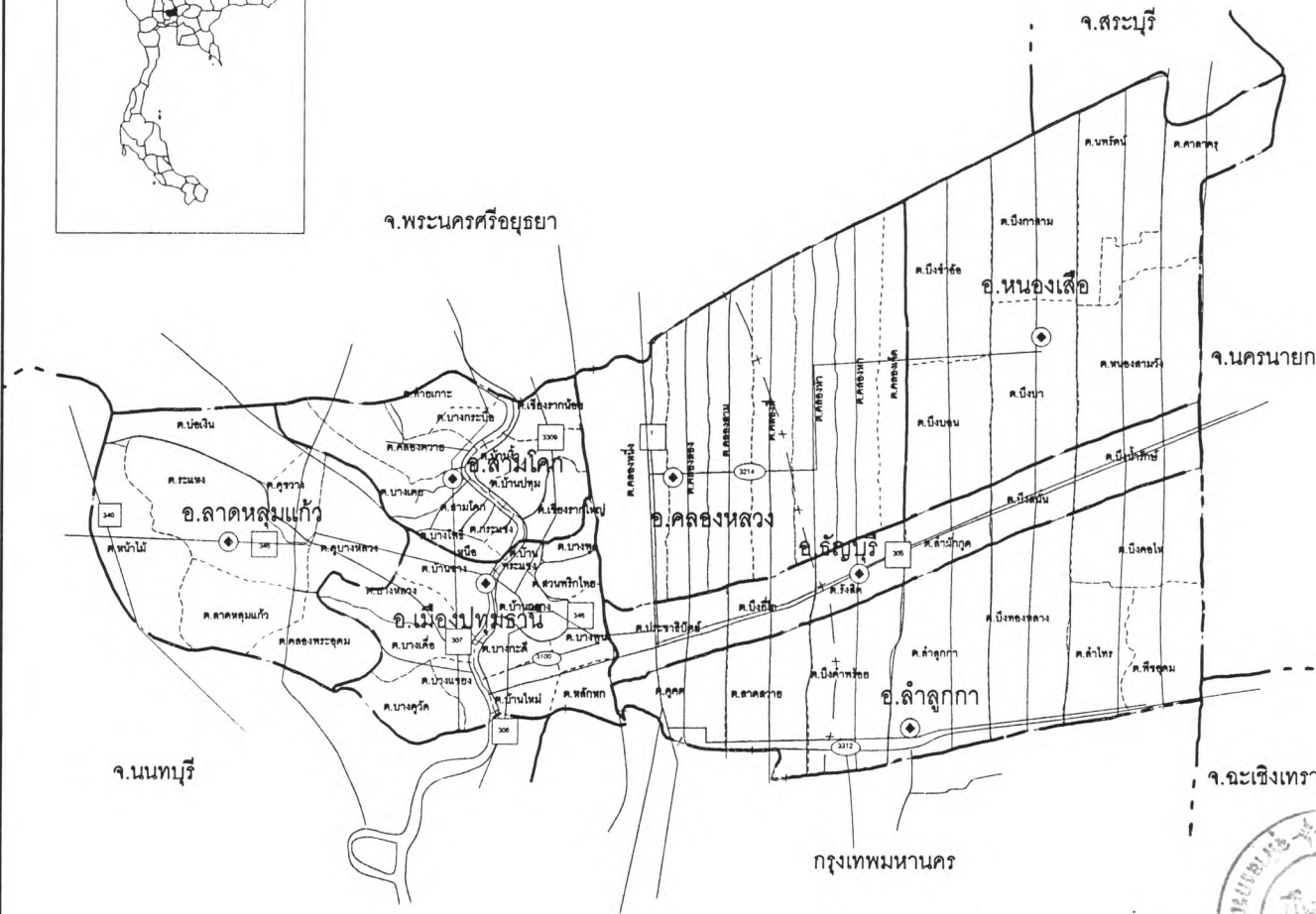
ทิศตะวันออก ติดกับแนวถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันออก

ทิศใต้ ติดต่อกับกรุงเทพมหานครและจังหวัดนนทบุรี

ทิศตะวันตก ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา

โดยพื้นที่ศึกษาครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- อำเภอคลองหลวงได้แก่ ตำบลคลองหนึ่ง ตำบลคลองสอง ตำบลคลองสาม ตำบลคลองสี่ และตำบลคลองห้า
- อำเภอเมืองได้แก่ ตำบลบ้านกระแซง ตำบลบางพูด ตำบลสวนพริกไทย ตำบลบ้านกลาง ตำบลบางพูน ตำบลบางกะดี ตำบลบ้านใหม่ และตำบลหลักหก
- อำเภอธัญบุรีได้แก่ ตำบลประชาธิปไตย ตำบลบึงยี่โถ และตำบลรังสิต
- อำเภอลำลูกกาได้แก่ ตำบลคูคต ตำบลสาตสวาย และตำบลบึงคำพร้อย



แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการ
พัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดพิจิตร

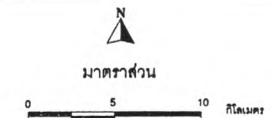
สัญลักษณ์:

- - ขอบเขตจังหวัด
- ขอบเขตอำเภอ
- - - - - ขอบเขตตำบล
- ถนน
- ⌈+⌋ ขอบเขตพื้นที่ศึกษา
แม่น้ำ, คลอง

ที่มา: กรมการปกครอง

รูปที่ 3.16

แสดง : เขตการปกครองในจังหวัดพิจิตร
และที่ตั้งของพื้นที่ศึกษา



ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- อำเภอสามโคกได้แก่ ตำบลเชียงรากน้อย ตำบลบ้านจิว ตำบลบ้านปทุมและตำบลเชียงรากใหญ่

2) สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่ศึกษามีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบตะกอนปากแม่น้ำเจ้าพระยา และมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านมีระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร ในฤดูฝนน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาจะไหลบ่าท่วมที่ราบริมฝั่งเป็นบริเวณกว้าง โดยมีระดับน้ำสูงเฉลี่ยประมาณ 50 เซนติเมตร แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่ศึกษาประกอบด้วยคลองซอยต่าง ๆ ซึ่งเป็นคลองชลประทานจำนวนมากสามารถควบคุมปริมาณน้ำได้ ทำให้ผลกระทบจากปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ศึกษาน้อยกว่าพื้นที่อื่น ๆ เช่น พื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากแม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว ในพื้นที่ศึกษายังประกอบด้วยลำคลองต่าง ๆ ที่แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาต่าง ๆ มากมาย โดยคลองเหล่านี้มีการเชื่อมโยงกันเป็นระบบ และกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ศึกษาดังรูปที่ 3.16

ในพื้นที่ศึกษามีคลองที่สำคัญได้แก่ คลองเปรมประชากร คลองชลประทาน 1-5 คลองรังสิตประยูรศักดิ์ คลองระพีพัฒน์ คลองหกวา เป็นต้น ซึ่งคลองเหล่านี้ใช้เป็นเส้นทางคมนาคม แหล่งน้ำสำหรับการเกษตรและคลองระบายน้ำของชุมชน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาในอนาคตได้

ในด้านสภาพดิน จากการสำรวจดินของกรมพัฒนาที่ดินพบว่าจังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่ราบน้ำทะเลเคยท่วมถึง และดินเกิดจากวัตถุต้นกำเนิดที่เป็นน้ำกร่อยมีลักษณะเป็นดินเหนียวจัด มีสภาพเป็นกรดปานกลางถึงกรดจัด ลักษณะดินสามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือกลุ่มดินนาดี มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 30 และกลุ่มดินนาที่มีสภาพเป็นกรดจัด มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 70 ซึ่งสภาพดินดังกล่าวไม่เหมาะสำหรับการปลูกข้าวและพืชไร่ และจำเป็นต้องมีการปรับปรุงดินโดยใช้ปูนขาวควบคู่กับการใช้น้ำเพื่อให้เกิดการเพาะปลูกได้ผลผลิตดีขึ้น

สำหรับสถานการณ์แผ่นดินทรุดในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีจัดอยู่ในเขตวิกฤตอันดับ 3 คือมีการทรุดตัวน้อยกว่า 5 เซนติเมตรต่อปี และระดับน้ำบาดาลลดลงไม่มากนัก และในปัจจุบันได้มีการนำน้ำบาดาลมาใช้ประโยชน์ประมาณ 299,949 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน

3.2.2 โครงสร้างการปกครอง

พื้นที่ศึกษาครอบคลุมพื้นที่ใน 5 อำเภอคือ บางส่วนของอำเภอเมือง อำเภอสามโคก อำเภอคลองหลวง อำเภอธัญบุรี และอำเภอลำลูกกา ซึ่งประกอบด้วย 23 ตำบล 1 เทศบาล ได้แก่ เทศบาลตำบลประชาธิปไตย และประกอบด้วย 3 สุขาภิบาล ได้แก่ สุขาภิบาลธัญบุรี สุขาภิบาลคลองหลวง สุขาภิบาลคูคต ดังตารางที่ 3.12

ตารางที่ 3.12 แสดงการแบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษา

อำเภอ	พื้นที่ทั้งหมด (ตร.กม.)	พื้นที่ศึกษา (ตร.กม.)	จำนวน ตำบล	จำนวน เทศบาล	จำนวน สุขาภิบาล
1. เมืองปทุมธานี	128.450	59.510	8	-	
2. คลองหลวง	298.400	175.800	5	-	1
3. ธัญบุรี	111.124	38.280	3	1	1
4. ลำลูกกา	297.710	56.608	3	-	1
5. สามโคก	94.760	35.950	4	-	-
รวม	1,596.261	366.148	23	1	3

ที่มา: กรมการปกครอง

3.2.3 สาธารณูปโภค สาธารณูปการ

1) การคมนาคม

เส้นทางคมนาคมในพื้นที่ศึกษามีทั้งการคมนาคมทางบกและทางน้ำ ซึ่งมีการเชื่อมโยงกันทั้งในจังหวัดเองและจังหวัดอื่น ๆ นอกจากนี้ยังอยู่ใกล้กับสนามบินดอนเมืองของกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นสนามบินนานาชาติอีกด้วย (ดังรูปที่ 3.17) โดยในด้านการคมนาคมทางบกที่สำคัญมีดังนี้

ก. ทางถนน

- ทางหลวงหมายเลข 1 กรุงเทพฯ-รังสิต (พหลโยธิน) ระยะทางประมาณ 31.48 กม.
- ทางหลวงหมายเลข 306 รังสิต-สามแยกบางพูน ระยะทางประมาณ 7.4 กม. และสาย 306 สามแยกบางพูน-สามแยกสะพานกรุงธนบุรี ระยะทาง 29.561 อยู่ในเขตจังหวัด 6.9 กม.
- ทางหลวงหมายเลข 305 รังสิต-นครนายก ระยะทาง 75 กม. อยู่ในเขตจังหวัด 33.5 กม.
- ทางหลวงหมายเลข 3100 เลียบคลองรังสิต ระยะทางยาว 6.6 กม.
- ทางหลวงหมายเลข 3186 สามแยกบางพูน-ห้าแฉ่งปทุมธานี ระยะทางยาวประมาณ 2.9 กม.
- ทางหลวงหมายเลข 31 ดินแดง-รังสิต (ถนนวิภาวดีรังสิต) ระยะทางประมาณ 28.48 กม.
- ทางหลวงสายพหลโยธิน- ลำลูกกา ระยะทาง 12 กม.
- ทางหลวงสายสามโคก-บางไทร ฝั่งตะวันออก ระยะทาง 11 กม.

นอกจากถนนสายหลักเหล่านี้แล้วพื้นที่ศึกษามีถนนภายในอีกเป็นจำนวนมาก ทั้งที่เป็นถนนลูกรัง และถนนลาดยางที่เลียบคลองต่าง ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของสำนักโยธาธิการจังหวัด กรมโยธาธิการ สุขาภิบาลและเทศบาล นอกจากนี้พื้นที่ศึกษามีการบริการขนส่งระหว่างจังหวัดและการบริการขนส่งระยะสั้นดังนี้

- สายที่ 29 เส้นทาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต-หัวลำโพง
- สายที่ 33 เส้นทาง ปทุมธานี-สนามหลวง
- สายที่ 34 เส้นทาง รังสิต-ถนนพหลโยธิน-หัวลำโพง
- สายที่ 39 เส้นทาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต-สนามหลวง
- สายที่ 59 เส้นทาง รังสิต-สนามหลวง
- สายที่ 90 เส้นทาง ทำน้าบางพูน-พหลโยธิน-เกียกกาย
- สายที่ 95 เส้นทาง รังสิต-มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สาย ปอ.3 เส้นทาง รังสิต-สะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า
- สาย ปอ.4 เส้นทาง รังสิต-สวนธนบุรีรมย์
- สาย ปอ.10 เส้นทาง รังสิต-บางประกอก
- สาย ปอ.13 เส้นทาง รังสิต-ปู่เจ้าสมิงพราย
- สาย ปอ.21 เส้นทาง รังสิต-มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สาย ปอ.29 เส้นทาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต-หัวลำโพง
- สาย ปอ.39 เส้นทาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต-สนามหลวง
- สายที่ 338 เส้นทาง รังสิต-ประตูน้ำพระอินทร์
- สายที่ 349 เส้นทาง รังสิต-เสนา
- สายที่ 356 เส้นทาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต-นนทบุรี
- สายที่ 359 เส้นทาง ปทุมธานี-ปากเกร็ด
- สายที่ 367 เส้นทาง รังสิต-ปากเกร็ด

ข. ทางรถไฟ

สำหรับเส้นทางรถไฟ มีเส้นทางรถไฟสายเหนือ และสายตะวันออกเฉียงเหนือผ่านในพื้นที่โดยมีจุดจอดที่สถานีรถไฟรังสิต ในอำเภอเมือง และสถานีเชียงราก ในอำเภอสสามโคก

ค. การคมนาคมทางน้ำ

ในด้านการคมนาคมทางน้ำได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา และคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ซึ่งแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลบ้านใหม่ อ.เมือง จังหวัดปทุมธานี ไปจนถึงเขตจังหวัดนครนายกโดยทุกระยะ 80 เส้น จะมีคลองซอยแยกออกครอบคลุมทั่วทุกท้องที่ของอำเภอรัญบุรี คลองหลวง หนองเสือ

และลำลูกกาซึ่งในปัจจุบันยังคงมีการใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำนี้ในการขนส่งสินค้าเนื่องจากขนส่งได้ครวละมาก ๆ และเป็นการประหยัดพลังงาน

ดังจะเห็นได้ว่าพื้นที่ศึกษาสามารถเดินทางติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ โดยรอบได้โดยสะดวก ทั้งในจังหวัดปทุมธานี กรุงเทพมหานคร และจังหวัดอื่น ๆ โดยรอบ ซึ่งการเดินทางในพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาที่เป็นที่ตั้งของเทศบาลเมืองปทุมธานีไปสู่พื้นที่อื่น ๆ ส่วนใหญ่แล้วการเดินทางต้องผ่านพื้นที่ศึกษาอันเป็นจุดรวมเส้นทางคมนาคมทุกด้านไม่ว่าการขนส่งทางถนน ทางรถไฟ และทางน้ำ รวมถึงการขนส่งมวลชนต่าง ๆ

2) การศึกษา

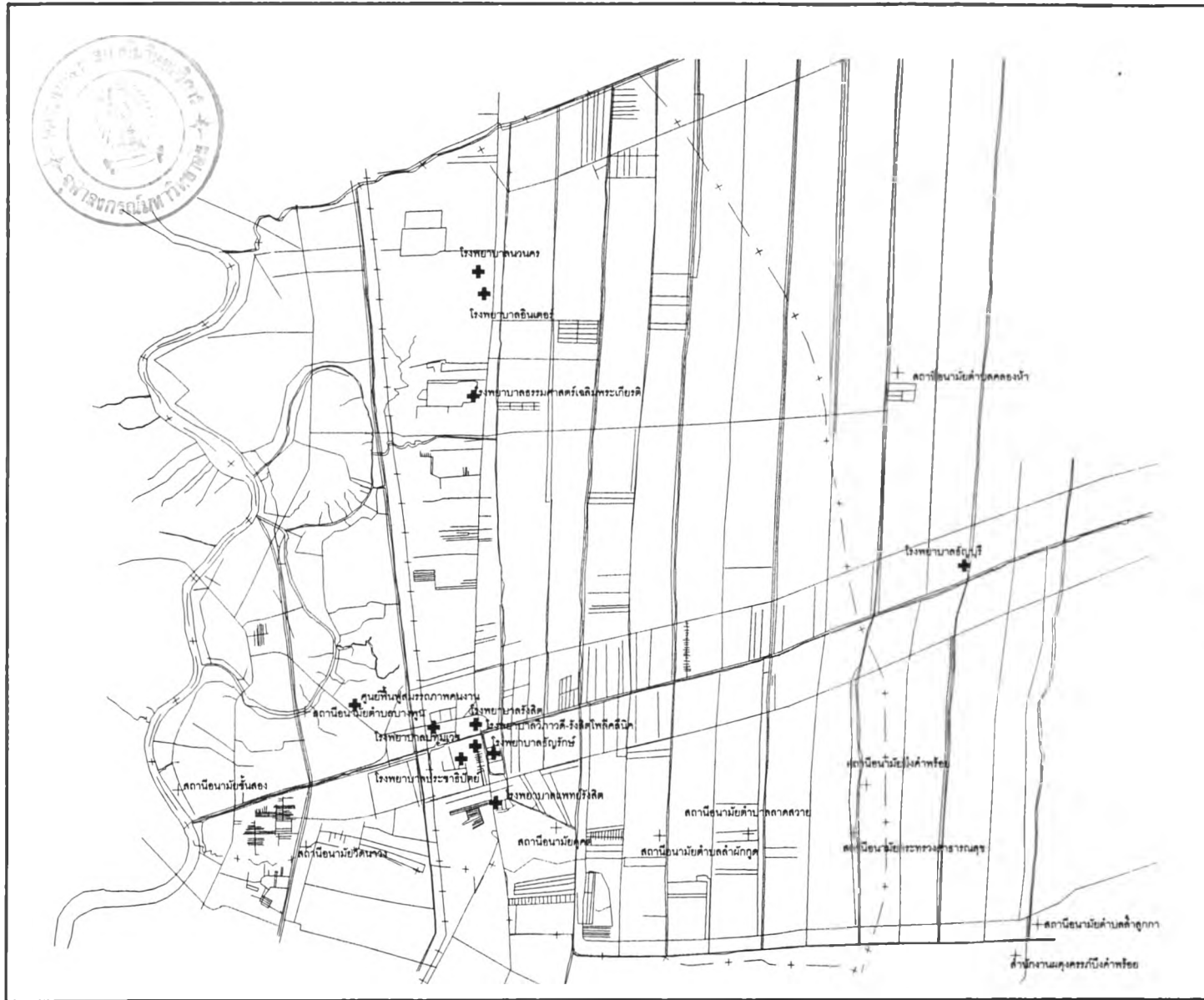
ในปี 2537 พื้นที่ศึกษามีจำนวนโรงเรียนของทั้งภาครัฐและเอกชนกระจายอยู่ทั่วทั้งพื้นที่ ดังรูปที่ 3.18 โดยสถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา รองลงมาได้แก่ สถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา-ระดับอนุปริญาตามลำดับ และเนื่องจากพื้นที่ศึกษาดังอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครซึ่งถือเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาจึงมีระดับอุดมศึกษาหลายแห่งด้วยกันเช่น สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย(A.I.T.) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ เป็นต้น โดยผู้เข้ารับการศึกษานักศึกษาทั้งจากจังหวัดปทุมธานีและจากจังหวัดอื่น ๆ

นอกจากการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว พื้นที่ศึกษายังจัดให้มีการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งประกอบด้วย การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสการเข้ารับการศึกษแก่ประชาชนที่ไม่สามารถเข้าศึกษาในโรงเรียนหรือสถานศึกษาในระบบโรงเรียนได้

สำหรับการศึกษาในพื้นที่ศึกษามีทุกระดับจนถึงขั้นระดับอุดมศึกษา และสถาบันการศึกษาระดับประเทศ จึงทำให้พื้นที่ศึกษามีความสำคัญด้านการศึกษาทั้งระดับจังหวัดและระดับภาค

3) การสาธารณสุข

ในพื้นที่ศึกษามีโรงพยาบาล และสถานีอนามัยกระจายตัวอยู่ดังรูปที่ 3.19 โดยเฉพาะโรงพยาบาลซึ่งในพื้นที่ศึกษามีการกระจุกตัวของโรงพยาบาลทั้งของรัฐและเอกชนหลายแห่งเนื่องจากมีการกระจุกตัวชุมชนหลายแห่ง โดยมีโรงพยาบาลทั้งของรัฐบาลและเอกชน 11 แห่ง จากโรงพยาบาลในจังหวัดปทุมธานีทั้งหมด 16 แห่ง สถานีอนามัย 23 แห่ง นอกจากนี้ยังมีคลินิกแพทย์ คลินิกทันตกรรม และสถานผดุงครรภ์ที่เปิดบริการกระจายอยู่ในพื้นที่ โดยในปี 2538 มีสัดส่วนประชากร 2,996 คนต่อแพทย์ 1 คน ซึ่งตัวเลขดังกล่าวคงไม่สามารถสะท้อนถึงระดับการให้บริการสาธารณสุขที่ถูกต้องได้ เนื่อง



แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการ
พัฒนามหาวิทยาลัยในจังหวัดปทุมธานี

- สัญลักษณ์:
- + โรงพยาบาล
 - + สถานิอนามัย
 - ถนน
 - ทางรถไฟ
 - คลอง , แม่น้ำ
 - + ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

รูปที่ 3.19

แสดง : ที่ตั้งสถานบริการสาธารณสุข
ในพื้นที่ศึกษา



ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากว่าประชากรในพื้นที่ศึกษาสามารถเดินทางเข้ารับบริการสาธารณสุขที่มีอยู่มากมายในกรุงเทพมหานครได้อย่างสะดวกเพราะมีพื้นที่ติดต่อกัน

4) ไฟฟ้า

ในพื้นที่ศึกษามีสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาครับผิดชอบการผลิตไฟฟ้า 3 แห่งคือ สำนักงานไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดปทุมธานี รับผิดชอบอำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลาดหลุมแก้ว และอำเภอสามโคก สำนักงานไฟฟ้าส่วนภูมิภาคศรีอยุธยา รับผิดชอบอำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา และอำเภอหนองเสือ และสำนักงานไฟฟ้าส่วนภูมิภาคศรีสวัสดิ์ รับผิดชอบอำเภอคลองหลวง ตำบลประชาธิปัตย์ และตำบลคูคต มีกำลังผลิตรวมทั้งสิ้น 760 เมกะวัตต์. ปัจจุบันสามารถให้บริการแก่ผู้ใช้ไฟฟ้าทั้งสิ้น 132,950 ราย แยกเป็นผู้ใช้รายย่อย 131,347 ราย และผู้ใช้ไฟฟ้ารายใหญ่ 4,603 ราย ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด และโดยเฉพาะในพื้นที่ศึกษามีไฟฟ้าใช้ทั่วทุกพื้นที่

เนื่องจากในพื้นที่ศึกษาเป็นย่านอุตสาหกรรม การค้า และบ้านพักอาศัยทำให้มีความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าเพิ่มขึ้น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจึงได้มีแผนงานเสริมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถกำลังการผลิตโดยมีโครงการขยายและปรับปรุงเสริมระบบจำหน่ายประกอบด้วย การเพิ่มกำลังการผลิตให้กับอุตสาหกรรม ธุรกิจ บ้านพักอาศัยในเขตการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคธัญบุรี โดยก่อสร้างสถานีจ่ายไฟย่อยเพิ่มที่อำเภอลำลูกกา ขนาด 40x2 เมกะวัตต์. อีก 1 สถานี มีการเชื่อมโยงระบบสายส่งแรงสูง 115 เควี. เพื่อจ่ายไฟฟ้าให้กับโรงงานอุตสาหกรรมในเขตการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดปทุมธานี และมีการปรับปรุงระบบจำหน่ายแรงสูง 22 เควี.ภายในการไฟฟ้าฝ่ายผลิตทั้ง 3 แห่ง เพื่อจ่ายกระแสไฟฟ้าให้กับเขตจังหวัดปทุมธานี และอำเภอธัญบุรี

5) ประปา

ในปี 2538 จังหวัดปทุมธานีมีการผลิตน้ำประปาประมาณ 57,720 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน มีผู้ใช้น้ำทั้งหมด 20,300 ราย ซึ่งเฉลี่ยแล้วมีการใช้น้ำโดยเฉลี่ยต่อรายประมาณ 2.8 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน และเนื่องจากจังหวัดปทุมธานีมีการเติบโตของอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย ในอนาคตมีโครงการขยายบริการน้ำประปาเพื่อรองรับการขยายตัวโดยมีโครงการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนโดยการดำเนินการขุดบ่อบาดาลเพิ่มจำนวน 6 บ่อในพื้นที่รังสิต และโครงการเชื่อมโยงระบบประปาการประปาประชาธิปัตย์-คลองหลวง โดยการวางท่อขยายเขตจ่ายน้ำไปตามถนนพหลโยธิน และขยายเขตจ่ายน้ำไปยังอำเภอธัญบุรี รวมถึงการเจาะบ่อบาดาลเพิ่มอีก 6 บ่อ ที่บริเวณคลองหลวง และสถานีด้านตะวันตกของประชาธิปัตย์ ซึ่งโครงการทั้งสองแล้วเสร็จปี 2537

สำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบคือสำนักงานการประปา ซึ่งมี 2 แห่งคือ การประปาปทุมธานี และการประปารังสิตซึ่งให้บริการจำหน่ายน้ำประปาในบริเวณพื้นที่ศึกษาดังนี้

- อำเภอเมืองปทุมธานี ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลบางพูน และ ตำบลบ้านกลาง
- อำเภอธัญบุรี ครอบคลุมพื้นที่ตำบลประชาธิปัตย์ ตำบลรังสิต
- บางลำภู ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคูคต
- อำเภอคลองหลวง ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลคลองหนึ่ง

เนื่องจากพื้นที่ศึกษาเป็นบริเวณที่มีชุมชนมีและการตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างหนาแน่นทั้งด้านอุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม ทำให้การบริการด้านสาธารณูปโภคด้านการประปาดีกว่าบริเวณอื่น แต่อย่างไรก็ตามความต้องการใช้น้ำยังคงมีเพิ่มขึ้นซึ่งการบริการยังไม่ทั่วถึง และยังคงไม่เพียงพอ

6) โทรศัพท์

ในปี 2537 ในพื้นที่ศึกษามีจำนวนชุมสายอยู่ 13 แห่ง ซึ่งให้บริการโทรศัพท์ในตำบลต่าง ๆ รวม 52,878 เลขหมาย และในปี 2536-2541 บริษัทเทเลคอมเอเชียซึ่งได้สัมปทานในการขยายเลขหมายโทรศัพท์จะดำเนินการติดตั้งอีก 18,500 เลขหมาย ดังนั้นเมื่อสิ้นปี 2541 จะสามารถให้บริการโทรศัพท์ทั่วเขตพื้นที่ศึกษาได้รวม 71,378 เลขหมาย ซึ่งชุมสายโทรศัพท์ในพื้นที่ศึกษาและจำนวนหมายเลขดังตารางที่ 3.13

ตารางที่ 3.13 จำนวนชุมสายและเลขหมายโทรศัพท์ในพื้นที่ศึกษา

อำเภอ	จำนวนชุมสาย	จำนวนเลขหมาย
1. เมืองปทุมธานี	5	20,138
2. ธัญบุรี	3	14,692
3. คลองหลวง	2	16,024
4. ลำลูกกา	2	1,512
5. สามโคก	1	512
รวม	13	52,878

ที่มา : ชุมสายโทรศัพท์ปทุมธานี , 2537

3.2.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจในพื้นที่ศึกษา

1) การเกษตรกรรม

ในปี 2538 พื้นที่ถือครองทางการเกษตรกรรมในจังหวัดปทุมธานี 497,506 ไร่ มีจำนวนเกษตรกรทั้งสิ้น 127,735 คน จำนวน 25,547 ครัวเรือน พื้นที่การเกษตรกระจายอยู่ในทุกอำเภอภายในจังหวัด และมีมากที่สุด ในอำเภอหนองเสือ 144,966 ไร่ อำเภอลำลูกกา 108,357 ไร่ และที่มีพื้นที่เกษตรน้อยสุดคือ อำเภอเมือง 21,372 ไร่ ดังตารางที่ 3.14

ตารางที่ 3.14 พื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดปทุมธานีและการเปลี่ยนแปลงในปี 2528-2538

อำเภอ	พื้นที่การเกษตร (ไร่)		การเปลี่ยนแปลง เฉลี่ย/ปี(ร้อยละ)
	ปี 2528	ปี 2538	
1. เมืองปทุมธานี	47,684	21,372	-5.52
2. คลองหลวง	148,435	80,939	-4.55
3. รัษฎบุรี	46,703	28,530	-3.89
4. ลาดหลุมแก้ว	109,346	83,088	-2.40
5. ลำลูกกา	161,528	108,357	-3.29
6. สามโคก	58,422	30,253	-4.82
7. นนทบุรี	182,813	144,966	-2.07
รวม	621,331	497,506	-1.99

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี

พื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดปทุมธานีได้ลดลงอย่างต่อเนื่องจากปี 2528-2538 พบว่าอำเภอเมือง อำเภอสามโคก และอำเภอคลองหลวงมีการลดลงของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรมากที่สุด โดยมีการลดลงเฉลี่ยร้อยละ 5.52 ร้อยละ 4.82 และร้อยละ 4.55 ตามลำดับ และแนวโน้มในอนาคตพื้นที่เกษตรกรรมในจังหวัดปทุมธานียังคงลดลงเนื่องและถูกแทนที่ด้วยกิจกรรมอย่างอื่น

สำหรับในพื้นที่ศึกษามีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินสูงจากเดิมเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่มีระบบชลประทานที่สมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวถูกเปลี่ยนกิจกรรมเป็นที่อยู่อาศัย อุตสาหกรรม เป็นต้น ซึ่งในพื้นที่ศึกษาที่ยังคงมีสภาพเกษตรกรรมอยู่ได้แก่ พื้นที่ในตำบลสามโคก คือ ตำบลเชียงรากใหญ่ ตำบลเชียงรากน้อย ตำบลบ้านจิว และตำบลบ้านปทุม และในตำบลคลองสาม ตำบลคลองสี่ ตำบลคลองห้าในอำเภอคลองหลวง ตำบลบึงคำพร้อย และตำบลลาดสวายในอำเภอลำลูกกา แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่ดังกล่าวกำลังมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างต่อเนื่องทำให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลง สำหรับผลผลิตเกษตรกรรมในพื้นที่ที่สำคัญคือ ข้าว ส้มเขียวหวาน และมะม่วง นอกจากนี้มีการทำประมงน้ำจืดอีกด้วย

2) อุตสาหกรรม

การอุตสาหกรรมถือเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของจังหวัดในปัจจุบัน ได้มีการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดครั้งแรกในปี พ.ศ. 2512 และโดยทำเลที่ตั้งของจังหวัดอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร และสนามบินดอนเมือง ประกอบกับมีเส้นทางคมนาคมทั้งทางถนน รถไฟ และทางน้ำ

ทำให้การขยายตัวของโรงงานเพิ่มขึ้น โดยในช่วงปี 2532-2537 มีโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี เพิ่มขึ้นถึง 811 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 63 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด

จากการสำรวจปี 2537 พบว่าโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมดภายในจังหวัด สามารถจัดหมวดอุตสาหกรรมได้ 9 หมวด โดยมีหมวดอุตสาหกรรมบริการเป็นหมวดที่มีจำนวนโรงงานมากที่สุด คือ 336 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 26 รองลงมาคือ หมวดอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ และอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 13 ที่เหลือเป็นโรงงานอุตสาหกรรมทางการเกษตร การก่อสร้าง อาหารและเครื่องดื่ม สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม เคมีและพลาสติก และอุตสาหกรรมโลหะและอโลหะ ตามลำดับ

สำหรับสถานที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมภายในจังหวัดกระจายไปตามอำเภอต่าง ๆ ตั้งแต่ปี 2537 โรงงานอุตสาหกรรมมีการกระจุกตัวหนาแน่นที่สุดในเขตอำเภอคลองหลวง 389 โรงคิดเป็นร้อยละ 30.09 รองลงมาคืออำเภอเมืองปทุมธานี 316 โรง ร้อยละ 24.44 และอำเภอลำลูกกา 212 โรง ร้อยละ 16.40 พื้นที่ที่มีการจัดตั้งโรงงานน้อยที่สุดคือ อำเภอหนองเสือ 13 โรง คิดเป็นร้อยละ 1.01 ในด้านเงินทุน และจำนวนคนงานก็มีลักษณะเช่นเดียวกันนี้ ซึ่งการกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดส่วนใหญ่จะกระจายตามเส้นทางคมนาคมสายหลักคือ ถนนพหลโยธิน ถนนรังสิต-นครนายก และรังสิต-สามแยกบางพูนเป็นต้น นอกจากนี้ในพื้นที่ศึกษามีนคมอุตสาหกรรม 2 แห่งด้วยกันคือ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร และสวนอุตสาหกรรมบางกะดีซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมสูง

ตารางที่ 3.15 แสดงจำนวนโรงงาน เงินทุน คนงาน แยกเป็นรายอำเภอ

อำเภอ	จำนวนโรงงาน (โรงงาน)	เงินทุน (ล้านบาท)	คนงาน (คน)
1. เมืองปทุมธานี	316	20,496	32,808
2. คลองหลวง	389	30,931	78,699
3. ธัญบุรี	189	7,933	14,686
4. ลาดหลุมแก้ว	107	4,722	7,460
5. ลำลูกกา	212	5,193	17,375
6. สามโคก	67	912	1,543
7. หนองเสือ	13	154	305

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด (มิถุนายน 2538)

3) พาณิชยกรรม

ในพื้นที่ศึกษามีย่านการค้าที่สำคัญคือตำบลประจักษ์ศิลปาคม ที่มีร้านค้าประเภทต่าง ๆ ที่ให้บริการแก่ประชาชนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ศึกษา โดยพื้นที่ตำบลประจักษ์ศิลปาคม ตำบลคลองหลวง และตำบลคูคตที่มีพื้นที่ติดต่อกันเป็นแนวยาวตามถนนพหลโยธิน เป็นบริเวณที่มีการขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ อยู่อย่างมากไม่ว่าอุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย และเป็นจุดเปลี่ยนการเดินทางของประชาชนในพื้นที่ จึงทำให้บริเวณนี้เป็นย่านการค้าที่สำคัญของจังหวัด ซึ่งบริเวณนี้มีตลาดและห้างสรรพสินค้าที่สำคัญดังนี้

- ศูนย์การค้าและตลาดสดบริเวณย่านรังสิต ประกอบด้วยตลาดพัฒนาสิน (ห้วยหลี่) ตลาดพรพัฒนาการโยธา และตลาดสุชาติ ตั้งอยู่ตำบลประจักษ์ศิลปาคม อำเภอธัญบุรีเป็นตลาดขายส่งและขายปลีกสินค้าทางการเกษตรประเภทพืชผักและผลไม้ และสินค้าอุปโภคบริโภคทุกชนิดที่จำเป็นแก่การครองชีพ

- ตลาดกลางขายส่งสี่มุมเมืองด้านเหนือ (รังสิต) ตั้งอยู่บริเวณริมถนนพหลโยธิน ตำบลคูคต อำเภอลำลูกกาเป็นตลาดกลางขายสินค้าเกษตรที่สำคัญ ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากกรมการค้าภายในกระทรวงพาณิชย์ โดยมีสินค้าเกษตรประเภทพืชผัก และผลไม้สด จากแหล่งผลิตภายในจังหวัดและต่างจังหวัด ส่งเข้ามาจำหน่ายตลอดปี และเจ้าของกิจการบางรายมีการทำห้องเย็น เพื่อเก็บผลไม้ประเภทน้ำเข้าจากต่างประเทศด้วย

- ตลาดไท ตั้งอยู่บริเวณริมถนนพหลโยธิน ตรงข้ามมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในตำบลคลองหลวง ซึ่งเป็นตลาดขายผักและผลไม้

- ห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ ที่ขายสินค้าต่าง ๆ ทั้งปลีกและขายส่งอันได้แก่ ห้างสรรพสินค้าโรบินสัน เดอะดีปี้ เซียร์ แมคโคร เซฟวัน คาร์ฟู และฟิวเจอร์พาร์ครังสิต ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลคูคต และตำบลประจักษ์ศิลปาคม

โดยย่านการค้าข้างต้นเป็นย่านการค้าสำคัญไม่เพียงแต่สำหรับในพื้นที่ศึกษาเท่านั้น แต่ยังเป็นย่านการค้าสำคัญของจังหวัดอีกด้วย ซึ่งประชาชนของจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดใกล้เคียงสามารถเดินทางมาซื้อสินค้าอุปโภค บริโภคต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกโดยเส้นทางคมนาคมสายต่าง ๆ

ในด้านการลงทุนเขตที่มีผู้ประกอบการลงทุนมากที่สุดคือ เขตนิคมอุตสาหกรรมนวนครในตำบลคลองหนึ่ง สวนอุตสาหกรรมบางกะดี ตำบลบางกะดี และในพื้นที่ตำบลคูคต ตำบลประจักษ์ศิลปาคม ซึ่งปัจจุบันก็มีการลงทุนด้านการค้าบริการ ศูนย์การค้าขนาดใหญ่รวมถึงการลงทุนด้านที่อยู่อาศัยอยู่อย่างหนาแน่น

3.2.5 การใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

เดิมจังหวัดปทุมธานีประกอบด้วยพื้นที่เกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ เนื่องด้วยการขยายตัวของกรุงเทพมหานครทำให้จังหวัดปทุมธานีมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเรื่อยมา จากรูปที่ 3.20 แสดง



จังหวัดพระนครศรีอยุธยา



แผนการใช้ที่ดินเพื่อรองรับโครงการ
พัฒนาขนาดใหญ่ในจังหวัดปทุมธานี

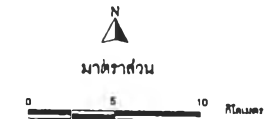
สัญลักษณ์:

-  ปี 2516
-  ปี 2527
-  ปี 2533
-  ปี 2538

ที่มา: กรมการผังเมืองปี 2516, 2527, 2533
ภาพถ่ายทางอากาศของกรมแผนที่ทหารปี 2516, 2537
และภาพถ่ายดาวเทียมปี 2538

รูปที่ 3.20

แสดง: การใช้ที่ดินจังหวัดปทุมธานี
ปี 2516-2538



ภาควิชาภาพวางแผนภาคและเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ปลูกสร้างอาคาร (Built-up area) ในปี 2516-2538 โดยในปี 2516 พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมีการทำนาปลูกข้าว สำหรับที่อยู่อาศัย และสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ยังคงมีน้อยมาก และกระจายไปตามคลองต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั่วพื้นที่ การสัญจรในขณะนี้ยังคงใช้การคมนาคมทางน้ำอยู่มาก กลุ่มของสิ่งปลูกสร้างที่มีการกระจุกตัว ทำให้พอสังเกตเห็นได้จากภาพถ่ายทางอากาศในช่วงนั้นคือบริเวณอำเภอเมืองที่เป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด และบริเวณริมถนนพหลโยธินที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่อย่างกระจุกกระจาย

ในปี 2527 การขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างมีการขยายตัวตามแนวถนน เนื่องจากความสำคัญของการเดินทางทางรถยนต์มีมากขึ้น ทดแทนการขนส่งทางเรือในอดีต ส่งผลให้การขยายตัวของพื้นที่ปลูกสร้างมีมากขึ้นโดยขยายออกจากพื้นที่เดิมคือ ตำบลบางปรอก ในอำเภอเมืองซึ่งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลคลองหนึ่งบริเวณริมถนนพหลโยธิน ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมกระจายตัวเพิ่มมากขึ้น รวมถึงมีนิคมอุตสาหกรรมนวนครทางตอนเหนือของถนนพหลโยธินด้วย ในบริเวณตำบลคูคตส่วนที่ใกล้กับกรุงเทพมหานครมีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น รวมถึงการใช้พื้นที่ในเขตของทหาร และในตำบลประชาธิปไตยมีการกระจุกตัวของสิ่งปลูกสร้าง เนื่องจากมีตลาดรังสิตเป็นศูนย์กลางการค้าบริการ สำหรับในบริเวณริมคลองต่าง ๆ เช่น คลองรังสิตประยูรศักดิ์ที่มีถนนคู่ขนานกันไปถึงจังหวัดนครนายก ในบริเวณถนนพหลโยธินไปยังลำลูกกาช่วงต้น และบริเวณริมคลองมีการขยายตัวของการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย

ดังจะเห็นว่า การขยายตัวของพื้นที่ปลูกสร้างอาคารขยายตัวมากขึ้นในบริเวณที่มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร และในพื้นที่ที่มีระบบการคมนาคมสะดวก โดยการขยายตัวในระยะนี้มีลักษณะของการขยายตัวตามแนวถนนเป็นอย่างมาก เห็นได้ชัดเจนในพื้นที่บริเวณ 2 ข้างถนนพหลโยธิน ถนนรังสิต-นครนายก ถนนพหลโยธิน-ลำลูกกาช่วงต้น โดยในพื้นที่ตำบลคูคตเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ตำบลประชาธิปไตยเป็นย่านการค้า และตำบลคลองหนึ่งยังคงเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ในขณะที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาในส่วนของอำเภอเมืองมีการขยายตัวของพื้นที่ปลูกสร้างช้ากว่าในพื้นที่ศึกษาซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำมาก

ปี 2533 การขยายตัวยังคงเกิดขึ้นต่อเนื่องในพื้นที่เดิมโดยเฉพาะ 2 ข้างถนน โดยในบริเวณคลองหนึ่งมีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่งเช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ที่เปิดทำการเรียนการสอนเมื่อปี 2529 ซึ่งล้วนแต่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในตำบลคลองหนึ่งในปี 2533 และในช่วงนี้บริเวณที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีสะพานปทุมธานีเป็นตัวเชื่อมทำให้สามารถเดินทางติดต่อกับฝั่งตะวันออกได้อย่างสะดวกขึ้น และส่งผลต่อการขยายตัวของเมืองในพื้นที่อำเภอเมืองเป็นอย่างมาก โดยกระตุ้นให้มีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันในบริเวณตำบลคูคตและตำบลประชาธิปไตยมีการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนเข้ามาในพื้นที่โดยองค์การขนส่งมวลชน

กรุงเทพมหานครมากขึ้น และมีการขยายเส้นทางเดินรถไฟถึงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต ทำให้การเดินทางของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวมีความสะดวกเป็นอย่างมาก ดังนั้นการพัฒนาที่อยู่อาศัยในตำบลคูคต ตำบลประชาธิปัตย์ และบริเวณใกล้เคียงเติบโตขึ้นตามลำดับ

ปี 2538 การขยายตัวของพื้นที่ปลูกสร้างจากเดิมที่กระจุกตัวอยู่ตามถนนสายหลักเริ่มกระจายเข้าสู่พื้นที่ด้านในที่มีคลองแบ่งเป็นช่วง ๆ โดยการขยายตัวในช่วงนี้โดยมากเป็นโครงการที่อยู่อาศัย ซึ่งต่อเนื่องกันไปตามถนนสายรังสิต-นครนายกที่มีการปรับปรุงให้มีสภาพที่ดีขึ้นจากการจราจร 2 ช่องเป็น 4 ช่องจราจร ทำให้ที่อยู่อาศัยมีมากในบริเวณอำเภอธัญบุรี ในบริเวณตำบลลำลูกกาที่มีถนนพหลโยธิน-ลำลูกกาที่มีการปรับปรุงสภาพให้ดีขึ้นในบางช่วงของถนน และในถนนพหลโยธินมีการปรับปรุงโดยขยายช่องการจราจรจาก 4 ช่องเป็น 10 ช่องจราจรพร้อมทั้งการสร้างถนนยกระดับในจุดที่มีการตัดกันของถนนได้แก่ บริเวณตำบลคูคตที่มีถนนพหลโยธินตัดกับถนนวิภาวดีรังสิต และบริเวณตำบลประชาธิปัตย์ที่มีถนนพหลโยธิน ถนนรังสิต-นครนายกและถนนรังสิต-บางพูนเชื่อมต่อกัน ที่แล้วเสร็จประมาณปี 2534 ทำให้การจราจรบนถนนพหลโยธินที่เดิมคับแคบและติดขัดคล่องตัวขึ้น ตลอดจนการปรับปรุงเส้นทางอื่น ๆ ให้มีสภาพดีขึ้น นอกจากนี้ยังมีโครงการขนาดใหญ่ต่าง ๆ ที่กำลังดำเนินการซึ่งมีส่วนกระตุ้นการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยในพื้นที่เช่นกัน สำหรับทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยามีการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันตกที่สามารถเดินทางติดต่อกับเมืองอื่น ๆ ได้อย่างสะดวกตลอดจนการขยายและปรับปรุงระบบถนนให้มีสภาพคล่องตัวยิ่งขึ้น ทำให้การขยายตัวในด้านการใช้ที่ดินในพื้นที่ที่มีการคมนาคมสะดวกเหล่านี้มีมากขึ้นด้วย

ดังจะเห็นได้จากอดีตที่ผ่านมาการขยายตัวทางด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา อันเป็นที่ตั้งของพื้นที่ศึกษามีการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร และความสะดวกในการเข้าถึงของพื้นที่ ตลอดจนการถูกกระตุ้นด้วยโครงการต่าง ๆ โดยการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างมีทั้งด้านอุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย ด้านพาณิชยกรรม และด้านการศึกษา ที่กระจายตัวปะปนกันไปในพื้นที่ศึกษา

3.2.6 สรุปรูปภาพของพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาในจังหวัดปทุมธานี ครอบคลุมบางส่วนของพื้นที่ในอำเภอสามโคก อำเภอเมือง อำเภอลองหลวง อำเภอธัญบุรี และอำเภอลำลูกกาเป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานและสิ่งปลูกสร้างอยู่อย่างหนาแน่น ประกอบกับมีกิจกรรมอันเป็นส่วนสำคัญต่อภาคการผลิตของจังหวัด ทั้งภาคอุตสาหกรรม การค้าพาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัย เนื่องจากความได้เปรียบของพื้นที่ที่เป็นประตูจากกรุงเทพมหานครไปสู่ภาคอื่น ๆ และความพร้อมของสาธารณูปโภค สาธารณูปการกว่าบริเวณโดยรอบ

นอกจากนี้พื้นที่ศึกษาได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานครอย่างต่อเนื่อง ทั้งการขยายตัวด้านประชากร พื้นที่เมืองและพื้นที่ปลูกสร้างอาคารที่กระจายเข้าสู่พื้นที่ของจังหวัดโดยผ่านทางถนนพหลโยธินอันเป็นถนนสายหลักซึ่งผ่านตำบลคูคต ตำบลประชาธิปไตย และตำบลคลองหนึ่ง ทำให้พื้นที่เดิมที่เป็นแหล่งเกษตรกรรมถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม สถาบันการศึกษา ที่อยู่อาศัย การค้า และการบริการ สนามกอล์ฟ เป็นต้น โดยเฉพาะในช่วงที่มีการลงทุนของภาครัฐและเอกชนในการพัฒนา ด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการเข้าสู่พื้นที่เช่น การสร้างและการปรับปรุงขยายถนน การสร้างสะพาน การตั้งเขตอุตสาหกรรมและมหาวิทยาลัย เป็นต้น ทำให้การขยายตัวของเมืองเกิดขึ้นในเวลาต่อมาโดยเฉพาะตามแนวถนน ซึ่งเมื่อบริเวณริมถนนพหลโยธินมีความหนาแน่นมากการขยายตัวจึงลุกลามไปตามแนวถนนอื่น ๆ ได้แก่ ถนนรังสิต-นครนายก ถนนพหลโยธิน-ลำลูกกา และในที่สุดเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมที่อยู่ด้านในเข้าไป

การขยายตัวที่เกิดขึ้นอย่างมากในช่วงปี 2527-2538 ทำให้พื้นที่โดยเฉพาะทั้ง 3 ตำบลที่มีพื้นที่ต่อเนื่องกัน ได้แก่ ตำบลคูคต ตำบลประชาธิปไตย และตำบลคลองหนึ่ง เริ่มที่จะมีความหนาแน่นมากยิ่งขึ้น และจะกระจายออกสู่พื้นที่โดยรอบ ซึ่งพื้นที่ทั้งสามตำบลมีความสำคัญต่อจังหวัดทั้งในด้านแหล่งงาน เป็นศูนย์กลางการค้าการบริการ ที่อยู่อาศัย การศึกษา ศูนย์กลางคมนาคมขนส่ง เป็นจุดเปลี่ยนเส้นทาง การเดินทาง โดยที่การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่มีเป็นระยะ ๆ จากในอดีตอันเนื่องจากการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ในพื้นที่ทำให้มีความสะดวกยิ่งขึ้นจึงเป็นตัวดึงดูดกิจกรรมต่าง ๆ เข้าสู่พื้นที่ประกอบกับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครที่ออกไปสู่พื้นที่รอบนอก และในอนาคตอันใกล้พื้นที่ดังกล่าวจะถูกกระตุ้นอีกครั้งด้วยโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในพื้นที่อันเนื่องมาจากแผนและนโยบายของรัฐซึ่งล้วนแต่เป็นโครงการขนาดใหญ่และมีโครงการขนาดเล็กต่าง ๆ เป็นตัวสนับสนุน ซึ่งโครงการเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อพื้นที่ในระยะสั้นและระยะยาวทั้งสิ้น